

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2002:6

Tuomariksi pätevytyminen

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
14.11.2002

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmän mietintö	
Tuomarikoulutustyöryhmä		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
Puheenjohtaja: dekaani Ari Saarnilehto Sihteerit: vanhempi hallitussihteeri Erja Hynninen hallitussihteeri Maaria Leskelä		Toimielimen asettamispäivä 26.2.2002	
Julkaisun nimi Tuomariksi pätevytyminen			
Julkaisun osat Osa 1 Hallituksen esitys Eduskunnalle tuomareiden pätevytymisjärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi Osa 2 Tuomioistuinalaitoksen henkilöstö; selvitys tuomareiden pätevytymisjärjestelmää koskevan hallituksen esityksen pohjaksi			
Tiivistelmä Työryhmä ehdottaa säädettäväksi lain tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä. Uusi laki koskisi pätevytymistä yleisten tuomioistuimien, hallintotuomioistuimien ja erityistuomioistuimen tuomarin virkoihin. Koulutuksen suorittaneiden lisäksi tuomariksi voitaisiin edelleen nimittää niin sanotulta avoimelta uralta eli hankkimalla tuomarin virassa tarvittava pätevyys muissa tehtävissä toimimalla. Tuomarikoulutus kestäisi 2,5 vuotta ja se koostuisi työharjoittelusta ja teoriajaksoista. Työharjoittelu kestäisi yhteensä kaksi vuotta ja se suoritettaisiin vähintään kolmessa eri paikassa, joista kahden tulisi olla tuomioistuimissa. Muina harjoittelupaikkoina olisivat esimerkiksi oikeusaputoimistot ja syyttäjänvirastot. Teoreettiset opiskelujaksot kestäisivät yhteensä kuusi kuukautta ja niiden aikana opiskeltaisiin tuomarin ammatin edellyttämiä syventäviä aineita. Koulutettaville vahvistettaisiin henkilökohtainen opintosuunnitelma. Koulutukseen valittaisiin henkilöitä, jotka ovat suorittaneet oikeustieteen kandidaatin tutkinnon ja varatuomarin arvoon tarvittavan tuomioistuinharjoittelun tai hankkineet vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä. Tuomareiden koulutusjärjestelmää ohjaisi ja sen sisällöstä päättäisi tuomarikoulutuslautakunta,, jossa olisi yhdeksän jäsentä. Jäsenistä viisi olisi tuomareita. Lisäksi lautakunnassa olisi syyttäjien, asianajajien, yliopistojen oikeustieteellisten tiedekuntien, oikeusministeriön ja koulutettavien edustus. Varsinaisen tuomareiden koulutusjärjestelmän lisäksi tuomareille ja muille tuomioistuinten lakimiehille järjestettäisiin edelleen ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta. Ehdotukseen sisältyy myös laki tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta. Työryhmä on laatinut ehdotuksensa tuomarikoulutustoimikunnan mietinnön (2000:5) ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta.			
Avainsanat: (asiasanat) tuomarikoulutus, tuomari, tuomarikoulutuslautakunta, tuomareiden pätevytymisjärjestelmä, täydennyskoulutus, koulutus			
Muut tiedot HARE OM008:00/2002			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2002:6		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-009-1
Kokonaissivumäärä 102	Kieli suomi	Hinta 20,00 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum

14.11.2002

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppens betänkande	
Arbetsgruppen för domarutbildning		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
Ordförande: Dekan Ari Saarnilehto Sekreterare: äldre regeringssekreterare Erja Hynninen regeringssekreterare Maaria Leskelä		Datum då organet tillsattes 26.2.2002	
Publikation (även den finska titeln) System för domarutbildning (Tuomariksi pätevytyminen)			
Publikationens delar Del 1 Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om system för domarutbildning Del 2 Domstolsväsendets personal: utredning som utgör basen för regeringens proposition med förslag till system för domarutbildning (på finska)			
Referat Arbetsgruppen föreslår att det stiftas en lag om system för domarutbildning. Den föreslagna lagen gäller en utbildning som syftar till att ge behörighet till domartjänst vid allmän domstol, förvaltningsdomstol och specialdomstol. Det föreslås att utöver de personer som genomgått utbildningen, kan till domare fortfarande utnämnas även sådana personer som genom tidigare verksamhet vid andra uppgifter skaffat sig domarbehörighet. Domarutbildningen skall enligt förslaget ta 2,5 år och bestå av praktisk arbetslivsorientering och teoristudier. Den praktiska arbetslivsorienteringen tar två år och den avläggs i minst tre olika platser av vilka två skall vara domstolar. Andra praktikplatser är t.ex. rättshjälpsbyråer och åklagarämbeten. Teoristudierna tar sammanlagt sex månader och består av fördjupade studier i sådana ämnen som yrket som domare kräver. För de studerande fastställs en personlig studieplan. Till utbildningen väljs sådana personer som avlagt juris kandidatexamen och fullgjort auskulteringen som krävs av vicehäradshövding eller som skaffat motsvarande insikter och kunskaper genom verksamhet vid andra juristuppgifter. Det föreslås att domarutbildningen styrs och dess innehåll fastställs av en domarutbildningsnämnd med nio medlemmar. Fem av medlemmarna skall vara domare. Dessutom skall det i nämnden finnas representanter för åklagare, advokater, juridiska fakulteter vid universiteten, justitieministeriet och de studerande. Utöver det egentliga systemet för domarutbildning skall det för domare och övriga jurister vid domstolarna fortfarande ordnas vidareutbildning som stöder yrkesmässig kompetens. Förslaget innehåller även förslag till lag om ändring av 11 § lagen om utnämning av domare. Arbetsgruppen har utarbetat sitt förslag på basis av domarutbildningskommissionens betänkande (2000:5) samt de utlåtanden som avgetts om det.			
Nyckelord Domarutbildning, domare, domarutbildningsnämnd, system för domarutbildning, vidareutbildning, utbildning			
Övriga uppgifter HARE OM008:00/2002			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets Arbetsgruppsbetänkanden 2002:6		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-009-1
Sidoantal 102	Språk finska	Pris 20,00 €	Sekretessgrad
Distribution Edita Prima Oy		Förlag Justitieministeriet	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 26. päivänä helmikuuta 2002 työryhmän laatimaan hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen tuomareiden pätevytymisjärjestelmäksi tuomarikoulutustoimikunnan mietinnön (2000:5) ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta.

Toimeksiannon mukaan valinnan tuomareiden pätevytymisohjelmaan tuli tapahtua kokeessa, johon voivat osallistua tuomioistuinharjoittelun suorittaneet tai muuta lakimieskokemusta hankkineet oikeustieteen kandidaatit. Ehdotuksessa tuli ottaa huomioon, että tuomaripätevyys saavutetaan tuomioistuimissa ja muissa oikeuslaitoksen virastoissa tai asianajotoimistoissa tehtävän ohjattavan ja arvioitavan työn perusteella. Pätevyyden saavuttamiseen tuli kytkeä soveltuva määrä teoreettisluonteisia opintoja. Pätevytymisohjelman rakennetta ja kestoa harkittaessa tuli ottaa huomioon lausuntopalautteessa esitetty kritiikki. Koulutettavat otettaisiin koulutuksen järjestäjän palvelukseen ja heille maksettaisiin palkkaa koulutusohjelman ajalta.

Kehittämissuunnitelmien ja arvioiden pohjaksi tuli laatia selvitys käräjäoikeuksien, hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien nykyisistä lakimiesresursseista sekä henkilöstörakenteen kehittymisestä lähivuosina. Edelleen tuli laatia tuomioistuimille henkilöstösuunnitelma ja selvittää, miten pätevytymisjärjestelmä liittyy asteittain etenevään tuomarinuraan ja miten sen voisi luontevasti liittää nykyiseen tuomarinuraan. Samoin tuli selvittää, millaisia henkilöstörakenteen ja sijaiskäytäntöjen muutoksia uuden järjestelmän toimeenpano edellytti tuomioistuimissa ja mahdollisesti muissa oikeuslaitoksen virastoissa.

Ehdotuksesta tuli ilmetä, miten pätevytymisohjelmaan rekrytoitavien valintakoe järjestetään ja millaista työkokemusta siihen osallistuminen mahdollisesti edellyttäisi sekä miten pätevyyden saavuttamiseen vaadittavat työskentelyjaksot ja opinnot voitaisiin organisoida suunnitelmalliseksi pätevytymisohjelmaksi, joka voisi sisältää myös riittävästi yksilöllisiä joustoja, ja miten ohjelmaan osallistuvien jatkuva arviointi järjestettäisiin. Lisäksi tuli suunnitella uuden pätevytymisjärjestelmän rinnalle sitä tarpeellisin ja soveltuvin osin vastaava täydennyskoulutusohjelma tuomioistuimen palveluksessa jo kokemusta hankkineille lakimiehille.

Edelleen työryhmän tuli arvioida vuosittain pätevytymisjärjestelmään otettavien henkilöiden määriä ja mikä vaikutus pätevytymisjärjestelmällä tulee olemaan

tuomioistuinten rekrytointiin ja miten pätevyitymisohjelmaan osallistuvat sijoittuvat tuomioistuinlaitoksen henkilöstörakenteeseen.

Työryhmän tehtävänä oli myös tehdä ehdotus siitä, miten tuomioistuinten ulkopuolisissa, soveltuviissa lakimiestehtävissä tuomarinviran hoitamisen edellyttämän perehtyneisyyden saavuttaneet henkilöt voisivat osittain osallistua koulutusjärjestelmään tai miten heidän valmentautumistaan tuomarin tehtävien hoitamiseen tuettaisiin virkaan nimittämisen jälkeen.

Vielä työryhmän tuli laati kannanotto siitä, millaisia vaikutuksia uuden tuomarin ammattiin pätevöittävä järjestelmän toteuttamisella olisi tuomareiden ja esittelijöiden jatkuvaan täydennyskoulutukseen.

Työryhmän tuli niinkään tehdä ehdotus koulutuksen organisaatioksi ja laatia laskelma uuden pätevyitymisjärjestelmän kokonaiskustannuksista tulevina vuosina. Lisäksi oli tehtävä ehdotus tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpanosta ja sen tehtävistä. Lautakunta suunnittelisi yhdessä oikeusministeriön kanssa pätevyitymisjärjestelmän sisällön sekä täydennyskoulutuksen suuntaviivat tuomaripätevyiden saavuttaneille.

Työryhmään kutsuttiin puheenjohtajaksi dekaani *Ari Saarnilehto* Turun yliopistosta, varapuheenjohtajaksi laamanni *Erkki Hämäläinen* Kokemäen käräjäoikeudesta ja jäseniksi kansliapäällikkö *Kristina Kahlas-Capodistrias* Helsingin hovioikeudesta, viskaali *Sari Nielsen* Vaasan hovioikeudesta, käräjätuomari *Pekka Pärnänen* Kuopion käräjäoikeudesta, ylituomari *Liisa Sahi* Helsingin hallinto-oikeudesta, koulutus päällikkö *Jorma Hirvonen*, pääluottamusmies *Rauno Selenius* ja vanhempi hallitussihteeri *Erja Hynninen* oikeusministeriöstä. Hynninen on toiminut myös sihteerinä. Toisena sihteerinä on toiminut hallitussihteeri *Maaria Leskelä*, joka on hoitanut tehtävää siihen aluksi määrätyn hallitussihteeri *Sami Sarvilinnan* jäätyä virkavapaalle.

Työryhmän työtä seuraamaan ja arvioimaan asetettiin seurantaryhmä, jonka tarkoituksena oli sopivin väliajoin keskustella työryhmän kanssa uudistuksen sisältöön ja toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Seurantaryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin presidentti *Esko Oikarinen* Rovaniemen hovioikeudesta. Jäseniksi kutsuttiin seuraavat henkilöt: ylituomari *Pekka Kainlauri*, Vaasan hallinto-oikeus, oikeusneuvos *Liisa Mansikkamäki*, korkein oikeus, Korkeimpien oikeuksien tuomarien yhdistys r.y., esittelijäneuvos *Marianne Båsk*, korkein hallinto-oikeus, Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y., hovioikeudenneuvos *Helena Lindgren*, Itä-Suomen hovioikeus, Suomen hovioikeustuomarit r.y., viskaali *Lea Rosa Pohjola*, Turun hovioikeus, Suomen hovioikeustuomarit r.y., hallinto-oikeustuomari *Veijo Tarukannel*, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Hallinto-oikeustuomarit r.y., hallinto-oikeussihteeri *Pia Repo*, Helsingin hallinto-oikeus, Hallinto-oikeustuomarit r.y., käräjätuomari *Pekka Louhelainen*, Oulun käräjäoikeus, Käräjäoikeustuomarit r.y., käräjätuomari, viskaali *Asko Nurmi*, Turunseudun käräjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto r.y., käräjätuomari *Susanne Möller*, Helsingin käräjäoikeus, Tuomariliitto r.y., nuorempi vakuutustuomari *Larry Grönlund*, Vakuutus-oikeus, Suomen Erityistuomarit r.y., johtava kihlakunnansyyttäjä *Irma Rosenius-Sutela*, Kouvolan kihlakunnan syyttäjäosasto, PUSH r.y., johtava kihlakunnanvouti *Maija-Liisa Parmi*, Espoon kihlakunnan

ulosotto-osasto, PUSH r.y., yleinen oikeusavustaja *Arsi Rantanen*, Porin oikeusaputoimisto, Yleiset oikeusavustajat r.y., asianajaja *Marja-Liisa Starck-Johann*, Asianajotoimisto *Marja-Liisa Starck-Johann*, Lahti, Suomen Asianajajaliitto, varatuomari *Markus Myhrberg*, Nuoret Lakimiehet r.y., opintovastaava *Jukka Lång*, Pykälä r.y., dekaani *Olli Mäenpää*, Helsingin yliopisto, ylitarkastaja *Sirkka-Leena Hörkkö*, opetusministeriö, lainsäädäntöneuvos *Asko Välimaa*, oikeusministeriö, lainvalmisteluosasto ja erityisasiantuntija *Sakari Laukkanen*, oikeusministeriö, oikeushallinto-osasto.

Työryhmä on kokoontunut yhdeksän kertaa. Työryhmä ja seurantaryhmä ovat pitäneet kaksi yhteistä kokousta. Lisäksi työryhmä on pyynnöstään saanut kirjallisen lausunnon tuomarivalintalautakunnalta niiltä osin kuin on kysymys tuomarikoulutuslautakunnan asettamismenettelystä sekä varannut valtakunnansyyttäjänvirastolle mahdollisuuden lausua syyttäjiä koskevista säännösehdoista.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä on laatinut luonnoksen hallituksen esitykseksi tuomareiden pätevyysjärjestelmäksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Tavoitteena on ollut laatia malli, joka vastaisi nykyistä paremmin yhteiskunnan ja tuomioistuinlaitoksen tuomareille asettamiin vaatimuksiin. Ehdotus sisältää yhden yhtenäisen kouluttautumismallin koko tuomioistuinlaitokselle. Koulutukseen tulevat perehdytettäisiin tuomarin työhön ja asemaan sekä oikeudenhoitoon työharjoittelulla ja teoriakoulutuksella. Koko koulutuksen kesto olisi 2,5 vuotta. Järjestelmästä on pyritty luomaan joustava siten, että siinä on mahdollista ottaa huomioon koulutettavien erilainen työkokemus ja aiemmat opinnot. Tavoitteena on ollut myös, ettei järjestelmä olisi liian sulkeutunut, vaan tuomariksi voisi päästä myös avoimeltakin uralta.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä on lisäksi kartoittanut henkilöstön määrään ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä eri tuomioistuimissa ja laatinut niistä selvityksen ehdotuksensa pohjaksi. Henkilöstöselvitykseen liittyy Sari Nielsenin lausuma.

Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen ei ole kuulunut työryhmän toimeksiantoon eikä sen sisältöön sen vuoksi esitetä lakiehdotuksessa muutoksia. Työryhmän mielestä nykyisessä tuomioistuinharjoittelussa on kuitenkin monia puutteita. Useat niistä voitaisiin korjata jo voimassa olevien säännösten puitteissa. Esimerkiksi harjoittelijoiden ohjaus voitaisiin järjestää nykyistä yhtenäisemmin ja tehokkaammin. Tuomioistuinharjoittelu voisi edelleen säilyä yleisluontoisena perehdyttämisenä tuomioistuinten toimintaan. Tuomioistuintoiminnan tuntemus on hyödyksi monilla yhteiskunnan osa-alueilla. Tuomioistuinharjoittelua tulisi kuitenkin vastaisuudessa kehittää niin, että harjoittelun suorittaminen olisi mahdollista myös hallinto-oikeuksissa. Näin harjoittelu voisi antaa vielä nykyistä monipuolisemman kuvan tuomioistuinlaitoksen toiminnasta. Työryhmä esittää, että oikeusministeriö ryhtyisi toimenpiteisiin tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi.

Saatuun työhönsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittaen mietintönsä "Tuomariksi pätevytyminen" oikeusministeriölle.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002

Ari Saarnilehto

Erkki Hämäläinen

Kristina Kahlas-Capodistrias

Sari Nielsen

Pekka Pärnänen

Liisa Sahi

Jorma Hirvonen

Rauno Selenius

Erja Hynninen

Maaria Leskelä

SISÄLTÖ

- OSA I   Hallituksen esitys Eduskunnalle tuomareiden pätevyisyjärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi**
- OSA 2   Tuomioistuinlaitoksen henkilöstö**

OSA I

**Hallituksen esitys Eduskunnalle tuomareiden
pätevyisyjärjestelmää koskeväksi lainsäädännöksi**

Hallituksen esitys Eduskunnalle tuomareiden pätevyysjärjestelmää koskeväksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomareiden pätevyysjärjestelmästä. Nykyisin tuomariksi kouluttautumisesta ei ole olemassa säädöksiä eikä käytännössäkään erityistä yhdenmukaista järjestelmää. Uusi laki koskisi pätevyystietä yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten kaikkiin tuomarin virkoihin, joihin vaaditaan oikeustieteellinen peruskoulutus. Laissa säädetyin koulutusjärjestelmän suorittamisen lisäksi tuomarin virkaan voisi edelleenkin päästä niin sanotulta avoimelta uralta eli hankkimalla tuomarin virassa tarvittavan pätevyyden muissa tehtävissä.

Tuomarikoulutus kestäisi yhteensä kaksi ja puoli vuotta ja se koostuisi työharjoittelusta ja teoreettisista opiskelujaksoista. Työharjoittelu sisältäisi useampia jaksoja, joiden yhteinen kesto olisi kaksi vuotta. Harjoittelujaksojen aikana koulutettavat saisivat kokemusta sekä tuomioistuinlaitoksesta että muusta oikeudenhoidosta. Lisäksi tuomarikoulutukseen kuuluisi yhteensä kuusi kuukautta tuomarin ammatin edellyttämiä syventäviä opintokokonaisuuksia. Jokaiselle koulutettavalle vahvistettaisiin koulutuksen alussa henkilökohtainen opintosuunnitelma, minkä avulla mahdollistettaisiin tarvittavan joustavuuden huomioon ottaminen koulutuksessa. Koulutettavia ohjattaisiin ja arvioitaisiin koulutuksen aikana. He olisivat sekä työharjoitteluttu opiskelijajaksojen aikana määräaikaisessa virkasuhteessa valtioon.

Tuomarikoulutukseen valittaisiin henkilöitä, jotka ovat suorittaneet oikeustieteen kandidaatin tutkinnon sekä varatuomarin arvoon tarvittavan tuomioistuinharjoittelun tai hank-

kineet sitä vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä. Tuomioistuinharjoittelun sisältöön ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia.

Tuomareiden koulutusjärjestelmää ohjaisi ja sen sisällöstä päättäisi tuomarikoulutuslautakunta. Lautakunnassa olisi yhdeksän jäsentä, joiden enemmistö koostuisi tuomareista. Lisäksi lautakunnassa olisi syyttäjien, asianajajien, yliopistojen oikeustieteellisten tiedekuntien, oikeusministeriön sekä koulutettavien edustus. Lautakunnan jäsenten toimikausi kestäisi viisi vuotta.

Koulutusvaihe muodostaisi osan tuomarin urasta. Koulutettavien ja avautuvien tuomarin virkojen suhde pyrittäisiin pitämään tasapainossa ja turvaamaan sitä kautta koulutettaville tuomarin viran saanti. Tuomarikoulutuksen suorittaneet voisivat ennen tuomariksi nimittämistään työskennellä joko oikeuslaitoksessa tai muissa lakimiestehtävissä. Tuomarikoulutuksen suorittaneen pitäisi saada tuomarin virka oltuaan työelämässä tuomarikoulutuksen lisäksi enintään kymmenen vuotta.

Varsinaisen tuomareiden koulutusjärjestelmän lisäksi tuomareille ja muulle tuomioistuimen lakimieskunnalle järjestettäisiin edelleen ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta.

Ehdotukseen sisältyy lisäksi laki tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta.

Ehdotettu laki ja lain muutos ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO.....	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Nykytila	4
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Yleistä.....	4
Oikeustieteellinen peruskoulutus	4
Tuomioistuinharjoittelu.....	5
Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa.....	6
Tuomariksi nimittäminen.....	7
Täydennyskoulutus	9
Syyttäjien koulutus	10
Asianajajien koulutus	11
1.2. Kansainvälinen kehitys	11
Ruotsi.....	12
Tanska.....	12
Norja	13
Saksa.....	13
Itävalta	14
Ranska.....	14
Belgia.....	15
Espanja.....	15
Italia	15
Alankomaat	15
Englanti.....	16
1.3. Nykytilan arviointi.....	16
Tuomareille asetetut vaatimukset	16
Tuomioistuinuralle hakeutuminen.....	18
Tuomioistuinharjoittelu.....	18
Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa.....	19
Täydennyskoulutus	19
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	19
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.....	19
2.2. Keskeiset ehdotukset.....	20
3. Esityksen vaikutukset.....	21
3.1. Taloudelliset vaikutukset	21
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset.....	22
4. Asian valmistelu.....	24
4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	24
4.2. Lausunnot.....	24
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja.....	24

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	26
1. Lakiehdotusten perustelut.....	26
1.1. Laki tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä.....	26
1.2. Laki tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n 1 momentin muuttamisesta.....	37
2. Tarkemmat säännökset.....	37
3. Voimaantulo	38
LAKIEHDOTUKSET	39
tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä.....	39
tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta.....	43
LIITE	44
RINNAKKAISTEKSTIT	44
tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta.....	44
LIITE	45
ASETUSLUONNOS	45
tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä.....	45

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Suomessa ei ole varsinaista tuomarin virkaan pätevöittävää koulutus- eikä harjoittelujärjestelmää. Käytännössä on kuitenkin muodostunut vakiintuneita tapoja hankkia tuomarin tehtävissä tarvittavia taitoja. Tuomarin virkaan on yleisimmin pätevöidyty työsken- telemällä tuomioistuineläytöksessä esittelijänä tai määräaikaisena tuomarina.

Yleisintä on ollut suorittaa oikeustieteellisen perustutkinnon jälkeen tuomioistuinharjoittelu kärjäoikeudessa ja hakeutua sen jälkeen hovioikeuteen esittelijäksi. Tämän jälkeen tai samanaikaisesti on hoidettu tuomarin viran sijaisuuksia kärjäoikeudessa ja sijaisjäsenyyksiä hovioikeudessa. Hallinto-tuomioistuinlinjan valinneet ovat toimineet hallinto-oikeussihteereinä ja aikanaan hallinto-oikeustuomareiden sijaisina. Nykyisin myös suurin osa hallinto-oikeuksissa uransa aloittavista on suorittanut tuomioistuinharjoittelun.

Oikeustieteellinen peruskoulutus

Lakimiesten yleinen perustutkinto eli oikeustieteen kandidaatin tutkinto on perustana tuomareiden koulutuksessa. Se on ylempi korkeakoulututkinto ja luonteeltaan yleistutkinto, joka on perinteisesti antanut opiskelijoille kokonaiskuvan oikeusjärjestyksestä. Tutkintovaatimuksiin kuuluu eri oikeudenalojen keskeinen sisältö. Alempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto on oikeusnotaarin tutkinto. Tieteellisiä jatkotutkintoja ovat oikeustieteen liseniaatin ja oikeustieteen tohtorin tutkinnot.

Oikeustieteen opinnot uudistettiin osana yleistä yliopistojen tutkinno-uudistusta 1974 annetulla asetuksella oikeustieteellisistä tutkinnoista (802/1974). Tuolloin tavoitteena oli laajentaa lakimiesten koulutusta yhteiskuntatieteiden suuntaan sekä ottaa huomioon se, että lakimiehiä toimii muillakin aloilla kuin

tuomareina. Asetuksen mukaisissa yleisopinnoissa opiskelijalle haluttiin antaa muun muassa yleiskuva oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneiden tehtävistä ja asemasta yhteiskunnassa, yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta, lain säätämisestä ja lainsäädännön syntyyn vaikuttavista tekijöistä, oikeusjärjestyksen sisällön pääkohdista, kehityksestä sekä yhteiskunnallisista tehtävistä ja vaikutuksista.

Kansainvälistyminen ja Suomen jäsenyys Euroopan unionissa asettivat uusia vaatimuksia myös tutkinnoille jälleen 1990-luvulla ja vuonna 1996 annettiin uusi asetus oikeustieteellisistä tutkinnoista (86/1996). Tutkintoasetus säädettiin aikaisempaa väljemmäksi. Tutkintoon sisältyy aiempaa enemmän valin- naisuutta.

Asetuksen mukaisesti tutkintoihin johtaviin opintoihin voi kuulua perus-, aine- ja syven- täviä opintoja, kieli- ja viestintäopintoja, tie- teellisen jatkokoulutuksen opintoja, liseniaa- tintutkimus ja väitöskirja sekä harjoitteluja. Oikeustieteen kandidaatin tutkinto on suunniteltu siten, että kokopäiväopiskelija voi suorittaa sen viiden vuoden kuluessa.

Voimassa olevan asetuksen mukaan oikeustieteen kandidaatin tutkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle oikeusjärjestyksen ja oikeusjärjestelmien tuntemukseen perustuvat valmiudet edistää oikeudenmukaista ja oikeusturvaa. Koulutuksessa annetaan erityisesti valmiuksia oikeudellista asiantuntemusta edellyttäviin tehtäviin ja tällaisten tehtävien vaatimien erityistietojen hankkimiseen, perusteltujen oikeudellisten ratkaisujen tekoon, oikeudellisen ja muun informaation hankintaan ja hallintaan, uuden tiedon tuottamiseen ja hyödyntämiseen sekä oikeudelliseen ja muuhun viestintään. Edelleen annetaan valmiuksia tieteelliseen ajatteluun ja oikeustieteen menetelmien käyttöön, tieteelliseen jatkokoulutukseen sekä ammatilliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen. Tutkinnon suorittaneiden pitäisi tuntea suomalainen oikeusjärjestys sekä EY-oikeuden peruseriaat- teet.

Tutkinnot ovat jälleen uudistumassa Suo- messa. Opetusministeriössä valmistellaan

kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymistä siten, että toimeenpano yliopistosektorilla alkaisi vuoden 2005 alusta lukien.

Tuomioistuinharjoittelu

Tuomioistuinharjoittelua ei aikanaan suunniteltu tulevien tuomareiden koulutusjärjestelmäksi, vaan tavoitteena oli saada maaseudun oikeudenhoidon tasoa nostettua koulutamalla kihlakunnantuomareille päteviä sija-sia. Viime vuosikymmenten aikana harjoittelun luonne on kuitenkin muuttunut merkittävästi. Harjoittelulla on aikaisempaa enemmän koulutuksellinen luonne, vaikkakin notaarit ovat edelleen merkittävä työpanos alioikeuksissa. Nykyisen muotonsa tuomioistuinharjoittelu sai vasta alioikeusuudistuksen toteutuessa 1.12.1993. Siihen asti oleellinen osa auskultoinnista oli kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana toimiminen 10—20 päivää harjoittelun kestosta riippuen. Vaikka tuomioistuinharjoittelun suorittaminen oli tullut mahdolliseksi myös raastuvanoikeuksissa jo 1979, niissä oli notaarin paikkoja varsin rajoitetusti.

Suoritettu tuomioistuinharjoittelu oli osoitus kokemuksesta tuomarin tehtävissä, mitä vaadittiin yleisten tuomioistuinten puolella tuomarin virkaan nimitettäessä. Se oli välttämätön edellytys kihlakunnantuomarin ja kärjäjäuomarin sekä hovioikeudenneuvoksen ja eräisiin muihin tuomarin virkoihin. Raastuvanoikeuden oikeusneuvosmiehen ja promestarin virkaan ei vaadittu tuomioistuinharjoittelua, vaan riitti, että viranhakija pystyi muuten osoittamaan kokemuksensa tuomarin tehtävissä. Varatuomarin arvolla ei ole ollut myöskään lääninoikeudessa eikä sittemmin hallinto-oikeudessa ratkaisevaa merkitystä.

Alioikeusuudistuksen yhteydessä uudistettiin myös auskultointia koskevat säännökset. Hallituksen esityksessä kärjäjäoikeuslaiksi (HE 252/1992 vp) tuomioistuinharjoittelua pidetään käytännön harjoittelun muodossa tapahtuvana täydennyskoulutuksena, joka suoritetaan tekemällä työtä kärjäjäoikeudessa. Tämän vuoksi harjoittelijan, notaarin, tehtävät tulee hallituksen esityksen mukaan järjestää koulutuksellisesti tarkoituksenmukaisesti ja mielekkäästi.

Ennen auskultoinnin aloittamista harjoitte-

lijaksi haluavan on vannottava tuomarinvala tai annettava sitä vastaava vakuutus hovioikeudessa sekä ilmoitettava harjoittelijaksi siihen kärjäjäoikeuteen, missä hän haluaa auskultoida. Tuomioistuinharjoittelija toimii kärjäjäoikeudessa notaarina määräajan, tavallisesti yhden vuoden. Määräyksen notaariksi antaa kärjäjäoikeuden laamannin esityksestä hovioikeus. Kärjäjäoikeuslain (581/1993) 16 §:n mukaan notaarin tehtävät tulee järjestää siten, että hän perehtyy kärjäjäoikeuden toimintaan ja saa kokemusta tuomarin tehtävistä. Notaari voi ratkaista omalla vastuullaan eräitä lainkäyttöasioita laamannin annettua siihen määräyksen. Auskultantit ratkaisevat itsenäisesti lähinnä hakemusasioita ja toimivat puheenjohtajina yhden tuomarin ratkaistavissa rikosasioissa, mutta jonkin verran myös lautamieskokoonpanoissa. Alioikeusuudistuksen myötä harjoittelijan työn painopiste siirtyi lainkäyttötehtävistä kansliatehtäviin ja tuomaria avustaviin toimiin.

Kärjäjäoikeusasetuksen (582/1993) mukaan laamannin tulee huolehtia siitä, että notaaria johdetaan, ohjataan ja valvotaan tehtävien suorittamisessa, sekä siitä, että hän saa monipuolisen ja kehittävän koulutuksen. Hovioikeus voi antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä.

Harjoittelijalle, joka on toiminut yhden vuoden notaarina ja sinä aikana hankkinut riittäväksi katsottavan kokemuksen kärjäjäoikeusasetuksessa tarkoitetuissa tehtävissä, hovioikeus voi hakemuksesta myöntää varatuomarin arvonimen. Hakemukseen on liitettävä laamannin antama todistus siitä, mitä tehtäviä notaari on suorittanut ja että hän on suorittanut loppuun kaikki hänelle annetut tehtävät.

Tuomioistuinharjoittelu ei muodollisesti kuulu tuomarin viran kelpoisuusvaatimukseen, mutta käytännössä sitä on usein edellytetty ja tuomareiksi nimitetyt ovat sen pääsääntöisesti suorittaneet. Tuomioistuinharjoittelua on pidetty hyvänä pohjakoulutuksena tuomarin virkaan. Se on luonteeltaan yleisharjoittelua eikä sitä siten ole tarkoitettu ainoastaan tuomioistuinuralle aikoville. Myös moniin muihin lakimiesammatteihin suuntautuneet ovat suorittaneet sen, mikä on edistänyt tuomioistuinlaitoksen tuntemusta lakimiesten keskuudessa.

Vuosittain käräjäoikeuksissa suorittaa tuomioistuinharjoittelun noin 210 oikeustieteen kandidaattia.

Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeushoidossa

Tuomarin uralle haluavat lakimiehet ovat tuomioistuinharjoittelun suorittuaan hakeutuneet perinteisesti hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen esittelijän tehtäviin. Tätä on pidetty merkittävänä koulutuksena yleensäkin lakimiehille, mutta erityisen tärkeänä tuomareiksi aikoville. Käytännössä esittelijät ovat myös tärkeä työvoima tuomioistuimissa. Esittelijän virka ei olekaan pääasiallisesti koulutusvirka. Hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa on vuonna 2002 esittelijöitä yhteensä 344. Hovioikeudessa esittelijät ovat joko viskaaleita tai asessoreja ja hallinto-oikeuksissa hallinto-oikeussihteereitä. Vakuutus-oikeudessa, työtuomioistuimissa ja markkinaoikeudessa on yhteensä 35 esittelijää sekä korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa 70 esittelijää. Korkeimpien oikeuksien esittelijöillä on tuomarin status.

Esittelijän tehtävät ovat olleet sekä hovioikeuksissa että hallinto-oikeuksissa ja viimeksi mainittuja edeltäneissä lääninoikeuksissa asioiden itsenäistä valmistelua eli muistioiden, ratkaisuehdotusten ja toimituskirjojen luonnosten laatimista tuomarikollegiolla, joka on päättänyt asiat asiakirjojen ja esittelijän tekemän ratkaisuehdotuksen pohjalta. Näissä tehtävissä esittelijä on oppinut soveltamaan oikeusohjeita, oikeustapauksia ja -kirjallisuutta käytäntöön. Esittelijän tehtävässä vaaditaan sekä kirjallista että suullista esitystaitoa. Esittelijän työ kehittää osaltaan monia tuomarilta vaadittavia valmiuksia.

Hovioikeuksissa tuli voimaan uusi oikeudenkäyntimenettely 1.5.1998 lukien. Tämä on merkinnyt suullisen menettelyn voimakasta lisääntymistä hovioikeuksissa ja samalla esittelijän työn muuttumista. Ennen uudistusta suullinen käsittely järjestettiin ainoastaan parissa prosentissa juttuja, kun nykyisin pääkäsittelyjä toimitetaan lähes kolmanneksessa kaikista asioista. Pääkäsittelyt ovat myös menettelynä erilaisia kuin aiemmat suulliset käsittelyt. Suurin osa jutuista ratkaistaan kui-

tenkin edelleenkin kirjallisessa menettelyssä. Vuonna 2001 pääkäsittely toimitettiin 3095 asiassa ja asioita ratkaistiin esittelystä 8641 kappaletta.

Pääkäsittelyasioissa esittelijät valmistelevat asioita, seuraavat asian käsittelyä ja kirjoittavat ratkaisun tuomarikollegion antamien ohjeiden mukaan, mutta eivät tee enää etukäteen ratkaisuehdotusta. Asian valmisteluvaiheessa esittelijä laatii tarvittaessa jutun käsittelysuunnitelman sekä valmistelusta vastaavan jäsenen pyynnöstä muistion. Myös hallinto-oikeuksissa suulliset käsittelyt ovat viime vuosina lisääntyneet. Siellä perusmenettely on kuitenkin kirjallista, vaikka asiassa sen lisäksi saatetaan toimittaa suullinen käsittely.

Hovioikeuslain (56/1994) 9 §:n mukaan hovioikeus voi ratkaista eräitä asioita kokonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä ja asian esittelijä, jos hän on hovioikeuden asessori tai viskaali taikka vähintään kolme vuotta asessorin, viskaalin tai käräjätuomarin virkaa hoitanut hovioikeuden esittelijä. Näin esittelijät pääsevät hankkimaan kokemusta myös ratkaisutoiminnasta. Joissakin hovioikeuksissa tätä mahdollisuutta käytetään kuitenkin varsin vähän. Hallinto-oikeuksia edeltäneissä lääninoikeuksissa lääninoikeuden sihteeri saattoi aikaisemmin toimia esittämässään asiassa lääninoikeuden jäsenenä työtilanteen niin vaatiessa. Vastaavaa säännöstä ei ole enää hallinto-oikeuslaissa (430/1999).

Vanhemmat esittelijät ovat saaneet määräksi toimia hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa määräaikaisina jäseninä, jolloin he ovat osallistuneet myös asioiden ratkaisemiseen. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 18 §:n 2 momentin mukaan määräaikaisen tuomarin hovioikeuteen nimittää enintään kahden kuukauden määräajaksi hovioikeuden presidentti ja kahta kuukautta pidemmäksi ajaksi hovioikeus. Vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi nimityksen tekee korkein oikeus. Vastaavasti nimitystoimivalta on hallinto-oikeuksien osalta vuoden ja sen ylittävän määräyksen osalta korkeimmalla hallinto-oikeudella, kahteen kuukauteen saakka ylituomarilla ja sen ylittävältä osalta aina vuoteen saakka hallinto-oikeudella. Hallinto-oikeussihteeri voi päästä

tuomarin tehtäviin vastaavalla tavalla kuin hovioikeuden esittelijäkin. Hovioikeuksien esittelijät toimivat jonkin verran myös määräaikaisina kärjätuomareina.

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 15 §:n mukaan määräaikainen tuomari voidaan nimittää tuomarin viran ollessa ilman viran hoitajaa taikka tuomarin ollessa estyneenä tai vuosilomalla. Käytännössä määräaikaiset nimitykset tuomariksi voivat olla hyvin lyhyitäkin, aikaisemmin hovioikeuksien kohdalla puhuttiin apu- ja sija isjäsenyyksistä. Syynä määräaikaisissa nimityksissä voi edellä mainittujen perusteiden lisäksi olla tuomioistuimen työtilanne tai muu erityinen syy. Kärjäoikeuksissa on vuonna 2002 runsaat 20 määräaikaista kärjätuomaria, jotka on nimitetty tehtävänsä kärjäoikeuksien työtilanteen vuoksi.

Kärjäoikeuksissa on ollut vuodesta 1995 lähtien kärjäviskaalin virkoja. Niiden perustamisella haluttiin lisätä kärjäoikeuksien toimintaedellytyksiä sekä antaa tuomioistuinuralle aikoville lakimiehille mahdollisuus syventää tuomioistuinharjoittelunsa aikana hankkimiaan taitoja. Kärjäviskaalin virkoja on vuonna 2002 yhteensä 33 sekä lisäksi 5 ylimääräistä kärjäviskaalia. Tämä mahdollisuus hankkia tuomioistuin kokemusta on siten vähäinen verrattaessa hovioikeuksiin.

Vakuutusosoikeudesta annetun lain (14/1958) 2 §:n 3 momentin mukaan nuoremman vakuutusviranomaisen sijaisena toimii vakuutusviranomaisen tai vakuutusosoikeuden määräämä vakuutussihteeri. Lain 5 §:n 1 momentin mukaan vakuutusosoikeuden lakimiesjäsenenä voi olla myös vakuutussihteeri sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Vakuutusosoikeudesta annetun asetuksen (264/1982) 7 §:n mukaan vakuutussihteerin tulee toimia vakuutusosoikeuden määräyksestä oikeuden lakimiesjäsenenä ja esiteltävissään asioissa määräyksettäkin oikeuden kolmantena jäsenenä. Näin vakuutusosoikeuden esittelijät harjaantuvat tuomarin tehtäviin.

Hallitus on antanut 23.8.2002 eduskunnalle esityksen (HE 101/2002 vp) vakuutusosoikeuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Lakiehdotuksen mukaan lakimiesjäsenenä voisi edelleenkin toimia myös esittelijä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Työtuomioistuimen sihteeillä ei

ole vastaavaa mahdollisuutta toimia tuomarin tehtävissä. Myöskään uudessa markkinaoikeuslaissa (1527/2001) ei ole tällaisia säännöksiä.

Tuomarin uralle aikovat ovat usein työkennelleet myös syyttäjän tehtävissä, oikeusavustajina tai asianajotoimistoissa.

Tuomariksi nimittäminen

Suomen perustuslain (731/1999) 125 §:n mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Perustuslain 102 §:n mukaan tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Myös muiden tuomarien nimittämisestä säädetään lailla. Laki tuomareiden nimittämisestä (205/2000) tuli voimaan samaan aikaan kuin uusi perustuslakikin eli 1.3.2000. Riippumaton tuomarivalintalautakunta valmistelelee viran täyttämiset ja tekee perustellun esityksen virkaan nimittämisestä.

Tuomariksi nimittämistä koskevasta lainsäädännöstä saadaan johtoa siihen, mitä ansioita henkilön tulisi hankkia pätevytykseen tuomarin virkaan, koska nimittämislainsäädännössä säädetään tuomareiden kelpoisuusvaatimuksesta. Hallituksen esityksessä (HE 109/1999 vp) tuomareiden nimittämistä koskevaksi lainsäädännöksi todetaan tavoitteena olleen tuomarinuran avaaminen siten, että nimitysratkaisussa otettaisiin tuomioistuin kokemuksen lisäksi huomioon myös muu lakimiestehtävistä hankittu kokemus. Kelpoisuusvaatimuksena korostetaan taidon merkitystä, jotta virkoihin aina nimitettäisiin haettavana olevan viran erityispiirteitä ajatellen paras hakija. Tavoitteena on ollut lisäksi edistää vaihtuvuutta yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten kesken. Esityksellä pyrittiin siihen, että tuomareiksi nimitettävillä olisi aikaisempaa monipuolisempi kokemus erilaista tehtävistä. Liaksi virkaikään perustuvasta nimityskäytännöstä haluttiin luopua.

Kaikkien tuomareiden kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ainoana mahdollisena tutkintona. Euroopan unionin mukanaan tuomien säännösten myötä oikeustieteen kandidaatin kelpoisuus voidaan saavuttaa myös vastaavalla ulkomaisella tutkinnolla ja sen jälkeen suoritettavalla

kelpoisuuskokeella. Tutkinon ja Suomen kansalaisuuden lisäksi edellytetään oikeamielisyyttä, jolla hallituksen esityksen perustelujen mukaan tarkoitetaan muun muassa sitä, että tuomarin ratkaisun tosiasialliset vaikutimet ja tausta-arvot ovat hyväksyttäviä ja vastaavat sitä, mitä tuomion perusteluissa sanotaan.

Tuomariksi nimitettävän on edelleen lain 11 §:n mukaan aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä osoitettava, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtäväalaa sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Hallituksen esityksen mukaan tuomarilta vaadittavat taidot voidaan saavuttaa myös muussa lakimiesammattissa kuin tuomioistuimessa työskentelemällä. Tällaisina muina tehtävinä mainitaan esimerkiksi asianajajan, syyttäjän, yliopistotutkijan ja -opettajan sekä lainvalmistelijan tehtävät. Myös toimiminen kansainvälisissä tehtävissä sekä hallinto- ja lainvalvontatehtävissä voi antaa valmiuksia tuomarin tehtäviin. Esityksen mukaan on mahdollista, että tuomariksi nimitetään henkilö, jolla ei ole aikaisempaa kokemusta tuomioistuintyöskentelystä.

Perehtyneisyydellä tarkoitetaan hakijoiden todellisen tietämyksen ja taitavuuden arviointia. Perehtyneisyyden voi osoittaa työn tuloksilla, tutkimnoilla, julkaisuilla tai muulla tavoin. Näkökulma on hallituksen esityksen mukaan siten hakijoiden tosiasiallisessa kyvyssä selviytyä viran vaatimuksista.

Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tarkoitetaan lahjakkuutta, työkykyä, aloitteellisuutta, tuloksellisuutta, johtamiskykyä sekä lisäksi ammattieettisiä ominaisuuksia eli kykyä itsenäisten ratkaisujen tekemiseen, riippumattomuutta ja asennoitumista työhön.

Uusi nimitysmenettely on ollut käytössä vasta runsaat kaksi vuotta. Vuonna 2000 lautakunnassa käsiteltiin 29 ja vuonna 2001 75 virantäyttöasiaa. Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty vuosina 2000 ja 2001 täytettävänä olleet virat ja virkatyyppien osalta kunkin viran hakijoiden virkakohtaiset keskimääräiset tuomioistuinpalvelun pituuksien vaihteluvälit.

Taulukko 1

Vuosi 2000	Tuomioistuinpalvelu vuosina
3 hovioikeudenlaamannia	27
6 hovioikeudenneuvosta	14—25
3 laamannia	25—27
11 kärjätuomaria	7,5—17
5 hallinto-oikeustuomaria	12—20
1 työtuomioistuimen presidentti	13—25

Taulukko 2

Vuosi 2001	Tuomioistuinpalvelu vuosina
4 hovioikeudenlaamannia	26,5—28,5
25 hovioikeudenneuvosta	16—26
1 laamanni	26
23 kärjätuomaria	6,5—19
2 ylituomaria	27—31,5
6 hallinto-oikeustuomaria	13,5—19,5
1 työtuomioistuinneuvos	14

Lisäksi maa-oikeuksien lakkauttamisen yhteydessä nimitettiin kärjätuomarin virkaan 6 maa-oikeusasioiden vastuutuomaria ja 7 maa-oikeusinsinööriä kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta annetun lain (1180/2000) mukaisesti.

Vuonna 2000 kärjätuomarin virkoja haki tuomareiden ja esittelijöiden lisäksi nimikkeeltään hallitussihteeri, tullilylitarkastaja, kihlakunnansyyttäjä, henkikirjoittaja, yleinen oikeusavustaja ja varatuomari. Yhtä hovioikeudenneuvoksen virkaa haki lakimies. Hallinto-oikeustuomareiden viroissa hakijoina oli osastopäällikkö, professori, erityisasiantuntija, apulaiskaupunginlakimies, oikeustieteen lisensiaatti, kihlakunnansyyttäjä, henkikirjoittaja ja toimistopäällikkö. Vuonna 2001 hakijoiden nimikkeiden joukossa oli kärjätuomarin viroissa kansliapäällikkö, hovioikeuden auskultantti, lakimies, kihlakunnansyyttäjä, asianajaja, yleinen oikeusavustaja ja varatuomari. Hovioikeudenneuvoksen viroissa hakijoina oli poliisipäällikkö, lakimies ja

kansliapäällikkö ja hallinto-oikeustuomarin viroissa oikeustieteen lisensiaatti, oikeustieteen kandidaatti, varatuomari, ylitarkastaja, osastopäällikkö, määräaikainen professori, kaupunginlakimies, apulaiskaupunginlakimies, kaupungin hallintojohtaja ja työsuojelupiirin lakimies.

Muita kuin tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olleita hakijoita oli varsin vähän. Näistäkin osa työskenteli muussa oikeudenhoidossa. Vuonna 2000 käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien kaikkia tuomarin virkoja haki yhteensä 223 henkilöä, joista muita kuin tuomareita tai esittelijöitä oli 21 (9 %). Vuonna 2001 vastaavat luvut olivat 322 ja 20 (7 %). Hallintotuomioistuimissa vastaavat luvut olivat vuonna 2000 46 ja 11 (23%) ja vuonna 2001 92 ja 21 (23 %). Nimitetyksi tulleista oli vuonna 2001 ainoastaan yksi henkilö muussa kuin tuomioistuimen palveluksessa. Edellisenä vuonna tällaisia henkilöitä ei ollut yhtään. Tehostamalla tiedottamista avoimista viroista voitaisiin hakijakuntaa saada laajeemmaksi.

Ennen nimityslainsäädännön uudistamista nimityskäytäntöä luonnehdittiin sanomalla, että tuomarinura on suljettu. Tällä tarkoitettiin, että tuomariksi nimitetään yleensä henkilö, jolla on jo virka tuomioistuimessa. Tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisia henkilöitä koskeva tuomarinvalintalautakunnan esityskäytäntö on pysynyt varsin samanlaisena kuin nimityskäytäntö oli ennen uudistusta.

Nimityksen ensimmäiseen vakinaiseen käräjätuomarin, hallinto-oikeustuomarin tai hovioikeudenneuvoksen virkaan on viime vuosina saanut yli 40-vuotiaana työskennellyään tätä ennen noin 15—20 vuotta tuomioistuinlaitoksen palveluksessa.

Täydennyskoulutus

Opinnoilla, tuomioistuinharjoittelulla ja sen jälkeisellä työskentelyllä tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa saavutettua tietoa ja taitoa on ylläpidetty täydennyskoulutuksen avulla. Täydennyskoulutuksen tehtävä onkin peruskoulutuksessa saatujen tietojen täydentäminen ja ajantasaistaminen. Sen tavoitteena on ammatillisten valmiuksien syventäminen sekä esimerkiksi joidenkin oikeudenalojen tai muiden työtehtävien erityiskysymyksiin pe-

rehtyminen. Näin täydennyskoulutus edesauttaa uralla etenemistä. Täydennyskoulutus voidaan nähdä myös toiminnan ja työmenetelmien kehittämisenä. Tällöin sitä tarkastellaan organisaatio- ja toimintakeskeisesti ja pyrkimyksenä on yhteistyön kautta kehittää organisaation toimintaa.

Täydennyskoulutusta lakimiehille ovat järjestäneet pääasiassa oikeusministeriö sekä yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset tai oikeustieteelliset tiedekunnat. Oikeusministeriön tehtävänä onkin hallinnonalansa kehittämisenä vastaavana viranomaisena osaltaan vastata tuomareille ja muille tuomioistuinlaitoksen lakimiehille järjestettävästä täydennyskoulutuksesta. Myös yksityiset yritykset järjestävät lakimiehille koulutusta.

Oikeusministeriö on järjestänyt tuomareille täydennyskoulutusta 1970-luvulta lähtien. Vuosittaisen koulutuksen määrä on asteittain noussut siten, että tuomareille on koulutusta nykyisin keskimäärin 300 päivää vuodessa eri muodoissaan. Pelkästään ministeriön järjestämää koulutusta jokaiselle tuomarille on tarjolla keskimäärin noin kymmenen päivää vuodessa. Oikeusministeriön täydennyskoulutukseen ovat osallistuneet sekä tuomarit että muut tuomioistuinten lakimiehet. Myös muille henkilöstöryhmille on ollut tarjolla omaa täydennyskoulutusta.

Viime vuosikymmenellä täydennyskoulutus keskittyi suurelta osin uusien oikeudenkäyntimenettelyjen opiskeluun. Yleensä koulutus on suunniteltu siten, että se vastaa tuomareiden kunkin hetkistä koulutustarvetta. Koulutuksen sisältö muuttuu kysynnän mukaan. Uudistusten vakiintuessa koulutuksen painopiste siirtyy henkilöstön ammattitaitoa ylläpitävään ja kehittävään suuntaan. Tavoitteena on, että koulutusohjelmassa olisi tarjontaa kaikilta tuomarin ammatin edellyttämiltä osaamisalueilta.

Oikeusministeriö järjestää tuomareille koulutusta muun muassa prosessioikeudessa ja prosessinjohtotaidoissa ja niitä tukevissa aiheissa, kuten oikeuspsykologiassa, viestinnässä, vuorovaikutus- ja neuvottelutaidoissa, julkisuus- ja tiedotuskysymyksissä, rikos-, siviili- ja kansainvälisessä oikeudessa sekä hallinto-oikeuksien eri tehtäväalueiden mukaisilla oikeuden aloilla kuten vero-, ympäristö-, rakennus-, kunnallis- ja sosiaalioikeu-

nessa. Oikeudellisten ja muiden tuomarin työtä tukevien aiheiden rinnalla tuotetaan johtamis- ja kielikoulutusta sekä tietotekniikkakoulutusta. Erilaisten uudistusten yhteydessä järjestetään kouluttajakoulutusta.

Oikeusministeriön keskitetysti järjestämässä koulutuksessa oli opettajista vuonna 2001 72 % yliopiston professoreita ja oikeustieteen tohtoreita, 20 % käytännön tuomareita sekä 8 % ministeriön omia virkamiehiä, lähinnä lainvalmistelijoita

Ministeriö kuuluu jäsenenä Euroopan tuomarikoulutusverkostoon sekä pohjoismaiseen tuomarikoulutusorganisaatioon, mitkä mahdollistavat suomalaisten tuomareiden osallistumisen kansainvälisiin koulutustilaisuuksiin.

Vaasassa ja Turussa toteutetut kaksivuotiset Robert Schuman -ohjelmat EY-oikeuden alueella ja helmikuussa 2002 päättyneet Pohjois-Suomen tuomarikoulu olivat osa ministeriön organisoimaa ja rahoittamaa tuomareiden täydennyskoulutusta.

Pohjois-Suomen tuomarikoulu aloitti toimintansa Rovaniemen hovioikeuspiirin alueella vuoden 1999 alussa. Sen käytännön toteutuksesta vastasi Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta. Pohjois-Suomen tuomarikoulu oli kolmivuotinen, suunnitelmallinen tuomarikoulutusjärjestelmä, jonka koulutus oli luonteeltaan jatko- ja täydennyskoulutusta. Kysymys oli kokeiluhankkeesta. Siitä ja muusta edellä kuvatusta koulutuksesta on saatu hyödyllisiä kokemuksia valtakunnallista tuomarikoulutusjärjestelmää suunniteltaessa. Pohjois-Suomen tuomarikoulu antoi oppia muun muassa täydennyskoulutuksen ja jatkokoulutuksen yhteensovittamisesta.

Tuomioistuimet ovat määrärahojensa puitteissa voineet hankkia koulutusta haluamiltan tahoilta sekä järjestää sitä itse tai muiden tuomioistuinyksiköiden kanssa yhteistyönä.

Syyttäjien koulutus

Uutta tuomareiden koulutusjärjestelmää suunniteltaessa on hyödyllistä tutustua myös syyttäjien ja asianajajien koulutukseen. Monissa maissa tuomareiden ja syyttäjien koulutus on ainakin alkuvaiheessa samanlainen.

Syyttäjien koulutuksesta vastaa valtakunnansyyttäjänvirasto. Viraston asettama apu-

laissyyttäjäryhmä suunnitteli apulaissyyttäjien harjoittelujärjestelmän, joka käynnistyi vuoden 1999 alussa. Sen lähtökohtana on vuoden kestävä harjoittelu, joka toteutetaan valtakunnansyyttäjän kullekin vuodelle vahvistaman tavoite-, periaate- ja koulutusohjelman mukaisesti.

Harjoittelujärjestelmän tavoitteena on antaa syyttäjän tehtäviin valmentavaa koulutusta ja ohjausta, edellytykset arvioida apulaissyyttäjän kyvykkyyttä rekrytoitua vakituisesti syyttäjälaitokseen, olla osa nousujohteista syyttäjänuraa, mahdollistaa kihlakunnansyyttäjien keskittyminen vaativampiin syyteasioihin ja olla apulaissyyttäjän kannalta monipuolinen ja kehittävä siinäkin tapauksessa, että hän ei hakeutuisi vakituisesti syyttäjälaitokseen. Harjoittelujärjestelmän tavoitteena ei ole sulkea syyttäjänuraa muissa lakimiestehtävissä toimivilta eikä järjestelmää ole luotu pelkäämään syyttäjälaitoksen omia tarpeita varten, vaan myös esimerkiksi asianajajiksi tai tuomareiksi aikovilla lakimiehillä on apulaissyyttäjänä mahdollisuus saada kokemusta syyttäjän tehtävistä.

Apulaissyyttäjien virat on sijoitettu 20 paikalliseen syyttäjäyksikköön, joiden päälliköt valitsevat apulaissyyttäjät yhden vuoden pituiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen. Apulaissyyttäjälle nimetään vastuullinen ohjaaja, jonka tehtävänä on huolehtia apulaissyyttäjän kouluttamisesta ja ohjaamisesta sekä seurata ja valvoa tämän kehittymistä. Ohjaajana toimii kihlakunnansyyttäjä. Apulaissyyttäjien koulutusvastuu on pääasiallisesti paikallisyksiköissä. Valtakunnansyyttäjänvirasto järjestää apulaissyyttäjille noin kymmenen koulutuspäivää vuodessa.

Harjoittelun lopussa järjestetään vaativa kirjallinen ja suullinen loppukoe. Harjoittelun menestyksellisesti läpäisseelle apulaissyyttäjälle annetaan todistus suoritetusta harjoittelusta. Harjoittelujärjestelmän läpikäyneiden lakimiesten sijoittumista syyttäjälaitokseen sekä myös muihin lakimiestehtäviin esimerkiksi tuomioistuinlaitoksessa ja asianajotoimistoissa pyritään helpottamaan siten, että valtakunnansyyttäjänviraston pitämään "Syyttäjäpankkiin" otetaan harjoittelun suorittaneita ja sen lisäksi vähintään vuoden määräaikaisena kihlakunnansyyttäjänä toimineita lakimiehiä.

Jonkin verran työkokemusta hankkineille syyttäjille on tarjolla peruskoulutusohjelma, joka on jaettu kuuteen viikon pituiseen jaksoon. Syyttäjille järjestetään myös täydennyskoulutusta, joka koostuu erilaisista erityiskursseista.

Asianajajien koulutus

Asianajajaksi hyväksymisen edellytykset määritellään laissa asianajajista (496/1958). Asianajajaksi hyväksyttävän on muun muassa oltava suorittanut tuomarin virkaa varten säädetyt oppinnäytteet, saavuttanut asianajajan toimessa tarvittavan taidon ja käytännöllisen kokemuksen toimimalla vähintään neljän vuoden ajan oikeushoidon alalla tai siihen verrattavissa oikeustieteellistä koulutusta edellyttävissä tehtävissä. Työskentelyn on pitänyt kestää vähintään kaksi vuotta asianajajan apulaisena, julkisena oikeusavustajana tai itsenäisenä asianajotehtävien hoitajana tai muussa sellaisessa toimessa, jossa hän on vastaavassa määrin hoitanut asianajotehtäviä. Asianajajaksi haluavan on myös suoritettava erityinen tutkinto.

Asianajajaliitolla on 1995 hyväksytyt Asianajajien täydennyskoulutusta koskevat ohjeet ja 1998 vahvistettu koulutusohjelma. Täydennyskoulutusta koskevien ohjeiden mukaan asianajajan tulee vuosittain osallistua ammatilliseen koulutukseen vähintään kolmen päivän ajan.

Suomen Asianajajaliitto asetti elokuussa 1999 työryhmän laatimaan selvitystä "liiton jatkokoulutuksen organisoimiseksi". Työryhmä jätti selvityksensä toukokuussa 2000. Työryhmän mietinnössä edellä mainittua niin sanottua kouluttautumismuutosta pidetään minimivaatimuksena jokaiselle asianajajalle. Jatkokoulutuksen osalta työryhmä asetti tavoitteeksi seuraavat asiat. Koulutuksen organisaation tulee olla pysyvä ja koulutuksen jatkuvaa sekä pitkällä aikavälillä suunniteltua ja pelkästään asianajajien tarpeista lähtevää. Koulutuksen tulee olla edullista siihen osallistuville eikä se saa aiheuttaa merkittäviä kustannuksia eikä työtä Asianajajaliitolle. Edelleen koulutuksen tulee olla helposti tavoitettavaa sekä laadukasta ja syventävää.

Täydennyskoulutusta on ehdotuksen mukaan tarkoitus toteuttaa yhteistyössä yliopis-

tojen oikeustieteellisten tiedekuntien kanssa siten, että liitto suunnittelee koulutuksen aiheet ja ostaa koulutuksen yliopistoilta, jotka toteuttavat koulutuksen sisällön ja hoitavat koulutuksen käytännön järjestelyt. Koulutuksessa käytettäisiin erilaisia opetustapoja ja koulutustapahtumia olisi useamman pituisia.

1.2. Kansainvälinen kehitys

Tuomarikoulutustoimikunnan mietintöön (2000:5) sisältyy laaja eri maiden tuomarikoulutusjärjestelmien kansainvälinen vertailu. Seuraavassa on esitetty tästä vertailusta keskeisimmät osat.

Länsi-Euroopassa on käytössä kaksi pääasiallista tuomareiden rekrytointimallia. Osassa maita varsinaista tuomarikoulutusta ei ole järjestetty, vaan tuomarit valikoidaan kokeneiden lakimiesten, usein asianajajien, joukosta. Näin tehdään esimerkiksi Norjassa ja Englannissa. Toisen mallin mukaisesti tuomarit rekrytoidaan pääosin erityisen tuomarikoulutuksen suorittaneiden henkilöiden piiristä. Näin menettelevät esimerkiksi Ruotsi, Saksa, Espanja, Portugali ja Ranska. Myös välimalli on mahdollinen. Alankomaissa noin puolet tuomareista valikoidaan tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta ja puolet niistä, jotka ovat osallistuneet tuomarikoulutukseen.

Tuomarikoulutusta tarjoavissa maissa käytännöt vaihtelevat. Joissakin koulutus on pitkäaikaista ja tapahtuu erityisissä oppilaitoksissa, toisissa taas kysymys on lähinnä harjoittelusta kokeneen tuomarin ohjauksella ja tämän ammattitaidosta ja esimerkiksi oppien. Niissä maissa, joissa koulutaudutaan kokeneen tuomarin johdolla, on korostettu ohjauksen tutor-tuomarin merkitystä. Tällaisiksi ohjaajiksi tulisi valita ammattitaitoisia ja henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään soveltuvia tuomareita.

Eurooppalaisen yhteistyön tasolla on keskeisenä teemana ollut rekrytointi- ja koulutusjärjestelmien riippumattomuus. On korostettu, ettei koulutusta tulisi käyttää tekosyynä tuomareihin vaikuttamiseen ja että koulutuksen organisoiminen, suunnittelu ja toteutuksen tulisi olla sellaisten tuomarien ammattiyhdistysten tai toimielimien valvonnassa, joiden edustajista tuomarit muodostavat enemmistön.

Ruotsi

Ruotsissa on ollut tuomarin uraan perustuva koulutusjärjestelmä (*domarbana*). Muihin kuin korkeimpiin oikeuksiin on nimitetty tuomarin virkaan vain poikkeuksellisesti lakimiehiä, jotka eivät ole käyneet läpi tuomarikoulutusta. Tästä huolimatta tuomioistuinlaitokseen on katsottu tulevan merkittäviä vaikutteita muusta yhteiskunnasta. Useat nuoret tuomarit hankkivat paljonkin kokemusta muista lakimiestehtävistä, kuten lainsäädäntötyöstä, komiteoista tai erityisten selvittäjien avustamisesta. Tuomarikoulutuksen suorittaneet ovat tuomarinasemansa säilyttäneen pitkiäkin aikoja töissä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella. Tätä arvostetaan, koska kokemuksista on hyötyä myöhemmälle tuomarina toimimiselle.

Oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja hyväksytyt auskultointi (*notariemeritering*) ali-oikeudessa ovat edellytyksenä varsinaiselle tuomarikoulutukselle. Auskultointi voidaan suorittaa käräjäoikeudessa (*tingsrätt*), läänioikeudessa (*länsrätt*) tai molemmissa ja se kestää kaksi vuotta. Sinä aikana notaarit hankkivat kokemusta avustamalla tuomareita, valmistelemalla asioita ja työskentelemällä kirjaamisasioiden parissa. Harjoittelun päätyttyä notaarit saavat todistuksen arvosanoineen.

Auskultoinnin jälkeen tuomarin uralle aikoja hakeutuu hovin tai kamarioikeuteen harjoitteluvirkaan vuoden ajaksi. Mikäli harjoittelija suoriutuu tehtävästä, hänet määrätään käräjäoikeus- tai läänioikeusviskaaliksi kahden vuoden ajaksi, jona aikana hän toimii tuomarina omalla rootelillaan.

Viskaalivaiheen jälkeen tuomarin uralle aikoja toimii jäsenenä (*adjungerad ledamot*) hovioikeudessa tai kamarioikeudessa. Tämä vaihe kestää vähintään vuoden, jonka jälkeen hänet nimitetään asessoriksi ja hän voi hakea vakituista tuomarin virkaa.

Nimittämisviranomaisen ja hallitus kuitenkin noudattavat niin sanottua 6/2-sääntöä. Sen mukaan tuomariksi valittavan on täytynyt toimia kuusi vuotta viskaalina ja kaksi vuotta asessorina ennen kuin hänet käytännössä voidaan nimittää vakinaiseen tuomarin virkaan.

Tuomioistuinvirasto ja yksittäiset tuomiois-

tuimet järjestävät tuomareille täydennyskoulutusta. Vuonna 2000 käynnistetyn koulutussuunnitelman mukaan kaikki vastanimittetyt tuomarit kutsutaan ensimmäisen vuoden aikana noin viiden viikon pakolliseksi käsitettävään koulutukseen. Tämän jälkeen joka kolmas vuosi järjestetään pakollinen viikon koulutus korkean ammattitaidon ylläpitämiseksi tuomioistuimissa.

Ruotsissa tuomareiden koulutusta, pätevöitymistä ja henkilökunnan liikkuvuutta koskevia kysymyksiä ollaan kehittämässä edelleen. Hallitus on asettanut vuonna 2000 valmistelun tuomioistuinlaitoksen kehittämistä varten, jonka on määrä ottaa kantaa myös edellä mainittuihin seikkoihin. Työryhmän työn määräaika päättyy vuonna 2003. Pyrkimyksenä on, että tuomarin ura olisi nykyistä avoimempi.

Tanska

Tanskassa tuomarin koulutusjärjestelmä perustuu työn kautta oppimiseen. Alueellisissa tuomioistuimissa on noin 200 nimitettyä tuomaria ja ylemmissä tuomioistuimissa noin 100 tuomaria. Lisäksi on noin 300 avustavaa tuomaria, jotka hankkivat työn tekemisen kautta tuomarin pätevyyden. Avustavat tuomarit toimivat eri oikeudenhoidon alueilla. Tuomioistuinvirasto valitsee avustavat tuomarit haastattelujen, todistusten ja työkokemuksen perusteella. Muodollista pääsykoetta tai testiä ei ole.

Ensimmäisen kolmen vuoden aikana avustava tuomari saattaa loppuun perusharjoittelun, joka tavallisesti suoritetaan suurimmissa alueellisissa tuomioistuimissa. Kyseisen tuomioistuimen tulee laatia harjoitteluohjelma harjoittelijalle. Koska Tanskan järjestelmä pohjautuu "learning by doing"-periaatteelle, ohjaava tuomari seuraa harjoittelijan työskentelyä, vaikka tällä itsellään onkin vastuu oikeudellisista päätöksistään. Avustavia tuomareita arvioidaan vuosittain kirjallisesti.

Kolmen ensimmäisen vuoden aikana harjoittelijan on lisäksi osallistuttava vähintään kymmenelle kahdesta viiteen päivää kestäväälle teoreettiselle kurssille. Kurssit ovat yhteisiä jo vakinaisessa tuomarin virassa toimivien kanssa.

Kun avustava tuomari on työskennellyt

erilaisissa oikeudenhoidon tehtävissä noin kymmenen vuotta, hän toimii lopuksi hovioikeudessa tuomarin tehtävissä yhdeksän kuukauden jakson. Tuona aikana hänet on nimetty määräaikaiseksi tuomariksi ja hän toimii samoilla ehdoilla kuin muutkin tuomioistuimen jäsenet. Jakson tarkoituksena on saada kokemusta tulevaa tuomarin uraa varten. Samalla hänen taitojaan arvioidaan. Annetulla arvioinnilla on huomattava merkitys tulevan urakehityksen kannalta.

Tuomarikoulutuksesta ja tuomarille tarjottavasta täydennyskoulutuksesta vastaa tuomioistuinvirasto (*domstolstyrelsen*).

Norja

Norjassa ei ole erityistä tuomarien koulutusjärjestelmää. Tuomarien rekrytointipohjaa on luonnehdittu monipuoliseksi. Tavantomaista on, että tuomareita nimitetään virkoihin tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Virat täytetään taitavuusarvioinnin perusteella. Kaikkien alojen lakimiehet ovat kelpoisia hakemaan tuomarin virkaa, mutta käytännössä niitä hakevat valtionhallinnon tehtävissä, poliisissa, syyttäjänä tai asianajajana toimineet lakimiehet.

Useimmat vakinaiseen tuomarinvirkaan nimitettävät toimivat ensin tuomariharjoittelijoina, jotka jo varhaisessa vaiheessa saavat määräyksen käsitellä omalla vastuullaan yksinkertaisia asioita. Yleismääräys käsitellä kaikkia asioita alioikeudessa annetaan yleensä kolmen kuukauden työskentelyn jälkeen. Harjoittelijana työskennellään 1–3 vuotta. Tuomariksi koulutaudutaan siten pääosin työn kautta.

Oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneet ja muutaman vuoden käytännön kokemuksen hankkineet juristit voidaan ottaa työhön tuomioistuimeen enintään kolmen vuoden jaksoksi. Työtä pidetään käytännön koulutuksena ja koeajalla työskentelynä. Vakinaiseen virkaan nimitetyistä noin 15 % on aiemmin hoitanut tuomarin viran sijaisuuksia.

Norjassa on toteutettu 1.10.2002 lähtien hallinnon uudistus, jonka yhteydessä koulutusasiat ovat siirtyneet itsenäisen tuomioistuinhallinnon (*domstoladministrasjonen*) vastuulle. Vaikka täydennyskoulutus on vapaa-

ehtoista, vastanimitettyjen tuomareiden ja vastanimitettyjen päälliköiden kurssia pidetään käytännössä pakollisina. Lisäksi vuosittain tarjotaan 10 tuomarille tilaisuus enintään kuuden kuukauden palkalliseen virkavapautteen opintoihin Norjassa ja ulkomailla.

Saksa

Saksassa tuomarit ovat uratuomareita. Avoin ura tuomariksi on harvinainen. Tuomariksi hakeutuvalta edellytetään opintojen lisäksi käytännön harjoittelua sekä kahden valtiontutkinnon suorittamista. Molempien tutkintojen kesto-aika on noin kuusi kuukautta. Tutkinnoissa hyväksytyt ovat päteviä työskentelemään erilaisissa lakimiesammateissa. Peruskoulutus useisiin lakimiesammateihin on siis sama.

Ensimmäinen valtiontutkinto suoritetaan usein opiskeluaikana. Sitten seuraa yleensä heti yliopisto-opintojen jälkeen alkava kaksivuotinen käytännön harjoittelu, johon sisältyy jaksoja siviilituomioistuimessa, rikostuomioistuimessa tai syyttäjän toimessa, hallinnossa, asianajajan toimessa sekä valinnoissa harjoittelupaikoissa. Harjoitteluajasta on tullut hoitaa asianajajan tehtäviä kolme kuukautta. Jatkossa asia najoharjoittelun tulee kuitenkin kestää yhdeksän kuukautta. Lisäksi jaksoon sisältyy kursseja. Jokaisessa harjoittelupaikassa koulutettavaa arvioidaan kirjallisesti. Harjoittelun jälkeen suoritetaan toinen valtiontutkinto keskimäärin 28–30-vuotiaana. Tuomariksi haluavalla ei ole erillistä koulutusta, vaan sama koulutus koskee myös asianajajaksi tai yleiseksi syyttäjäksi aikovia.

Tuomariksi hakeudutaan usein heti toisen valtiontutkinnon suorittamisen jälkeen valintakokeen kautta. Aluksi tuomarit työskentelevät koeajalla ja keskimäärin 3–5 vuoden kuluessa heidän tulisi saada vakinainen virka. Tuomioistuimen päällikkö arvioi vastanimitettyjen tuomarien työskentelyä 6, 18 ja 36 kuukauden kuluttua nimitämisestä.

Tuomarikoulutuksesta on säädetty laissa (*Deutsches Richtergesetz*). Liittovaltiotasolla säädökset ovat väljiä. Koulutuksen organisoimista vastaavat osavaltiot.

Täydennyskoulutusta on tarjolla runsaasti ja sitä järjestävät oikeushallinto, osavaltioiden hallinto sekä lakimiesyhdistykset. Jokai-

sella osavaltiolla on oma jatkokoulutusohjelmansa. Aloitteville tuomareille ja syyttäjille on oma koulutusjaksonsa. Tuomarikunnalle ja syyttäjille on koulutusta varten oma akatemia.

Itävalta

Itävallassa tuomarin uralle pääsyn edellytyksenä on vähintään yhdeksän kuukauden käytännön harjoittelu. Tuomariharjoittelijoita valittaessa otetaan huomioon aikaisempaa harjoittelua ohjanneiden lausunnot ja henkilökohtainen haastattelu. Valintaa varten järjestetään kirjallinen ja suullinen koe. Hakijoista valikoitu osa osallistuu myös psykologiseen testiin. Harjoittelijoille ei luvata tuomarinvirkaa, mutta yleensä se saadaan.

Koulutus kestää neljä vuotta. Siihen sisältyy yleisharjoittelu ja varsinainen tuomariharjoittelu. Tänä aikana järjestetään erilaisia teoriakursseja. Tuomarikoulutus kestää eri tuomioistuimissa yhteensä vähintään kaksi vuotta, syyttäjän toimessa vähintään viisi kuukautta ja lakiasiaintotoimistossa, notaarin toimistossa tai vankeinhoitolaitoksessa vähintään viisi kuukautta. Osa harjoittelusta voidaan suorittaa hovioikeudessa, korkeimmassa oikeudessa tai oikeusministeriössä. Jokaiseen vaiheeseen liittyy arviointi. Koulutus päättyy laajaan suulliseen ja kirjalliseen tuomarikokeeseen. Kokeet arvostelee lautakunta.

Ensimmäisen tuomarinimityksen saa yleensä muutamassa kuukaudessa koulutuksen päättymisestä keskimäärin 27-vuotiaana. Avoimelta uralta nimitettäessä on kyse poikkeuksesta.

Täydennyskoulutusta varten on neuvoaantava lautakunta, jonka kanssa oikeusministeriö neuvottelee koulutuksesta. Täydennyskoulutus on monipuolista.

Ranska

Ranskassa valtaosa tuomareista rekrytoidaan tuomarikoulussa koulutetuista henkilöistä. Koulu toimii oikeusministeriön valvonnassa ja sitä hallinnoi oma hallitus. Siellä saadaan sekä käytännöllistä että teoreettista

opetusta. Koulutusaika on noin 2,5 vuotta. Muillakin kuin tuomarikoulun suorittaneilla on mahdollisuus päästä tuomariksi. Tätä kautta on täytetty noin 10—30 % viroista.

Tuomarikouluun valitaan kirjallisten ja suullisten kokeiden perusteella. Hakijoiden ansiot arvioi tutkintolautakunta. Pääsykokeen läpäisseet nimitetään oikeudellisiksi harjoittelijoiksi. Harjoittelu kestää 31 kuukautta, josta 25 kuukautta on yleisiä opintoja ja 6 kuukautta erikoistumisopintoja. Yleisopintojako suoritetaan puoliksi tuomarikoulussa, puoliksi tuomioistuimessa työskentelemällä. Opiskeluun sisältyy myös harjoittelua oikeuslaitoksen ulkopuolella, yrityksissä, hallinnossa tai jonkin muun maan tuomioistuimissa.

Noin vuoden kestävän tuomioistuinharjoittelun aikana osallistutaan tuomioistuimen toimintaan luonnostelemalla ratkaisuja ja toimimalla puheenjohtajana istunnoissa. Tuomarit valvovat ja ohjaavat harjoittelijoita. Heitä myös arvioidaan. Tässä vaiheessa ratkaisuja ei vielä tehdä koulutettavan omalla vastuulla.

Yleisopintojen päätteeksi on koe, jonka arvostelee erityinen komitea. Kokeiden tulosten perusteella koulutettavat asetetaan järjestykseen ja parhaat saavat tuomarinviran. Kokeen jälkeen seuraa koulutuksen viimeinen, puolen vuoden pituinen erikoistumisjakso. Erikoistuminen tapahtuu pääosin tuomioistuimissa, mutta myös osittain tuomarikoulussa. Tuomarikoulun hyväksytysti suorittaneille taataan pääsy tuomarin- tai syyttäjävirkaan.

Tuomariksi voidaan nimittää ilman tuomarikoulun käymistä vain erityisen lautakunnan suostumuksella. Lautakunta voi vaatia, että hakija suorittaa enintään kuuden kuukauden koeaikaisen harjoittelujakson tuomioistuimissa. Tämän jälkeen hakijaa haastatellaan ja tuomarikoulu arvioi hänet. Jos lautakunta päättää hyväksyä hakijan, se voi vielä vaatia enintään kuuden kuukauden kurssin käymistä ennen viranhoidon aloittamista. Ranskassa tuomarin viran alkuvaiheeseen liittyy perusammattitaitoja sisältävää koulutusta. Tuomareilla on laissa säädetty oikeus täydennyskoulutuksen. Täydennyskoulutuksen järjestää tuomarikoulu.

Belgia

Belgiassa tuomarikoulutukseen järjestetään valintakoe, johon pääsyn edellytyksenä on vähintään vuoden asianajajaharjoittelu. Koulutus on kolmivuotinen. Koulutukseen sisältyy monipuolista harjoittelua ja teoriaopintoja. Harjoittelun jokaisessa vaiheessa koulutettavaa ohjataan ja valvotaan.

Koulutusohjelman ensimmäinen vaihe on 15 kuukauden pituinen asianajajaharjoittelu. Toinen vaihe on ollut harjoittelua oikeuslaitoksen ulkopuolella. Tämä jakso kestää kuusi kuukautta. Kolmas on 15 kuukauden jakso tuomioistuimissa. Tällöin on toimittu tuomaria avustavissa tehtävissä. Koulutuksen jokaisena vuonna on järjestetty viikon yhteinen teoriakoulutus kaikille harjoittelijoille. Jokaiseen kolmeen vaiheeseen on sisällynyt yhteensä neljä viikkoa teoriaopintoja.

Avoimelta uralta tuomariksi haluavia on ollut paljon. Heille on järjestetty valintakokeina soveltuvuuskokeet. Keskimäärin hakijoilla on ollut 15 vuoden työkokemus. Vuoden kestänyt valintakoe prosessi on sisältänyt sekä kirjallisen että suullisen kokeen.

Vastuu tuomarikoulutuksesta samoin kuin täydennyskoulutuksesta kuuluu erilliselle tuomioistuinhallinnolle (*Hooge Raad voor de Justitie*).

Espanja

Tuomarien valinnasta ja koulutuksesta vastaa itsenäinen perustuslaillinen neuvosto *Consejo General del Poder Judicial*. Tuomariksi koulutautumista varten on oma koulutuskeskus. Päästäkseen kouluun on suoritettava tutkinto, jossa arvioidaan laajasti hakijan tietämystä eri oikeudenaloilta.

Koulutus koostuu teoriasta ja käytännön opetuksesta. Koulutus kestää vähintään kaksi vuotta. Koulutus keskittyy siviili- ja rikosoikeuteen sekä prosessioikeuteen. Harjoitteluvaiheessa työskennellään tuomioistuimissa tuomareiden apuna. Tuomarit arvioivat ja valvovat koulutettavia.

Tuomariksi voi päästä myös avoimelta uralta toimimalla vähintään kuusi vuotta lakimiestehtävissä, esimerkiksi asianajajana ja suoriutumalla tämän jälkeen haastattelusta. Neljännes viroista täytetään näin.

Koko uran jatkuvaa täydennyskoulutusta pidetään sekä oikeutena että velvollisuutena. Painopiste on keskusteluissa ja oikeustapausten ratkaisujen etsimisessä. Koulutuksen riippumattomuus on pyritty varmistamaan.

Italia

Italiassa tuomariksi pääsyn edellytyksiä on kiristetty 1990-luvun loppupuolella, koska tuomariksi hakeutuvien määrä on kasvanut. Uralle aikovien on ennen varsinaisia pääsykokeita suoritettava kaksivuotinen erityiskoulutus ja diplomi yliopistossa vuodesta 2004 lähtien. Erityiskoulutuksessa on sekä teoria- että käytännön koulutusta. Koulutus sisältää erilaisia testejä ja loppututkinnon. Kuitenkin niillä lakimiehillä, joilla on käytännön kokemusta lakimiehen työstä vähintään viisi vuotta, on lisäksi mahdollisuus osallistua kokeeseen työkokemuksensa perusteella.

Ennen uuden erityiskoulutusjärjestelmän käyttöönottoa hakijat osallistuvat tietokoneella suoritettaviin monivalintatesteihin. Parhaat pääsevät kirjallisiin kokeisiin.

Uralle valittujen lakimiesten alkukoulutus on myös uudistettu vuonna 1998. Koulutus kestää vähintään 18 kuukautta jakautuen 13 kuukauden yleiskoulutukseen ja viiden kuukauden erityiskoulutukseen. Koulutettavilla on arviointijärjestelmä ja tutor-tuomarit ohjaavat harjoittelijoita.

Täydennyskoulutus on vapaaehtoista ja sitä järjestetään valtakunnallisesti ja paikallisesti.

Alankomaat

Alankomaissa tuomarien ja syyttäjien koulutusta järjestää koulutuskeskus. Erityinen valintakomitea valitsee koulutettavat. Oikeusministeriö järjestää varsinaisen valintaprosessin. Valintaan sisältyvät kaksivaiheiset psykologiset testit.

Koulutusvaihe kestää useita vuosia. Koulutettavat työskentelevät tuomioistuimissa kuusi kuukautta rikosasioissa, 10 kuukautta siviiliasioissa, 10 kuukautta hallintoasioissa ja 12 kuukautta syyttäjän tehtävissä. Seuraavat 10 kuukautta harjoitellaan sen mukaan, onko valittu tuomarin vai syyttäjän tehtäviin suuntautuminen. Aluksi harjoittelija toimii

tuomitsemistehtävissä ainoastaan kokeneen tuomarin valvonnassa. Tehtävät vaikeutuvat harjoittelun edetessä ja neljännessä koulutusvuodesta lähtien harjoittelijat voivat toimia tuomarin sijaisina. Koulutuksen viidettä ja kuudetta vuotta eli harjoittelua oikeuslaitoksen ulkopuolella voi korvata aikaisemmalla työkokemuksella. Harjoitteluun kuuluu myös teoriajaksoja. Koulutettavia arvioidaan koko ajan jokaisen jakson aikana yhtenäisen b-makkeen avulla. Koulutus kestää pääsääntöisesti kuusi vuotta.

Koulutettavat nimitetään ensin tuomarinapulaisiksi tuomioistuimiin. Vakinaisen tuomarin viran on saanut yleensä 1-2 vuoden työskentelyn jälkeen, jona aikana soveltuvuutta on vielä arvioitu.

Avoimelta uralta tuomariksi pääsy edellyttää kuuden vuoden lakimieskokemusta. Pääsääntöisesti avoimelta uralta on pyritty valitsemaan puolet tuomareista. Avoimen uran kautta tuomariksi pääseminen edellyttää aiemman työkokemuksen perusteella räätälöityä koulutusta. Myös avoimelta uralta tulevat joutuvat psykologin testaukseen ja valintalautakunta haastattelee heidät. He hoitavat tuomarinvirkaa aluksi 1—2 vuotta osaaikaisesti.

Koulutuskeskus järjestää tuomareille täydennyskoulutusta. Koulutukseen osallistuminen on ansio, joka otetaan huomioon virkoihin nimitettäessä.

Englanti

Englannissa tuomarit rekrytoidaan yksinomaan työssä ansioituneiden lakimiesten joukosta. Useimmiten nimitettävät ovat uralaan edenneitä, etevä tuomioistuinasianajajia. Tuomariksi aikova valitsee usein jo opintojensa alussa tuomioistuinasianajajaksi suuntautuvan linjan.

Edellytykset tulla nimitetyiksi tuomariksi ovat erilaisia eri instansseissa, joista toinen on lähinnä rikosjutuille ja toinen riitajutuille. Eri tuomarin virkoihin on omat vaatimuksensa.

Suurin osa vakinaiseen virkaan nimitettävistä on ensin toiminut osa-aikatuomareina, mitä pidetään käytännön koulutuksena tuomarintyöhön. Tavoitteena on arvioida, kuinka henkilö hoitaa tuomarintointia, onko häne-

lä tuomarin virkaan vaadittavat henkilökohtaiset ominaisuudet ja kenen voidaan katsoa olevan soveltuvin avoinna olevaan tuomarin virkaan.

Koulutuksesta vastaa erillinen lautakunta, *the Judicial Studies Board*.

1.3. Nykytilan arviointi

Tuomareille asetetut vaatimukset

Tuomioistuinlaitokselle keskeistä on sen riippumattomuus. Perustuslain 3 §:ssä, jossa käsitellään valtiojärjestyksen perusteita, todetaan muun muassa, että tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Myös monissa kansainvälisissä sopimuksissa edellytetään tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta. Riippumattomuuden keskeisenä sisältönä on, etteivät mitkään ulkopuoliset tahot saa vaikuttaa tuomitsemistoimintaan. Tuomari voi ratkaisutoiminnassaan nojautua ainoastaan lakiin ja muihin hyväksytyihin oikeuslähteisiin. Poliittinen päätöksenteko ja muut intressitahot on pidettävä erossa ratkaisujen tekemisestä.

Riippumattomuus ei merkitse sitä, että tuomioistuimet olisivat sivussa muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Voidakseen antaa lainsäädännön edellyttämää oikeusturvaa niiden on seurattava yhteiskunnan kehitystä ja oltava selvillä kansalaisten oikeusturvaodotuksista. Näiden odotusten ja yhteiskunnassa käytävän arvokeskustelun huomiointi ei merkitse riippumattomuuden menetystä. Riippumattomuus edellyttää siis tuomarilta hyvää itsetuntoa ja korkeita ammattivalmiuksia. Tuomarin aseman itsenäisyyden yhtenä takaajana on korkea ammattitaito.

Yhdistyneet Kansakunnat hyväksyi vuonna 1985 tuomarien riippumattomuuden perusperiaatteet (*Basic Principles on the Independence of the Judiciary*). Tuomarin yleismaailmallinen peruskirja (*The Universal Charter of the Judge*) sisältää tuomarien yleiset vähimmäisohjeet. Euroopan neuvoston ministerikomitean vuonna 1994 hyväksymässä tuomarien riippumattomuutta, tehokkuutta ja roolia koskevassa suosituksessa No.R (94) 12 (*Independence, efficiency and role of judges*) on käsitelty muun muassa tuomarien riippu-

mattomuuden kunnioittamista ja koulutuksen asianmukaista järjestämistä. Siinä todetaan, että tärkeä näkökohta sen varmistamiseksi, että sopivimmat henkilöt tulevat nimitetyiksi tuomareiksi, on lakimiesten koulutus. Suosituksessa korostetaan sekä ennen virkanimitystä tapahtuvan koulutuksen että tuomarien täydennyskoulutuksen tärkeyttä. Koulutus myötävaikuttaa oikeudenkäytön riippumattomuuteen. Euroopan neuvostossa on vuonna 1998 hyväksytty Eurooppalainen peruskirja tuomarien ohjesäännöistä (*European Charter on the statue for judges*). Myös sen tavoitteena on turvata tuomioistuinten ja tuomarien pätevyys, itsenäisyys ja puolueettomuus. Eurooppalaisen tuomarin sääntöjen (*European Association of Judges: Judges Charter in Europe*) mukaan tuomarien riippumattomuus on turvattava.

Oikeudenmukaisen lainkäytön lähtökohdat sisältyvät perustuslain 21 §:ään. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tämä on säädetty julkisen vallan tehtäväksi. Tämän vuoksi myös tuomioistuimen tulee laintulkinnassaan omaksua perusoikeusmyönteinen tulkintanäkökulma.

Edellä mainittu perusoikeus sisältää samalla lainkäytön laatuvaatimuksen. Oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien merkityksen korostuessa tuomioistuihin kohdistuu aikaisempaa enemmän odotuksia, joihin tuomareiden tulisi pystyä vastaamaan.

Viime vuosikymmenellä tuomioistuinlaitosta uudistettiin useita kertoja. Alioikeus uudistuksen yhtenä osana toteutettiin riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistus. Rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely uudistettiin vuonna 1997. Uusi oikeudenkäyntimenettely hovioikeuksissa tuli voimaan vuonna 1998. Hallintolainkäyttölaki on ollut voimassa 1.12.1996 lukien. Sekä käräjäoikeudessa että hovioikeudessa menettely jakaantuu valmisteluun ja pääkäsittelyyn, joka on suullinen, välitön ja keskitetty. Hovioikeuksissa muutos oli erityisen suuri, koska aikaisemman lähes pelkästään kirjallisen ne-

nettelyn rinnalle tulivat suulliset pääkäsittelyt. Myös hallinto-oikeuksissa uusi laki lisäsi menettelyn suullisuutta.

Käräjäoikeuslaki tuli voimaan 1.12.1993 ja hovioikeuslaki 1.5.1994. Entiset läänioikeudet lakkautettiin ja kahdeksan hallinto-oikeutta perustettiin vuonna 1999 voimaan tulleella hallinto-oikeuslailla. Vuosina 1992—1995 otettiin myös tuomioistuimissa käyttöön tulosohjaus, jonka kehittämistä on jatkettu koko 1990-luvun ajan. Tulosohjauksella tarkoitetaan niitä päätöksenteko-, koordinaatio- ja sopimisprosesseja, joilla valtio-neuvosto, ministeriöt sekä virastojen ja laitosten johto pyrkivät varmistamaan, että valtionhallinto kokonaisuutena toimii mahdollisimman tuloksellisesti. Tuomioistuinten hallintoa ja johtamista on kehitetty julkishallinnon yleisten kehityslinjien mukaisesti ottamalla kuitenkin huomioon tuomioistuinlaitoksen erityisasema. Tuomioistuinten organisaatiosäädöksiä on muutettu siten, että ne vastaavat edellä mainitun kehityksen vaatimuksia. Uusissa organisaatiosäädöksissä on todettu tuomioistuinten virastoluonne ja johtosuhteet. Kehitys on vaatinut paitsi tuomareilta koko tuomioistuinlaitoksen henkilöstöltä uudenlaista asennoitumista työskentelyyn.

Uudet menettelysäännökset vaativat tuomareilta myös uudenlaisia valmiuksia. Tuomarin tehtävät ovat muuttuneet. Tuomarin on johdettava valmistelua aktiivisesti ja tehokkaasti ja riita-asian valmistelussa pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan asia. Mahdollisen sovintoesityksen tekeminen ja sovinnon aikaansaaminen vaativat tuomareilta aikaisempaan nähden erilaisia taitoja. Asian suullinen käsittely edellyttää hyvää suullista ilmaisutaitoa ja nopeaa havainnointikykyä. Prosessinjohtaminen vaatii lisäksi hyvää yhteistyökykyä. Ylipäänsä prosessiuudistukset vaativat erilaisia asenteita ja työtapoja kuin aikaisempi menettely.

Myös aineellinen lainsäädäntö on viime vuosikymmeninä uudistunut paljon, esimerkiksi rikoslainsäädäntö, kiinteistö-, konkursi- ja yhteisöläinsäädäntö sekä rakennus- ja ympäristölainsäädäntö ovat muuttuneet. Lisäksi on tullut runsaasti täysin uudentyyppistä lainsäädäntöä. Yhteiskunnan ilmiöt ovat aikaisempaa monimuotoisempia. Tuomioistuimissa onkin jo pitkään koettu, että asiat

ovat tulleet entistä vaikeammiksi ratkaista. Tämä on tehnyt tuomarin työn vaativammaksi. Odotettavissa on, että vaatimukset henkilöstön osaamisen ja ammattitaidon suhteen tulevat jatkossakin kasvamaan.

Kansainvälistyminen on vaikuttanut erittäin merkittävästi tuomarin työhön. Suomalaisilla tuomareilla tulee olla valmiudet Euroopan unionin lainsäädännön ja oikeuskäytännön soveltamiseen. Tuomioistuimet joutuvat tulkitsemaan EY-säädösten ja kansallisten säädösten suhdetta. Samoin ne voivat joutua suorittamaan vastaavanlaista arviointia kansallisten säädösten ja ihmisoikeussopimusten välillä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen säännökset ovat Suomessa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä Suomen liittyttyä ihmisoikeussopimukseen vuonna 1990. Sopimuksen sisällön lisäksi tuomioistuimen on tunnettava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö.

Euroopan yhdentymisen vaikuttaa myös oikeudellisiin käytäntöihin siten, että esimerkiksi liike-elämässä omaksutaan malleja eri maista. Tulevaisuudessa oikeusturvan antaminen edellyttäneekin, että kansallisilla tuomioistuimilla on valmiudet saada helposti ja nopeasti tietoa muista oikeusjärjestelmistä.

Kansalaisten odotukset ylipäänsä kaikkea viranomaistoimintaa kohtaan ovat lisääntyneet ja tulleet vaativimmiksi. Yhtenä syynä tähän on ollut median kasvanut kiinnostus oikeuslaitoksen toimintaan. Tuomioistuinten asiakkaat odottavat entistä parempaa palvelua, aktiivista vuorovaikutusta ja mahdollisuutta osallistua oman asiansa käsittelyyn sekä hyvin perusteltua ratkaisua. Vaikka ensisijainen pyrkimys onkin tuottaa mahdollisimman hyviä ratkaisuja, myös oikeudenkäyntimenettelyn laatuun on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomiota. Edellä mainitut seikat lisäävät vaatimuksia tuomareiden työtä kohtaan.

Tuomioistuinuralle hakeutuminen

Suomessa ei ole yhdenmukaista suunnitelmallista tuomarinuraa. Yksittäisen lakimiehen kohdalla tuomarinuran suunnittelu on ollut vaikeaa, koska järjestelmällistä rekrytointia uralle ei ole. Tuomarin tehtäviin on usein päädytty sen jälkeen, kun tuomioistuinhar-

joittelu on suoritettu ja nuorelle lakimiehelle on avautunut mahdollisuus ottaa vastaan esimerkiksi käräjätuomarin tai esittelijän sijaisuus. Sijaisuudet ovat seuranneet toisiaan ja näin on kertynyt tuomarin tehtäviin valmentavaa kokemusta. Käytännössä kokemuksen hankkiminen eri työpaikoista ei ole useinkaan ollut mahdollista. Edellä mainituista syistä auskultointinsa päättänyt ei ole läheskään aina tehnyt todellista valintaa myöskään yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten välillä.

Kun tuomarinuralle päätyminen on melko sattumanvaraista, ei voida myöskään olettaa, että tuomareiksi saataisiin paras mahdollinen lakimiesaines. Tuomarinuraa on vaikea kokea houkuttelevaksi, jos ei tiedä, miten sille kouluttaudutaan ja mitä ura tulee aikanaan sisältämään.

Tuomioistuinharjoittelu

Tuomioistuinharjoittelua ja sen jälkeistä työskentelyä tuomioistuimissa on pidetty hyvänä kouluttautumisena tuomarin tehtäviin. Tuomioistuinharjoittelu onkin kehittänyt merkittävästi alioikeusuudistuksen jälkeen, kun tehtävän koulutuksellista luonnetta on korostettu säädöksissä ja notaarin toimivaltaa on porrastettu kulloistenkin taitojen mukaisesti. Nykyinenkään auskultointi ei kuitenkaan täytä tuomarin viran edellyttämiä koulutuksellisia vaatimuksia. Kun harjoittelu on yleisluonteista ja tarkoitettu kaikille lakimiehille, sitä ei ole voitu kehittää riittävästi niin, että sen avulla valmentaudutaan erityisesti tuomarin tehtäviin. Myös kestopensa osalta tuomioistuinharjoittelu on yksinään riittämättömän koulutus tuomarin tehtäviin. Auskultointin sisältö on vielä epäyhtenäistä eri tuomioistuimissa. Kun säädösten lisäksi ei ole muuta ohjeistusta, tuomioistuimet ovat voineet päättää sisällöstä varsin vapaasti.

Esimerkiksi harjoittelijoiden ohjaus on voitu järjestää hyvinkin eri tavoin. Joissakin käräjäoikeuksissa harjoittelijalle on nimetty vastuutuomari, mutta usein ohjaus on jäänyt kokemattomien notaarivereiden tehtäväksi. Joissakin tuomioistuimissa auskultantit ovat kokeneet joutuneensa tekemään kovin yksipuolisia tehtäviä, esimerkiksi liikaa kiinteistöasioita. Myös työmäärä on toisinaan koettu

niin suureksi, ettei varsinaiselle käräjäoikeuden toimintaan perehtymiselle ole jäänyt aikaa.

Tuomioistuinharjoittelun kautta saatava oppi tuomioistuinlaitoksesta rajoittuu vain käräjäoikeuksien toimintaan. Siinä ei saada kokemusta hallintotuomioistuimen toiminnasta eikä monista muista oikeudenhoidon alueista. Harjoitteluun pääsemiseksi ei ole järjestetty keskitettyä hakua, minkä vuoksi valikoituminen aukultantiksi on jonkin verran sattumanvaraista. Harjoittelijoiden arviointia ei myöskään ole järjestetty. Se olisi tarpeen, jotta tuomioistuinharjoittelu toimisi varsinaisena kouluttautumisena tuomarinalle.

Työskentely tuomioistuimissa ja muussa oikeudenhoidossa

Harjoittelun jälkeisessä esittelijänä tai määrääkäsena tuomarina toimimisessa on puutteena myös se, että kysymys on pääasiassa työnteosta eikä siihen sisälly juurikaan koulutuksellisia elementtejä. Viskaalin ohjaamiseen työssään vaikuttaa hovioikeuden työtilanne samoin kuin se, miten motivoituneita osaston tuomarit ja vanhemmat esittelijät ovat uusien viskaaleiden opastamiseen. Usein tämä koetaan "ylimääräisenä" työnä muutenkin suuren työtaakan lisäksi. Vaikka viskaali saakin palautetta työn kautta, se voi olla sattumanvaraista ja vaihdella osastoittain ja tuomioistuimittain paljonkin. Hallinto-oikeuksissakin asiamäärät ovat nousseet ja ongelmat niissä ovat samantyyppiset.

Käräjäviskaaleiden virkojen suunniteltiin syventävän tuomioistuinharjoittelun aikana opittuja taitoja. Tätä tehtävää ne eivät ole täyttäneet. Käräjäviskaalin virkaa ei ole pidetty osana tuomarinuraa. Syynä on ollut ainakin virkojen vähäinen määrä ja se, että käräjäviskaalin tehtävät ovat olleet selkiintymättömiä. Käytännössä käräjäviskaalin määrääkäsena virkasuhteeseen nimitetään usein juuri tuomioistuinharjoittelunsa päättäneitä henkilöitä. Niihin on nimitetty myös henkilöitä, jotka ovat toimineet esimerkiksi esittelijän tai käräjätuomarin sijaisena ja joilla on siten pitkä ja monipuolinenkin työkokemus.

Täydennyskoulutus

Tuomareille on järjestetty runsaasti täydennyskoulutusta, ja siihen ovat voineet osallistua myös ne henkilöt, joilla ei vielä ole ollut vakinaista virkaa. Erilainen kurssitarjonta ei kuitenkaan ole muodostanut riittävän yhtenäistä kokonaisuutta tuomarin tehtäviin pätevöitymistä ajatellen. Täydennyskoulutuksen tehtävä onkin yleisesti ottaen lähinnä ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen eikä sen hankkiminen.

Täydennyskoulutus perustuu vapaaehtoisuuteen, minkä vuoksi siihen hakeutuminen on epätasaista. Koulutus ei aina tavoita niitä lakimiehiä, joiden ammattitaidolle se olisi tarpeen.

Kouluttautuminen tuomarin tehtäviin edellä kuvatulla tavalla tuomioistuinharjoittelun ja työssä oppimisen kautta on suunnittelemtonta eikä pysty vastaamaan kaikkiin niihin haasteisiin, joita tuomarille tänä päivänä asetetaan. Pelkästään täydennyskoulutuksen avulla puutetta ei voida korjata.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Moderni oikeusvaltio ja toimintaympäristön muutokset asettavat suuria haasteita tuomareiden ammattitaidolle. Tuomioistuinten tulee nyky-yhteiskunnassa olla helposti lähestyttäviä ja luotettavia sekä henkilöstön tiedoiltaan ja taidoiltaan korkeatasoista. Uudistuksen tarkoituksena on luoda Suomeen uusi tuomareiden pätevöitymisjärjestelmä, jonka avulla tuomarit voisivat vastata nykyistä paremmin yhteiskunnan ja tuomioistuinlaitoksen heille asettamiin vaatimuksiin. Järjestelmään liittyvän koulutuksen tulisi tukea tuomioistuimien ja tuomareiden itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Pätevöitymisjärjestelmään kuuluisi tuomarikoulutus ennen ensimmäistä nimittämistä tuomariksi sekä täydennyskoulutus uran aikana.

Uudistuksella pyritään turvaamaan se, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa on tuomareita, joilla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytettävät omi-

naisuudet. Tavoitteena on, että tuomareiksi valikoituisi lakimieskunnan parhaimmisto. Tämä edellyttää, että tuomarin ammatti koetaan mielenkiintoiseksi ja tavoiteltavaksi. Tuomarin ammatin houkuttelevuutta voidaan arvella lisäävän yleinen arvostus, asema, palkkaus, itsenäisyys ja riippumattomuus samoin kuin työn mielenkiintoisuus ja haastavuus.

Tuomareiden selkeän koulutusjärjestelmän ja mahdollisuuden riittävään ja laadukkaaseen täydennyskoulutukseen uran aikana voidaan arvioida lisäävän kiinnostusta ammattia kohtaan. Merkitystä on myös sillä, millainen asema nuorilla lakimiehillä on heidän kouluttautumisaikanaan sekä miten haasteellisia etenemismahdollisuuksia ja työtehtäviä heille tarjotaan. Uran houkuttelevuutta ja arvostusta onkin pyrittävä kaikin keinoin lisäämään tavoiteltaessa mahdollisimman ammattitaitoista tuomarikuntaa.

Ehdotuksen tarkoituksena on saada aikaan yksi yhtenäinen koulutusjärjestelmä koko tuomioistuinlaitoksen, yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten tuomareille. Tavoitteena on valmentaa koulutukseen tulevat tuomarin työhön ja asemaan sekä oikeuslaitoksen toimintaan. Merkittävä osa tuomarin ammattitaidosta kertyisi myös niistä työtehtävistä, missä koulutettava työskentelisi kouluttautumisen aikana ja sen jälkeen.

Monissa eri yhteyksissä on todettu, että nykyinen tuomarinura on sulkeutunut ja se pitäisi saada avoimemmaksi. Tavoitteena on pidetty, että liikkuvuus eri lakimiesammattien ja tuomioistuinsektoreiden välillä lisääntyisi ja tuomarinuralle aikovat hankkisivat monipuolista kokemusta eri tehtävistä.

Onkin toivottavaa, että tuomarikoulutusjärjestelmän myötä tuomareiksi hakeutuisi tulevaisuudessa myös henkilöitä, jotka ovat hankkineet huomattavan osan työkokemuksestaan oikeuslaitoksen ulkopuolelta, mutta kuitenkin tuomioistuintyötä ajatellen merkittävältä oikeudenalalta. Lisäksi tavoitteena tässäkin esityksessä on, että tuomariksi voisivat hakeutua myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole olleet mukana tuomareiden koulutusjärjestelmässä, vaan ovat hankkineet tarvittavan pätevyyden muissa tehtävissä. Tavoite on yhdenmukainen vasta uudistetun

tuomareiden nimitysjärjestelmän kanssa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puitelaki, jossa säänneltäisiin tuomarikoulutuksen keskeiset suuntaviivat.

Koulutusjärjestelmän aloittamisen jälkeen tulisi seurata ja arvioida, miten hyvin asetetut tavoitteet toteutuvat. Seurannan sisältö, muoto ja kesto pitäisi suunnitella erikseen. Suunnittelutyössä samoin kuin arvioinnin toteuttamisessa tulisi käyttää riittävää asiantuntemusta.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Ehdotettava koulutusjärjestelmä rakentuisi suurelta osin työskentelylle tuomioistuinlaitoksessa. Koulutusohjelma koostuisi työssä harjoittelusta sekä teoreettisista opiskelujaksosta. Tuomarin työtä varten harjoiteltaisiin vähintään kolmessa harjoittelupaikassa, joista kaksi olisi tuomioistuinlaitoksessa ja yksi muussa oikeudenhoidossa. Käytännön työharjoittelu kestäisi kaksi vuotta, mutta sen voisi suorittaa useammassa jaksossa. Sen lisäksi koulutettavan tulisi hankkia teoreettista koulutusta erikseen määriteltävissä aineissa. Koulutettavalle järjestettäisiin asianmukainen ohjaus ja häntä arvioitaisiin koko koulutuksen ajan.

Kullekin koulutettavalle vahvistettaisiin henkilökohtainen opintosuunnitelma, jossa vahvistettaisiin työharjoittelun ja muiden opintojen koulutusjärjestelmän mukainen sisältö, harjoittelun aikataulu ja suoritusjärjestys. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman avulla mahdollistettaisiin koulutuksessa tarvittava joustavuus sekä harjoittelun ja opintojen etenemisen seuranta. Mikäli henkilöllä olisi esimerkiksi huomattava tuomarin tehtäviin valmentava työkokemus, osa tästä kokemuksesta voitaisiin lukea hänen hyväkseen koulutuksena.

Koulutusjärjestelmää ohjaisi ja koulutuksen sisällöstä päättäisi tuomarikoulutuslautakunta. Lautakunta olisi uusi viranomainen, joka toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi toiminnassaan oikeusministeriöstä riippumaton. Lautakunta esimerkiksi laatisi ja hyväksyisi itse oman työjärjestyksensä. Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten enemmistö koostuisi tuomareista, joten koulutuksen ohjaus olisi tuomioistuinlaitoksen

omassa piirissä. Lisäksi lautakunnassa olisi syyttäjien, asianajajien, yliopistojen oikeustieteellisen koulutuksen, koulutettavien ja oikeusministeriön edustus. Tuomarikoulutuslautakunnan asettaisi tuomarinvalintalautakunta viideksi vuodeksi kerrallaan.

Valinta tuomarikoulutukseen järjestettäisiin yhteisesti koko maassa. Siihen voisivat osallistua oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneet henkilöt, jotka ovat suorittaneet varatuomarin arvoon tarvittavan tuomioistuinharjoittelun tai hankkineet sitä vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä. Tuomarikoulutuslautakunta määrittäisi valintaperusteet ja valitsisi koulutukseen otettavat. Koulutettaville maksettaisiin koko koulutusajalta palkkaa ja he olisivat määräaikaisessa virkasuhteessa valtioon sekä työharjoittelun että opiskelujaksojen aikana.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Tuomarikoulutuslautakunta olisi uusi viranomainen, jolla olisi oma toimisto. Toimiston käytännön työstä vastaisi tuomarikoulutuslautakunnan sihteeri. Hänen vastuullaan olisi muun muassa koulutussuunnitelmien valmistelu, koulutuksen järjestäminen, valintaprosessin ohjaaminen ja henkilökohtaisten opintusuunnitelmien valmistelu. Toimistossa voisi olla myös muuta henkilökuntaa. Voidaan arvioida, että käytännössä sihteeri tarvitsisi avukseen yhden koulutussuunnittelijan. Heidän palkkauksestaan aiheutuisi vuosittain 110 000 euron kustannukset. Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten palkkioihin ja lautakunnan muihin menoihin voidaan vuositasolla arvioida kuluvan noin 40 000 euroa.

Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävät olisivat uusia eivätkä siten korvaisi muiden viranomaisten tehtäviä. Tuomarikoulutuslautakunta suunnittelisi tuomarikunnalle annettavan täydennyskoulutuksen suuntaviivat. Tämän ei kuitenkaan arvella vähentävän nykyisiä kustannuksia.

Koulutusjärjestelmä rakentuisi siten, että koulutettavat työskentelisivät vähintään kolmessa harjoittelupaikassa yhteensä kahden vuoden ajan sekä osallistuisivat sen lisäksi

puolen vuoden pituiseen teoriaopetukseen, joka voisi jakaantua useisiin opintojaksoihin.

Koulutukseen otettavien määrään vaikuttavat monet eri tekijät. Yksi näistä on muun muassa eläkkeelle jäävien tuomareiden määrä, joka tulee kasvamaan voimakkaasti vuoteen 2014 saakka, minkä jälkeenkin eläkkeelle jäävien määrä on korkea ainakin vuoteen 2020 saakka. Eläkkeelle jäävien määrää on kuitenkin hyvin vaikea ennakoita. Olettavaa on, että tuomarin virkoihin tullaan nimittämään hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien vanhimpia esittelijöitä. Esittelijöiden ikärakenteen vuoksi heidän joukostaan nimitettävät tuomarit saattavat jäädä eläkkeellä suhteellisen pian nimittämisenä jälkeen. Lisäksi oikeuslaitoksessa on jatkuvasti meneillään uudistuksia, joiden vaikutuksia tuomaritarpeeseen on mahdotonta arvioida.

Uuden koulutuksen käyneitä henkilöitä alettaisiin nimittää tuomareiksi vasta ensi vuosikymmenellä. Ensimmäisenä koulutuksen aloittamisvuonna eli vuonna 2004 koulutettavia ehdotetaan otettavaksi 20 henkilöä ja samoin ainakin kahtena seuraavana vuonna. Koulutukseen otettavien tarvetta tulisi seurata jatkuvasti. Koulutettavien määrä pitäisi sopeuttaa tarvetta vastaavaksi, jotta tuomarinuralle haluavia ei koulutettaisi liikaa. Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi koulutettavien tarpeen seuraaminen. Koulutettavien määrä perustuisi myös tuomioistuinlaitoksen henkilöstösuunnitelmiin.

Koulutettavat olisivat koko koulutuksen ajan palkallisessa virkasuhteessa. Heille maksettaisiin palkkaa myös teoriajaksojen ajalta. Teoriajaksot huomioon otettuna harjoittelijan työpanoksen arvioidaan vastaavan noin puolta vastaavan virkamiehen työpanoksesta. Tämä edellyttäisi vastaavasti henkilökunnan lisäämistä, jotta tehtävät saataisiin hoidettua asianmukaisesti. Edellä mainituista syistä tuomioistuinten palkkakustannusten arvioidaan nousevan ensimmäisenä vuonna noin 210 000 euroa, 620 000 euroa vuonna 2005 ja 1 000 000 euroa vuonna 2006.

Koulutettaville järjestettäisiin teoriaopetusta osittain lähi- ja osittain etäopetuksena. Teoriaopetuksesta aiheutuvat kustannukset olisivat ensimmäisenä vuonna noin 50 000 euroa ja kahtena seuraavana vuonna noin

100 000 ja 150 000 euroa.

Menoina tulisi ottaa huomioon myös muun muassa opetussuunnitelmien kehittämisestä, harjoittelun ohjaajien kouluttamisesta ja heille maksettavista korvauksista aiheutuvat menot. Koulutettavat käyttäisivät tuomioistuinlaitoksen tietokoneita ja -verkkoja, jolloin niistä ei syntyisi lisäkustannuksia.

Koko koulutusjärjestelmän arvioidaan lisäävän valtion menoja 500 000 euroa vuonna 2004, 1 000 000 euroa vuonna 2005 ja 1 600 000 euroa vuonna 2006.

Lisäksi ennen lain voimaan tuloa aiheutuisi kuluja koulutusjärjestelmän toimeenpanon valmistelusta. Näiden kulujen arvioidaan olevan vuonna 2003 noin 160 000 euroa. Menot aiheutuisivat lähinnä kahden määrääkaisen henkilön palkkauskustannuksista.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Harjoittelupaikkojen järjestäminen

Uuden tuomareiden koulutusjärjestelmän toimeenpano vaatii henkilöstöjärjestelyjä. Ensimmäisinä vuosina koulutuksen aloittaisi 20 henkilöä, jolloin tuomioistuinlaitoksessa ja muussa oikeudenhoidossa tulee olla vastaava määrä harjoittelupaikkoja. Alkuvaiheessa tämä toteutettaisiin siten, että hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja käräjäoikeuksissa avoimeksi tulevista esittelijöiden ja käräjäviskaaleiden viroista tarpeellinen määrä virkoja lakkautettaisiin ja tilalle perustettaisiin tuomarinkoulutuslautakuntaan tuomariharjoittelijan virkoja, jotka täytettäisiin määräaikaaisesti. Koulutettavat sijoitettaisiin pääsääntöisesti vuodesta toiseen samoihin harjoittelupaikoiksi valittuihin virastoihin, joita olisi eri puolilla maata. Kun koulutus on käynnistynyt täysimääräisenä, tavoitteena olisi, että harjoittelupaikkoja olisi ainakin useimmilla hovioikeus- ja hallinto-oikeuspaikkakunnilla. Käytännössä järjestelmän toteuttaminen vaatii virastoissa ja muissa harjoittelupaikoissa suunnittelua ja koko henkilökunnan myötävaikutusta.

Harjoittelijoiden työpanoksen arvioidaan olevan ainoastaan puolet esittelijän tai käräjäviskaalina työskentelevien työpanoksesta, kun otetaan huomioon se, että harjoittelijat

ovat osan aikaa teoriakoulutuksessa. Tästä syystä henkilöstöä tulisi lisätä harjoittelupaikkoina toimiviin virastoihin noin puolet harjoittelijoiden määrästä, jotta tuomioistuinten ja muiden oikeudenhoidon työpaikkojen voimavaratilanne ei huonontuisi.

Tuomarikoulutuslautakunta seuraisi koulutukseen otettavien tarvetta, ja koulutettavien määrä sovitettaisiin kulloisenkin tarpeen mukaan. Tämän ja ensi vuosikymmenen suuri eläkkeelle siirtyvien osuus tullee lisäämään koulutettavien määrää, jolloin harjoittelupaikkoja on vastaavasti lisättävä.

Tuomioistuinharjoittelua suorittavien henkilöiden määrään tällä esityksellä ei olisi vaikutusta.

Koulutuksen suorittaneiden sijoittuminen

Tuomarikoulutuksen jälkeen koulutettavat joutuisivat työskentelemään muutaman vuoden muissa kuin tuomarin tehtävissä. Ajatuksena on, että he voisivat tänä aikana työskennellä missä tahansa lakimiestehtävissä hankiakseen sellaisia taitoja, joiden he arvioivat olevan ansioksi tulevissa tuomarin nimityksissä. Tuomarikoulutusjärjestelmä edistäisi näin tuomareiden rekrytointipohjan laajenemista ja avautumista. Tämä mahdollistaisi yhteiskunnan eri toimintoja ja aloja monipuolisesti tuntevien tuomarien nimittämisen, mitä eduskunta on vaatinut muun muassa perustuslakiuudistusta käsitellessään (LaVL 9/1998 vp).

On kuitenkin tärkeää, että myös tulevaisuuden nimitysratkaisuissa huolehditaan tuomioistuimien traditioiden säilymisestä. Sen vuoksi merkittävä osa tuomareista myös tulevaisuudessa nimitettäneen oikeuslaitoksen sisältä tai oikeuslaitosta lähellä olevista ammateista. Oikeuslaitoksessa on lukuisia tehtäviä, joihin koulutettavat voisivat sijoitua koulutuksen jälkeen ennen vakinaisen tuomarin viran saamista. Näitä ovat muun muassa hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien esittelijän tehtävät, tuomarin sijaisuudet sekä syyttäjän ja julkisen oikeusavustajan tehtävät. Oikeuslaitoksessa olisikin varauduttava siihen, että merkittävä osa tuomareiden koulutusjärjestelmän päättäneistä sijoittuisi todennäköisesti aluksi oikeudenhoidon tehtäviin. Oletettavaa on, että tuomarikoulutuksen

käyneillä olisi yleensäkin hyvät mahdollisuudet päästä erilaisiin lakimiestehtäviin.

Koulutettavien arvioidaan pääsääntöisesti päättäneen opintonsa ja tuomioistuinharjoittelunsa ainoastaan vähän ennen koulutukseen hakeutumista. Kohtuullisena aikana vakinaisen tuomarin viran saamiseen voitaneen pitää vielä kymmentä vuotta koulutuksen lisäksi. Näin ollen vakinaisen tuomarin viran voisi saada noin 37-vuotiaana. Tässä vaiheessa on vaikea arvioida, kuinka paljon koulutuksen suorittaneista siirtyisi myöhemmin muihin lakimiesammatteihin.

Siirtymävaihe

Tuomarikoulutusjärjestelmän alkuvaiheessa arvioidaan syntyvän ongelmia, jotka poistuvat ajan myötä. Yksi niistä on harjoittelu-paikkojen luominen, koska se on sidoksissa vapautuvien virkojen määriin.

Tällä hetkellä hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja kärjäoikeuksissa on yhteensä noin 380 esittelijää ja kärjäviskaalia. Tuomareita näissä tuomioistuimissa on lähes 800. Tuomareita jää eläkkeelle seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana seuraavasti:

Taulukko 3

		Hovi-oikeudet	Hallinto-oikeudet	Kärjä-oikeudet	Yhteensä	Osuus
Tuomareiden määrä	v. 2001	171	151	490	812	
	2002	3	2	11	16	2 %
	2003	2		5	7	1 %
	2004	7	4	5	16	2 %
	2005	6	6	7	19	2 %
	2006	7	4	13	24	3 %
	2007	8	8	22	38	5 %
	2008	9	9	15	33	4 %
	2009	12	5	24	41	5 %
	2010	16	9	19	44	5 %
	2011	12	10	28	50	6 %
Poistuma 2002-2011		82	57	149	288	35 %
	2012	14	16	39	69	8 %
	2013	11	9	26	46	6 %
	2014	19	8	32	59	7 %
	2015	6	12	30	48	6 %
	2016	12	10	31	53	7 %
	2017	14	7	26	47	6 %
	2018	2	8	19	29	4 %
	2019	3	7	19	29	4 %
	2020	1	8	12	21	3 %
Poistuma 2012-2020		82	85	234	401	49 %
Poistuma 2002-2020 yht.		164	142	383	689	85 %
Osuus		96 %	94 %	78 %	85 %	

Taulukon 3 mukaan kaikki nykyiset hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien esittelijät ja kärjäviskaalit saivat laskennallisesti tuomarin viran viimeistään vuonna 2013.

Tuomarit nimitetään tuomareiden nimityksestä annetun lain mukaisilla perusteilla,

jolloin todellista nimityskäytäntöä ei voida täysin ennustaa. Tähänastisen käytännön mukaan on kuitenkin ollut erittäin harvinaista, että tuomariksi nimitettävä on tullut tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta.

Tuomarikoulutuksen alkaessa on todennä-

köistä, että koulutukseen hakeutuu pääasiassa nuorimpia esittelijöitä. Vanhimmissa esittelijöillä on usein varsin pitkä työkokemus ja tästä syystä heidän mahdollisuutensa päästä tuomarin virkaan ovat hyvät ilman tuomarikoulutustakin. Heille tulisi kuitenkin järjestää mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen, joka sisältäisi samoja aiheita kuin tuomarikoulutuksen opiskelujaksot. Täydennyskoulutusohjelma suunniteltaisiin niin, että siinä otettaisiin huomioon koulutettavien kokemuspohja. Näin turvattaisiin heidän kilpailukyönsä tuomarin virkoja täytettäessä.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 16.12.1998 tuomarikoulutustoimikunnan, joka jätti 9.1.2001 mietintönsä "Pätevytyminen tuomarin ammattiin ja tuomariyhteisön kehitys" (komiteanmietintö 2000:5). Toimikunta selvitti tuomarien koulutukselle asetettavia tavoitteita ja sitä, minkä sisältöisellä koulutuksella tavoitteet voidaan parhaiten saavuttaa. Toimikunnan ehdotus sisälsi uuden tuomarien koulutusjärjestelmän kehittämisen. Tavoitteena oli uudistaa tuomarinura ja lisätä sen monipuolisuutta.

Toimikunta ehdotti, että koulutusjärjestelmän sisällön määrittämistä ja johtamista varten perustettaisiin tuomarikoulutuslautakunta, jonka enemmistö koostuisi tuomioistuinlaitoksen edustajista. Oikeusministeriö toimi yhteistyössä lautakunnan kanssa koulutuksen järjestämisessä. Tuomarikoulutuslautakunta valitsisi tuomarinuralle suuntautuneet lakimiehet tuomarikoulutukseen, jonka kestoksi ehdotettiin kolme vuotta viisi kuukautta. Ehdotuksen mukaan koulutusohjelma sisältäisi monipuolista ohjattua ja arvioitua harjoittelua tuomioistuimissa, syyttäjänvirastoissa ja asianajo- tai oikeusaputoimistoissa sekä syventäviä opetus- ja oppimisjaksoja.

Koulutus olisi ehdotuksen mukaan osa tuomarinuraa, jota seuraisi yleensä työskentely eri lakimiesammateissa ja myöhemmässä vaiheessa nimitys vakinaiseen tuomarinvirkaan. Tuomarikoulutus siis pätevöittäisi tuomarin virkaan, johon voisi kuitenkin tulla nimitetyksi myös avoimelta uralta.

Ehdotuksen taustalla oli tuomarinuratoimikunnan mietintö "Tuomarit 2000-luvulle" (komiteanmietintö 1994:15), jossa on muun muassa selvitetty niitä ominaisuuksia, joita tuomareilta nykypäivänä edellytetään. Tuomaritoimikunnan mietinnössä "Tuomareiden asema ja nimittäminen" (komiteanmietintö 1998:1) pohdittiin tuomareiden nimittämismenettelyä ja kelpoisuusvaatimuksia. Toimikunta ehdotti myös, että tuomarinuralle aikoville ja virassa oleville tuomareille ryhdyttäisiin suunnittelemaan erityistä koulutusta.

Oikeusministeriö asetti 26.2.2002 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin 31.10.2002 mennessä laatia ehdotus tuomareiden pätevytysojärjestelmäksi edellä mainitun tuomarikoulutustoimikunnan ehdotuksen ja siitä annetun lausuntopalautteen pohjalta. Työryhmän työtä seuraamaan ja arvioimaan asetettiin eri intressitahoista koostunut seurantarhymä.

4.2. Lausunnot

Tuomarikoulutustoimikunnan mietinnöstä pyydettiin lausunnot 82 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto asiassa. Lausunnot saatiin 64 taholta. Niissä tunnustettiin yleisesti tuomarin ammattiin valmentavan koulutuksen tarve. Samoin toivottiin tuomarinuran kehittämistä sekä kannatettiin auskultointijärjestelmän ja tuomareiden täydennyskoulutuksen kehittämistä. Myös tuomarikoulutuslautakunnan perustaminen sai kannatusta.

Keskeinen toimikunnan ehdotukseen kohdistunut kritiikki koski suunnitellun järjestelmän sulkeutuneisuutta, koulutuksen liian pitkää kestoä, koulutusmallin joustamattomuutta, siirtymävaiheen lakimiesten asemaa, henkilöstörakenteen muutoksia sekä koulutettavien palkkatasoa.

Tämä esitys on laadittu tuomarikoulutustoimikunnan mietinnön pohjalta. Siinä on pyritty ottamaan huomioon edellä mainittu keskeinen kritiikki.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Vuoden 2001 kesäkuussa asetettiin komitea

laatimaan selvitystä tuomioistuinlaitoksen kehittämislinoista. Selvityksessä ennakoitaisiin, millaisia vaatimuksia yhteiskunta asettaa tuomioistuimille tulevaisuudessa sekä miten niihin pitäisi varautua ja mitä asioita painottaa tuomioistuinten kehittämisessä seuraavien 10—15 vuoden aikana.

Komitean työskentelyn painopisteen tulee olla oikeusturva- ja tulevaisuusanalyysissa sekä yhteiskunnallisten arvostusten ja kehityssuuntien punninnassa. Komitean tehtäväkuvauksen mukaan tuomioistuinlaitoksen tulevaisuuden kannalta tuomioistuijien hallinnon ja johtamisen kehittäminen muodostavat merkittävän aihekokonaisuuden. Selvityksen avulla pitäisi pystyä ennakoimaan tuomioistuinten asemaa ja tehtävää yhteiskunnassa ja suuntaamaan resursseja esimerkiksi tuomioistuinorganisaatiota ja henkilöstörakennetta kehitettäessä. Asettamis päätöksessä todetaan, että tuomareiden nimitys-, koulutus- ja kurinpitojärjestelmistä on valmistunut ja parhaillaan vireillä useita hankkeita ja että jatko-toimenpiteitä myös näissä kysymyksissä suunnattaisiin selvityksen perusteella. Komitean on laadittava selvitys työn päälinjoista 31.1.2003 ja mietintö 31.8.2003 mennessä.

Vuoden 2000 lokakuussa asetettiin kolmeksi vuodeksi oikeusturva-asiain neuvottelukunta, jonka tehtävänä on arvioida oikeusturvan toteutumista ja tuoda esiin siinä havaittuja epäkohtia. Neuvottelukunnan tehtävänä on myös tehdä aloitteita ja esityksiä oikeusturvan parantamiseksi ja kehittämiseksi. Se osallistuu yleiseen oikeus- ja yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun järjestämällä semi-

naareja ja keskustelutilaisuuksia sekä pitää yhteyttä erilaisiin järjestöihin ja yhdistyksiin, joiden toimenkuvaan liittyy oikeusturvanäkökohtia. Neuvottelukunnan kautta voidaan siten saada tässä esityksessä tarkoitettuun työhön uusia näkökantoja.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen 23.5.2001 antama esitys (HE 83/2001 vp) oikeudenkäymiskaaren hovioikeusmenettelyä koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi. Tarkoituksena on muun muassa tehostaa valmistelua. Myös valituskirjelmien laatua halutaan parantaa. Valittajan olisi nykyistä tarkemmin perusteltava suullisen käsittelyn tarve. Myös valmistelusta vastaavan jäsenen sekä kahden jäsenen ja esittelijän muodostaman ratkaisukoonpanon toimivaltaa laajennettaisiin.

Hallitus antoi 28.6.2002 eduskunnalle esityksen (HE 91/2002 vp) valitusta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamiseksi. Ehdotuksen mukaan rajoittamaton muutoksenhakuoikeus säilytettäisiin, mutta valitukset käsiteltäisiin siinä laajuudessa kuin oikeussuojatarpeet edellyttävät. Kaikista valituksista tutkittaisiin ensin, voivatko ne horjuttaa luottamusta käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuuteen. Jos hovioikeus katsoisi yksimielisesti, ettei valitus menesty, sitä ei tutkittaisi enempää. Lisäksi otettaisiin käyttöön niin sanottu vastamuutoksenhaku.

Oikeudenkäyntimenettelyjen kehittämisellä voi tämän esityksen kannalta olla merkitystä ainakin mietittäessä henkilöstötarvetta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki tuomareiden pätevyysjärjestelmästä

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän ensimmäisestä momentista ilmeni lain soveltamisala. Siinä viitattaisiin tuomareiden nimitämisestä annetun lain 1 §:n 2 momentin 1-8 kohtiin, joissa on lueteltu nimittämislain soveltamisalaan kuuluvat oikeustieteellistä tutkintoa edellyttävät tuomarin virat. Nimittämislaki koskee lisäksi maa-oikeutena toimivan käräjäoikeuden maa-oikeusinsinöörin virkaa. Siihen ei kuitenkaan voitaisi pätevyitä nyt säädettäväksi ehdotetun lain tarkoittamalla järjestelmällä, joka muun muassa edellyttäisi oikeustieteellistä peruskoulutusta.

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 1 §:n 2 momentin 1-8 kohdissa mainitut virat ovat korkeimman oikeuden presidentin ja jäsenen, korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenen, hovioikeuden presidentin, hovioikeudenlaamannin ja hovioikeudenneuvoksen, käräjäoikeuden laamannin ja käräjätuomarin, hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomarin, vakuutus-oikeuden ylituomarin ja vakuutus-tuomarin, työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen virat sekä markkinaoikeuden ylituomarin ja markkinaoikeustuomarin virat. Kohdissa on siten lueteltu yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten kaikki vakinaiset tuomarin virat lukuun ottamatta maa-oikeusinsinöörin virkaa.

Lähtökohtana on, että kaikissa tuomarin tehtävissä tarvittavat perustiedot ja -taidot ovat samanlaiset riippumatta siitä, missä tuomioistuimessa tuomari työskentelee. Asioiden laatu ja sovellettava aineellinen lain-säädäntö vaihtelevat tuomioistuintyyteittäin, mutta oikeudellinen ratkaisutoiminta sinällään rakentuu samantyyppisten periaatteiden varaan. Säännökseen otettaisiin viittaus myös korkeimpiin tuomarinvirkoihin, vaikka koulutusjärjestelmän läpikäynyt nuori lakimies luonnollisesti nimitetäänkin ensin alimpiin tuomarin virkoihin, yleensä käräjätuomariksi

tai hallinto-oikeustuomariksi. Koulutusjärjestelmän kautta saadaan kuitenkin tietoja ja taitoja, joita tarvitaan edellisiä korkeammissa-kin tuomarin viroissa. Avoimelta uralta nimitettävän voidaan sen sijaan useammin arvioida tulevan nimitetyksi suoraan korkeisiin tuomarin virkoihin.

2 §. *Tuomariksi pätevytyminen.* Pykälässä todetaan, että tuomariksi pätevoidytään joko tässä laissa säädetyn koulutusjärjestelmän mukaisesti tai hankkimalla vastaava pätevyys muissa tehtävissä toimimalla. Kelpoisuudesta tuomarin virkaan säädettäisiin edelleen tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Tuomarikoulutusjärjestelmän suorittamisen lisäksi tuomariksi nimitettävän tulisi täyttää muut tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:ssä mainitut vaatimukset. Käytännössä tämä merkitsisi sitä, että tuomariksi nimitettävällä tulisi olla nyt ehdotettavassa säännöksessä tarkoitettujen pätevyyden lisäksi muuta työkokemusta.

Ehdotuksen 2 §:ssä sanottaisiin nimenomaisesti, että myös niin sanotulta avoimelta uralta voi hakeutua tuomarin virkaan. Tuomarinuran sulkeutuneisuutta on pidetty eri yhteyksissä huolestuttavana. Esimerkiksi osa tuomarikoulutustoimikunnan mietinnöstä lausujista totesi, että toimikunnan ehdottamat tuomioistuinharjoittelun suuntaaminen ensi sijassa oikeuslaitoksen tehtäviin pyrkiville lakimiehille ja tuomioistuinharjoittelupaikkojen vähentäminen sekä koulutusjärjestelmä voisivat tosiasiallisesti johtaa nykyistäkin suljempaan tuomarinuraan.

Tuomarinuran sulkeutuneisuuteen vaikuttaa merkittävästi nimityskäytäntö. Tuomariksi nimitetyiltä on yleensä edellytetty kokemusta tuomarin tehtävän hoitamisesta tai perehtyneisyyttä tuomarin tehtäviin. Näillä on perinteisesti tarkoitettu tuomioistuinharjoittelun suorittamista. Tuomarinvirkoihin rekrytointi on ollut pääosin kapea-alaista, mikä on johtanut siihen, ettei virkoja edes haeta juurikaan muista kuin tuomarin tehtävistä. Tiukat kelpoisuusvaatimukset ovat voineet todellisuudessa estää nimitetyksi tuleminen avoimelta uralta. Tuomarinuran avoimuuden tosiasiallinen este lienee ollut se, ettei tuomio-

istuinelaitoksen ulkopuolisia tehtäviä ole luettu ansioiksi nimitysmenettelyssä.

Tuomareiden nimittämisestä annettu laki on säädetty runsaat kaksi vuotta sitten. Nykyiset säännökset sallivat entistä paremmin nimittämisen tuomioistuinelaitoksen ulkopuolelta. Laki on kuitenkin ollut voimassa vasta niin vähän aikaa, ettei vielä voida sanoa, voidaanko sen avulla osaltaan avata tuomarinuraa. Jos nimityskäytäntö muuttuu, voidaan odottaa myös nykyistä enemmän hakijoita tuomioistuinelaitoksen ulkopuolelta.

Avoimelta uralta tuomareiksi tulevien lakimiesten määrä on nykyisin vähäinen. Heitä on nimitetty lähinnä korkeimpiin oikeuksiin. Näin voidaan arvella tapahtuvan suurimmaksi osaksi vastaisuudessakin, vaikka esityksessä mahdollistetaan tuomariksi nimittäminen ilman tuomareiden koulutusjärjestelmän suorittamista. Tällöin henkilö hakisi suoraan tuomarin virkaa ja tuomarinvalintalautakunta arvioisi hänen ansioituneisuutensa. Toinen mahdollisuus edetä tuomariksi avoimelta uralta olisi hakeutua tuomarikoulutukseen. Jos henkilö tulisi valituksi tuomarikoulutukseen, hänelle vahvistettaisiin henkilökohtainen opintosuunnitelma, jonka tosiasiallinen opinto- ja työvelvoite voisi olla hyvinkin vähäinen. Tuomarikoulutus tarjoaisi siten monipuolisen taustan jo hankkineille mahdollisuuden pätevyitä järjestelmän sisällä tuomariksi.

Tuomariksi pätevytyksessä pääasiallinen tie olisi tuomarikoulutusjärjestelmän suorittaminen. Järjestelmän kautta koulutettavalle annettaisiin ne valmiudet, tiedot ja taidot, joita tuomarin tehtävässä tarvitaan. Myös tuomarikoulutusjärjestelmän ulkopuolelta tulevalla hakijalla pitäisi olla nämä ominaisuudet. Oletettavaa on, että tulevaisuudessakin tuomariksi nimitettäisiin vain harvoin sellaisia lakimiehiä, joilla ei ole ollenkaan kokemusta tuomioistuintyöskentelystä. Heillä ei nimittäin useinkaan ole sellaisia ominaisuuksia, joita tuomareiden nimittämisestä annettussa laissa edellytetään tuomarilta. Tämän vuoksi täysin avoimelta uralta nimitettävien määrän arvellaan jäävän pieneksi.

3 §. *Koulutusjärjestelmän tarkoitus.* Pykälässä määriteltäisiin tuomareiden koulutusjärjestelmän tarkoitus. Tavoitteena olisi saada mahdollisimman pätevä tuomarikunta tuo-

mioistuinelaitokseen. Tähän pääsemiseksi tarjottaisiin tuomarinuralle aikoville henkilöille monipuolinen tiedollinen ja taidollinen koulutus ja käytännön kokemus tuomioistuinelaitoksesta ja muusta oikeudenhoidosta. Muulla oikeudenhoidolla tarkoitetaan ainakin syyttäjän, julkisen oikeusavustajan ja asianajajan tehtäviä.

4 §. *Tuomarikoulutuslautakunta.* Lailla perustettaisiin oikeusministeriön hallinnonalalle uusi toimielin, tuomarikoulutuslautakunta. Sille kuuluisi kokonaisvastuu tuomareiden koulutusjärjestelmän toimivuudesta. Sen tehtävänä olisi suunnitella ja ohjata järjestelmän toteuttamista. Se päättäisi myös laissa ja asetuksessa säädettyissä rajoissa koulutuksen tarkemmasta sisällöstä. Oikeusministeriö päättäisi kuitenkin vuosittain koulutukseen otettavien määrästä, koska sillä on vastuu hallinnonalan kehittämisestä ja voimavaroista. Tuomarikoulutuslautakunta seuraisi koulutukseen otettavien tarvetta ja tekisi vuosittain asiaa koskevan esityksen oikeusministeriölle.

Useissa Euroopan maissa tuomareiden koulutusjärjestelmän hallinnointi ja valvonta on tuomioistuinelaitoksen itsensä käsissä. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa keskeinen rooli on kunkin maan tuomioistuinvirastolla, jotka ovat tuomarijohtoisia. Tuomioistuinelaitoksen riippumattomuuden voidaan katsoa edellyttävän, että tuomarikoulutus erotetaan hallinnosta. Kun Suomessa tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten enemmistö muodostuisi tuomioistuinelaitoksen edustajista, olisi täälläkin kokonaisvastuu tuomareiden koulutusjärjestelmästä tuomioistuinelaitoksella itsellään. Tuomioistuinelaitos määrittäisi tällöin uuden koulutusjärjestelmän sisällön ja johtaisi sitä. Tuomarikoulutustoimikunnan mietinnöstä saaduissa lausunnoissa kannatettiin yleisesti tuomarikoulutuslautakunnan perustamista. Useissa lausunnoissa katsottiin, että lautakunta tulisi perustaa siitä riippumatta, toteutetaanko ehdotettu pätevytyksijärjestelmä.

5 §. *Valinta tuomarikoulutukseen.* Valinta tuomarikoulutukseen on tärkeä vaihe tuomariksi haluavan kannalta, koska tavoitteena on, että koulutettavat pääsääntöisesti saisivat tuomarin viran. Koulutettavat valittaisiin valintamenettelyn perusteella. Valinta koulutukseen järjestettäisiin yhteisesti koko maas-

sa, esimerkiksi kerran vuodessa. Tuomarikoulutuslautakunta määritteli ennalta valintaperusteet ja päättäisi valintamenettelyn ja l-keen, ketkä otetaan tuomarikoulutukseen. Keskitetty valintamenettely takaisi sen, että valintaperusteita sovellettaisiin yhdenmukaisesti. Samoin koulutettavien taso olisi yhtenäinen, kun he kävisivät läpi saman valintamenettelyn.

Koulutettavia valittaessa merkityksellistä olisi se, miten heidän arvioidaan aikanaan suoriutuvan tuomarin tehtävistä. Tuomariksi koulutettavilta vaadittavat ominaisuudet määräytyisivät lähtökohtaisesti samojen kriteerien mukaan kuin tuomarin virkaan nimitettäviltä vaadittavat ominaisuudet. Tuomariksi nimitettävältä edellytetään Suomen kansalaisuutta, oikeustieteen kandidaatin tutkintoa, oikeamielisyyttä sekä aiemman toiminnan kautta sen osoittamista, että hänellä on täytettävän viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälään sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Osa näistä ominaisuuksista kehittyä vasta koulutuksen ja työkokemuksen kautta, mutta valinnassa tulisi mahdollisuuksien mukaan kiinnittää huomiota niihin ominaisuuksiin, joilla voidaan olettaa olevan merkitystä myöhemmin tuomarin virkoja täy- tettäessä. Jos koulutukseen saadaan valittua ne, joilla on mahdollisimman hyvät edelly- tykset tulla nimitetyiksi tuomarinvirkaan, se lisää uran houkuttelevuutta sekä vähentää koulutuksen keskeyttämisiä ja uralta luopu- misia.

Asetuksella säädettäisiin niistä asioista, joita koulutukseen valittavilta edellytettäisiin. Niitä olisivat ainakin hakijan aikaisempi työ- kokemus, opintojen suorittaminen ja arvosa- nat sekä hakijan soveltuvuus tuomarin am- mattiin. Tuomarikoulutuslautakunta määritte- lisi tarkemmin valintaperusteet ennen haku- menettelyä. Valinnassa tulisi kiinnittää hu- miota muun muassa hakijoiden oikeustieteen tuntemukseen, lakimiehen taitoihin, yhteis- työkykyyn, kykyyn pohtia ja ratkaista oikeu- denmukaisuuteen liittyviä asioita sekä kielitaitoon. Monipuolinen lakimiestyökokemus voitaisiin lukea eduksi, vaikkakaan sillä ei olisi ratkaisevaa merkitystä. Valinnassa tulisi ottaa huomioon, että silloin, kun henkilö ha- keutuu täysimittaiseen koulutukseen, hänen

tulisi pääsääntöisesti voida aloittaa koulutus ennen 30 vuoden ikää.

Apuna valinnassa olisivat tutkintotodistuk- set, tuomioistuinharjoittelusta kertyneet haki- joiden arvioinnit ja muun työkokemuksen ar- vioinnit. Myös muut ansiot, kuten mahdolli- set jatko-opinnot ja julkaisut sekä osallistu- minen esimerkiksi yhteiskunnalliseen toimin- taan voitaisiin ottaa huomioon. Lisäksi voi- taisiin järjestää haastatteluja ja loppuvaihees- sa erityisesti koulutettavien valintaan räätä- löity soveltuvuudesta sopivalle määrälle ha- kijoita. Niillä voidaan selvittää muun muassa testattavan kielellistä käsityskykyä, suullisen ilmaisun sujuvuutta, viestintä- ja raportointi- kykyä, loogista päättelykykyä ja yleistietojen laajuutta. Lisäksi voidaan hankkia tietoja so- veltuvuustekijöistä, kuten ajattelutavasta, päätöksentekokyvystä, stressinsietokyvystä, motivaatiopohjasta, tavoitteista, asenteista, joustavuudesta sekä yhteistoiminta- ja esiin- tymiskyvystä.

Mikäli testeihin ja haastatteluihin olisi ko- vin paljon hakijoita, saattaisi olla tarpeen jä- rjestää ensin jonkinlainen esikarsinta. Se voisi tapahtua asiakirjojen perusteella tai kirjallisen kokeiden suorittamisella.

Tuomarikoulutukseen voisivat hakeutua henkilöt, joilla on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja jotka ovat suorittaneet varatuoma- rin arvoon tarvittavan tuomioistuinharjoitte- lun tai hankkineet sitä vastaavat tiedot ja tai- dot toimimalla muissa lakimiestehtävissä.

Tuomarin tehtäviin on Suomessa perinteis-esti vaadittu yliopistollinen oikeustieteelli- nen perustutkinto. Se tulisi olemaan edelly- tyksenä myös tuomarikoulutukseen hakeutu- ville. On oletettavaa, että tuomarinuralle suuntautuvat haluavat suorittaa myös tuomio- istuinharjoittelun, jonka avulla voi saada melko laajankin tietämyksen tuomarin tehtä- vistä. Ellei henkilö olisi suorittanut tuomiois- tuinharjoittelua, hänen olisi pitänyt hankkia sitä vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä. Näitä voisivat olla esimerkiksi toimiminen apulaissyöttäjän tai kihlakunnansyyttäjän tehtävissä, tuomarin si- jaisena, tuomioistuimen esittelijänä, julkisena oikeusavustajana tai asianajotehtävissä. Kai- kissa edellä mainituissa tehtävissä henkilö olisi toiminut lähellä tuomioistuinlaitosta ja saanut käsityksen myös sen toiminnasta.

Vastaavat tiedot ja taidot voitaisiin hankkia lisäksi muissa lakimiestehtävissä. Viime vaiheessa harkinta siitä, onko koulutukseen pyrkivällä vastaavat tiedot ja taidot kuin tuomioistuinharjoittelun suorittaneilla, jäisi tuomarikoulutuslautakunnan ratkaistavaksi. Tuomarikoulutukseen hakija osoittaisi työtodistuksilla ja mahdollisilla arvioinneilla hankkimiensa tietojen ja taitojen tason.

Tuomarikoulutukseen valittavalta ei edellytetä muuta käytännön lakimiestyökokeusta kuin tuomioistuinharjoittelua tai sitä vastaavia tietoja ja taitoja. On oletettavaa, että monet hakeutuvat tuomarikoulutukseen melko pian opintojensa päättymisen ja tuomioistuinharjoittelun jälkeen, jolloin ei vielä olla saatu vakinaista ja mahdollisesti hyvin palkattua muuta työtä. Tuomioistuinharjoittelun kautta koulutukseen pyrkiviltä edellytetäisiin, että harjoittelu on päättynyt viimeistään silloin, kun haku koulutukseen on käsilä.

Tavoiteltavaa on, että tuomarinuralle hakeutuisi myös monipuolista työkokemusta hankkineita lahjakkaita lakimiehiä, jotka ovat työskennelleet tuomioistuinlaitoksen ulkopuolellakin. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että tuomarin ura on riittävän houkutteleva. Myös koulutusajan palkkaus olisi sovittava oikealle tasolle ja siten, että tehtävien vaatavuus olisi palkkauksen keskeinen perusta. Jos koulutuksen hyväksytyksi suorittamisen jälkeen saa käytännössä työpaikan — vaikkakaan ei tuomarin virkaa — tuomioistuimessa tai muussa oikeudenhoidossa, merkitsisi se myöskin koulutuksen houkuttelevuuden lisääntymistä.

6 §. *Tuomarikoulutuksen sisältö ja kesto.* Tuomarikoulutus koostuisi työharjoittelusekä opiskelujaksosta. Pääasiallisen koulutuksen rungon muodostaisi työharjoittelu hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, käräjäoikeudessa, asianajo- tai oikeusaputoimistossa sekä syyttäjänvirastossa. Harjoitteluun sisältyisi kolme pakollista jaksoa, joista kunkin pituus olisi vähintään kuusi kuukautta. Koko työharjoittelun pituus olisi vähintään kaksi vuotta. Käytännössä tämä merkitsisi, että harjoittelupaikkoja olisi neljä tai että kolmesta harjoittelujaksosta yksi tai useampi olisi yli kuuden kuukauden pituinen. Työpaikoista kahden olisi oltava tuomioistuimia. Niiden

tulisi olla keskenään eri linjojen tuomioistuimia. Harjoittelija voisi työskennellä esimerkiksi käräjäoikeudessa ja hallinto-oikeudessa tai käräjäoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa, mutta ei käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa. Kolmannen harjoittelupaikan tulisi olla muussa oikeudenhoidossa.

Tuomarikoulutustoimikunta ehdotti, että tuomarikoulutus kestäisi yhteensä kolme vuotta viisi kuukautta. Harjoittelujaksojen pituudeksi hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa ja käräjäoikeudessa ehdotettiin kymmentä kuukautta kussakin sekä syyttäjänvirastossa ja asianajo- tai oikeusaputoimistossa viisi kuukautta. Useissa lausunnoissa pidettiin ehdotettua kokonaisaikaa liian pitkänä. Sen nähtiin muun muassa vähentävän tuomarinuran houkuttelevuutta. Harjoittelujaksoilta ehdotusta pidettiin joissakin lausunnoissa rikkonaisena ja jaksoja liian lyhyinä, jotta niiden aikana pystyisi perehtymään kyzeisiin tehtäviin. Yleisesti järjestelmään kaivattiin joustavuutta.

Tässä esityksessä on pyritty ottamaan huomioon esitetty arvostelu ja sen vuoksi koulutukseen sisältyvän työharjoittelun kokonaiskesto olisi kaksi vuotta. Lisäksi ehdotetaan, että harjoittelu voitaisiin suorittaa useammassa jaksossa henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaan.

Tämän lisäksi tulisivat teoriajaksot, joiden yhteispituus olisi kuusi kuukautta. Teoriajaksojen aikana koulutettaville annettaisiin opetusta niissä tiedoissa ja taidoissa, jotka ovat tuomarin tehtävissä keskeisiä. Kysymys olisi sellaisesta oikeustieteellistä perusopetusta syventävästä ja laajentavasta koulutuksesta, jolla varmistettaisiin tuomarien perusammattitaito. Opetuksen tulisi sisältyä tuomarikoulutukseen luonnollisina osina sopivissa vaiheissa muun muassa johdattaen koulutettavia seuraaviin harjoittelujaksoihin. Opetus olisi lähtökohtaisesti pakollista harjoittelijoiden asianmukaisten taitojen turvaamiseksi. Sisälöltään koulutus olisi pääosin kaikille samanlainen. Tätä on pidetty tärkeänä kaikille yhtäläisen tason takaavan perusopetuksen turvaamiseksi ja liian aikaisen erikoistumisen estämiseksi.

Tuomarikoulutuksen opiskelujaksot sisältäisivät niitä erityisaineita, joita tuomarin on työssään osattava. Aineellista oikeutta kos-

kevien tietojen ylläpito ei korostuisi tässä opetuksessa, vaan kuuluisi pikemminkin täydennyskoulutukseen. Opetukseen sisältyisi yleisaineita, esimerkiksi oikeusteoriaa ja oikeudenmukaisuuden, oikeuden ja etiikan sekä moraalien välisen suhteen ymmärtämistä, tuomarin roolia ja yhteiskunnan odotuksia tuomioistuinten toimintaa kohtaan. Edelleen siihen sisältyisi oikeuslähdeoppia, oikeudellisen tiedon hallintaa, todistajanpsykologiaa, tuomion kirjoittamista ja prosessinjohtoa. Lisäksi pyrittäisiin kehittämään yhteistyö- ja viestintätaitoja, kuten neuvottelutaitoa sekä suullista ja kirjallista ilmaisua. Nämä aiheet toteutettaisiin koulutuksessa sen perustaksi laadittavan opetussuunnitelman mukaan. Tavoitteena olisi kehittää valmiuksia soveltaa peruskoulutuksessa opittua teorianäkökulmaa sekä ongelmien käsittely- ja ratkaisutaitoja.

Koulutuksessa tulisi käyttää hyväksi kaikkia eri lähi-, etä- ja virtuaaliopetuksen muotoja. Opetusta voitaisiin järjestää aiheesta riippuen suurina tilaisuuksina keskitetysti, paikallisesti pienissä ryhmissä tai verkon välityksellä. Luento-opetuksen ohella esimerkiksi eri tavoin järjestettävät seminaarit, kirjoittamalla oppiminen, esitelmän pitäminen sekä johdetut ja valvotut keskustelut verkossa sekä näiden keinojen yhdistelmät tulisi ottaa opetuksessa käyttöön. Verkkoa tulisi käyttää mahdollisimman paljon silloin, kun opetus ei vaadi koulutettavien läsnäoloa samalla paikkakunnalla. Valintoja tehtäessä olisi kuitenkin syytä ottaa huomioon myös henkilökohtaisen kanssakäymisen sosiaaliset vaikutukset. Koulutusohjelman tulisi sisältää muun muassa opintoihin liittyviä tutustumiskäyntejä eri viranomaisiin. Siihen voisi kuulua myös tutustumisjaksoja ulkomaille.

Koulutuksella ja työssä harjoittelulla tulisi olla yhteys niin, että teoriajaksoilla opittua voitaisiin harjoitella myös käytännössä. Esimerkiksi käytännön prosessinjohtoharjoituksia sekä ratkaisujen perustelemista ja analysointia olisi voitava harjoitella yhteisissä seminaareissa.

Osa koulutuksesta järjestettäisiin ruotsin kielellä, jolloin suomea äidinkielenään puhuvien osalta koulutukseen yhdistyisi myös kielikoulutus. Ruotsinkielisille olisi taattava mahdollisuus osallistua koulutukseen omalla äidinkielellään. Toisaalta suomenkieliseen

koulutukseen osallistuminen vahvistaisi heidän suomen kielen osaamistaan, joka on välttämätön taito suomalaisessa tuomioistuimessa työskennellessä. Muutoin varsinainen kielikoulutus ei kuuluisi tuomareiden koulutusjärjestelmään, vaan se hankittaisiin ja sitä ylläpidettäisiin perus- ja täydennyskoulutuksella.

Oppimisen kontrollikeinot olisivat monipuoliset. Tenttien lisäksi arvioitaisiin suullisia esityksiä ja kirjallisia töitä. Luentopäiväkirjaa ja muita vastaavia keinoja sekä erilaisten keinojen yhdistelmiä voitaisiin käyttää oppimista arvioitaessa kuten perusopetuksessakin nykyään tehdään.

Opettajina toimisivat sekä käytännön tuomarit että eri alojen asiantuntijat. Kun opettajina olisi myös yliopistojen opettajia, mukaan opetukseen saataisiin sekä käytännön läheisyyttä että tutkimuksellista näkökulmaa.

7 §. *Henkilökohtainen opintosuunnitelma.*

Tuomarikoulutuslautakunnan tulisi laatia koko koulutusta ohjaava suunnitelma. Esityksen mukaan lautakunta vahvistaisi kullakin harjoittelijalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Opintosuunnitelma sisältäisi sen, miten koulutusta ohjaavaa suunnitelmaa sovellettaisiin koulutettavaan. Siinä määritettäisiin koulutettavan työharjoittelu ja opiskelujaksot. Tätä kautta järjestelmään saataisiin joustavuutta. Säännöksen mukainen malli olisi perusta, jonka mukaisesti koulutus toteutettaisiin, ellei tuomarikoulutuslautakunnan kanssa sovita muuta. Ajatuksena on, että koulutettaville luodaan yhtenäinen koulutusperusta.

Suurin osa koulutettavista suorittaisi todennäköisesti koulutusjärjestelmän yhdenjaksoisesti säännöksessä kuvatun järjestelmän mukaisesti. Tämä on tärkeää koulutusjärjestelmän hallinnan ja opetusjaksojen onnistumisen kannalta. Toisaalta koulutusjärjestelmän joustavuuden takaamiseksi olisi mahdollista, että koulutettavat saisivat suorittaa koulutuksen jaksoissa siten kuin henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa on vahvistettu. Henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa sovittaisiin koulutukseen osallistumisen ajankohdista ja harjoittelupaikoista. Jollakin koulutettavalla voi olla henkilökohtaisista syistä tarvetta esimerkiksi keskeyttää harjoittelu joksikin ajaksi. Tällöinkin koulu-

tustoiminta ja opetusjaksot voitaisiin suunnitella etukäteen riittävän tarkasti, koska tuomarikoulutuslautakunnalla olisi tieto opintosuunnitelmien sisällöistä. Opintosuunnitelmat toimitaisivat siten koulutuksen hallinnon välineinä.

Tuomarikoulutuslautakunta voisi hakeuksesta perustellusta syystä päättää, että työharjoittelu- tai opiskelujaksot olisivat säännöksessä kuvattuja aikoja lyhyemmät, jos se olisi perusteltua koulutettavan aikaisemman kokemuksen ja hänen valmiuksiensa vuoksi. Tuomioistuinelaitoksessa tarvitaan tuomioistuintoimintaa ja muusta oikeudenhoidosta saatavan kokemuksen lisäksi myös kokemusta erityisalueilta, esimerkiksi liikejuridiikasta. Vaikka henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa ei pääsääntöisesti muutettaisikaan koulutuksen sisältöä, voitaisiin järjestelmän joustavuuden avulla lisätä niiden henkilöiden määrää, joilla olisi edellä mainittua erityiskokemusta tai halukkuutta hankkia sitä esimerkiksi ulkomailla työskentelemällä.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma laadittaisiin yhteistyössä koulutettavan ja lautakunnan kesken. Käytävissä keskusteluissa koulutettavalla olisi mahdollisuus tuoda esiin omat näkemyksensä. Näin opintosuunnitelma vastaisi sekä koulutettavan että lautakunnan näkemyksiä. Tämän vuoksi koulutettavalla ei pitäisi olla syytä valittaa opintosuunnitelmas- ta.

Harjoittelupaikoissa koulutettavat avustaisivat tuomareita, syyttäjiä, asianajajia ja oikeusavustajia heidän työssään. Syyttäjänvirastoissa toteutettavan harjoittelun käytännön järjestelyistä sovittaisiin erikseen valtakunnansyyttäjänviraston kanssa. Vastaavasti tul- taisiin neuvottelemaan Suomen Asianajajaliiton kanssa asianajotoimistoissa tapahtuvan harjoittelun järjestämisestä.

Työskentely harjoitteluajana keskittyisi alueittain hovi- ja hallinto-oikeuksiin, niitä lähellä oleviin kärjäoikeuksiin sekä muihin työskentelypaikkoihin koulutuksen tehokkuuden ja kohtuullisten työmatkojen turva- miseksi. Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi pitää luettelo vapaana olevista koulutuspaikoista ja osoittaa ne koulutettavalle samalla, kun se vahvistaa tämän henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Harjoittelu- paikat pyrittäisiin järjestämään mahdolli-

simman läheltä koulutettavan kotipaikkakun- taa tai muuta hänen toivomaansa paikkakun- taa.

Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi huolehtia siitä, että opetus on laadukasta ja ajanmukaista. Sitä on voitava kehittää kul- loistenkin tarpeiden mukaan.

8 §. *Koulutettavan asema ja toimivalta.* Koulutettavat olisivat työharjoittelu- ja opin- tojaksojen aikana määräaikaissa virkasuhteessa valtioon. Siten heidän virkamiesoi- keudellinen asemansa olisi sama kuin kenen tahansa määräaikaissa virkasuhteessa työ- kentelevän valtion virkamiehen.

Oikeusministeriö perustaisi tuomarikoulu- tettavien määräaikaaisesti täytettäviä virkoja tuomarikoulutuslautakuntaan. Vastaavasti oikeusministeriö lakkauttaisi harjoittelupa- koiksi valituista virastoista esittelijöiden ja kärjäviskaalien virkoja niiden vapautuessa. Käytännössä virkoja ei tarvitsisi lakkauttaa yhtä paljon kuin koulutettavia on. Tämä jo- htuu siitä, että tuomarikoulutettavien työ- panoksen arvioitaisiin olevan vain puolet tehtävää vakituisesti hoitavien työpanoksesta. Jotta virastojen voimavarat säilyisivät enna- laan, niihin tulisi lisätä henkilöitä puolet kou- lutettavien määrästä. Koulutuslautakunta ni- mittäisi tuomarikoulutettavat tuomarikoulu- tettavan virkoihin koko koulutuksen ajaksi mukaan lukien opiskelujaksot.

Pykälän toisessa momentissa lueteltaisiin ne tehtävänimikkeet, joita koulutettavat käytäisivät toimiessaan työharjoittelupaikassa ja jonka mukaan myös heidän toimivaltansa määräytyisi. Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta ei ehdoteta otettavaksi lue- teloon mukaan, koska esittelijäneuvoksilla, oikeussihteereillä, vanhemmilla oikeussihteereillä sekä hallintosihteereillä ja vanhemmil- la hallintosihteereillä on tuomarin status. Sen sijaan tuomarikoulutettavat voisivat päteväi- tyä työskentelemällä hovioikeuksissa, hallin- to-oikeuksissa, kärjäoikeuksissa, syyttäjä- virastoissa, ulosottovirastoissa ja oikeusapu- toimistoissa. He työskentelisivät hovioikeuk- sissa viskaalin, hallinto-oikeuksissa hallinto- oikeussihteerin, kärjäoikeuksissa kärjävis- kaalin, syyttäjänvirastossa apulaissyyttäjän tai kihlakunnansyyttäjän, markkinaoikeudes- sa markkinaoikeussihteerin, työtuomiois- tuimessa sihteerin, ulosottovirastossa avusta-

van ulosottomiehen ja oikeusaputoimistossa julkisen oikeusavustajan tehtävissä. Koulutettavien toimivaltuudet määräytyisivät edellä mainittujen nimikkeiden mukaan.

Kaikki muut paitsi avustavan ulosottomiehen tehtävä edellyttävät lakimiehen tutkintoa. Ulosottoimen hallinnosta annetun asetuksen (319/1996) 4 §:n mukaan avustavalla ulosottomiehellä tulee olla varanotaarin tutkinto, soveltuva opistotason tutkinto tai ylioppilastutkinto sekä lisäksi käytännön kokemusta virkaan kuuluvista tehtävistä. Eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys (HE 216/2001 vp) laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Uudistus tullee muuttamaan työnkuluja ulosotossa. Se myös mahdollistane nykyistä paremmin erikoistumisen ulosottoimessa, jolloin jouduttaneen miettimään virkarakenteen uudistustarvetta. Mikäli muutokset tuovat mukanaan tuomarikoulutettavalle paremmin sopivan tehtävän kuin avustavan ulosottomiehen toimi on, säännöksiä tulisi silloin tältä osin tarkistaa.

Tuomarikoulutustoimikunta katsoi, että käräjäoikeuksissa työskentelevien toimivaltuuksien tulisi olla nykyisten kärjäviskaalien toimivaltuuksia laajemmat. Kärjäviskaali on käräjäoikeuslain 3b §:n mukaan ilman eri määräystä toimivaltainen suorittamaan kaikkia niitä tehtäviä, joita laamanni voi määrätä notaarin suorittamaan. Käytännössä kärjäviskaalien työssä ovat painottuneet lähinnä kiinteistöasiat, hakemusasiat, velkajärjestelyasiat ja yrityssaneerausasiat. Kun tuomariksi koulutettava toimisi kärjäviskaalina, tehtävien tulisi olla edellä kuvattua monipuolisempia. Toimenkuvaa voitaisiin kuitenkin kehittää ohjatusti ilman, että kärjäviskaalin toimivaltasäännöksiä tarvitsisi muuttaa. Nykyisen kärjäoikeuslain 17 §:n 2 momentin 4 kohdassa mukaan kärjäviskaali voi olla puheenjohtajana lautamieskokoonpanossa lähes kaikkia niin sanottuja perusmuotoisia yleisimpiä rikoksia käsiteltäessä. Lisäksi hän käsittelee hakemusasioita ja nykyistä enemmän yksinkertaisia riita-asioita sekä toimisi kärjäoikeuden jäsenenä täysilukuisessa kokoonpanossa. Edellä mainitusta syystä tässä esityksessä on katsottu, että kärjäoikeuslaissa säädetyt valtuudet mahdollistavat pätevyymisen kannalta riittävän

vaativien tehtävien suorittamisen.

Tuomarikoulutettavan työharjoitteluksi voitaisiin hyväksyä myös työskentely jossain muussa viranomaisessa. Erikseen sovittaessa voitaisiin osa harjoittelua suorittaa esimerkiksi kotimaassa hallinnollisissa tehtävissä, EU:n toimielimissä, EY-tuomioistuimessa tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Myös pohjoismainen virkamiesvaihto voisi tulla kysymykseen. Erilaisten vaihtoehtojen hyväksyminen lisäisi koulutuksen monipuolisuutta ja houkuttelevuutta.

Koulutettavat voisivat suorittaa osan harjoitteluajastaan myös asianajotoimistossa tai muun yksityisen työnantajan palveluksessa. Tämä lisäisi edelleen monipuolisuutta. Tällöinkin he voisivat olla virkasuhteessa valtioon, sillä valtion virkamieslain (750/1994) 20 §:n nojalla virkamies voidaan määrätä työskentelemään muunkin työnantajan kuin valtion palveluksessa. Valtio voisi solmia esimerkiksi joidenkin asianajotoimistojen kanssa sopimuksen siitä, että toimistossa voidaan suorittaa järjestelmän mukaista ohjattua harjoittelua. Valtio voisi periä asianajotoimistolta erikseen sovittavan korvauksen koulutettavan työpanoksesta. Asianajotoimistoilta edellytettäisiin, etteivät ne palkkaa koulutettavia kesken koulutuksen palvelukseensa. Muiden yksityisten työnantajien palveluksessa tapahtuvasta harjoittelusta tulisi sopia tapauskohtaisesti erikseen.

Tuomarikoulutettavan suorittaessa työharjoittelua muussa kuin säännöksessä luetelluissa viranomaisissa hänen toimivaltansa määräytyisi niiden säännösten mukaisesti, jotka koskevat kyseistä tehtävää. Jos hän työskentelisi yksityisen työnantajan palveluksessa, toimivallasta ja tehtävistä päättäisivät tuomarikoulutuslautakunta ja työnantajan edustaja yhdessä etukäteen sopiessaan koulutuspaikasta.

Määräyksen tai nimityksen edellä lueteltuihin virkatehtäviin antaisi se viranomainen, joka määrää tai nimittää vastaavaan vakinaiseen virkaan. Tuomarikoulutettava saisi siis ensin nimittämiskirjan tuomarikoulutuslautakunnalta tuomarikoulutettavan määräaikaan virkaan ja sen lisäksi määräyskirjan siltä viranomaiselta, jolle nimittäminen tai määrääminen kyseisiin virkatehtäviin kuuluu. Määräys annettaisiin lautakunnan esityksestä

eli määräyksen antaja ei voisi itse valita harjoitteluun tulevaa henkilöä.

Koulutettaville maksettava palkkaus sovittaisiin virkaehtosopimuksella ja sen pitäisi olla tehtävien vaativuuteen nähden riittävän kilpailukykyinen ja suhteessa muihin oikeuslaitoksen virkojen palkkoihin.

Koulutettavalle voitaisiin perustellusta syystä myöntää lupa keskeyttää virkasuhde ja jatkaa sitä myöhemmin. Jos koulutettavalle tulisi ennalta arvaamaton syy keskeyttää koulutus esimerkiksi sairauden vuoksi, hänen tulisi ilmoittaa siitä mahdollisimman pian harjoittelupaikan päällikölle sekä tuomarikoulutuslautakunnalle. Tämä merkitsisi henkilökohtaisen opintosuunnitelman muuttamista. Virkavapauden myöntäisi tuomarikoulutuslautakunta. Työjärjestyksessä voitaisiin kuitenkin määrätä, että lautakunnan virkamies voisi päättää lyhyistä, alle kahden kuukauden pituisista virkavapauksista. Käytännössä ratkaisun tekisi lautakunnan sihteeri. Tämä olisi tärkeää käytännön sujuvuuden kannalta.

9 §. *Koulutettavan ohjaus ja arviointi.* Keskeinen osa tuomarikoulutusjärjestelmää olisi koulutettavan ohjaus ja arviointi sekä jokaisessa harjoittelupaikassa että opintojaksoilla. Koulutettavalle nimettäisiin työpaikoissa ammattitaitoinen ohjaaja, joka vastaisi koulutettavan ohjauksesta ja arvioinnista. Päävastuu ohjauksen ja arvioinnin toteutumisesta olisi kunkin viraston päälliköllä.

Ohjaajien valinnassa tulisi kiinnittää huomiota tehtävään soveltuvuuteen, kiinnostukseen ja ammattitaitoon. Pääsääntöisesti ohjaajat olisivat tuomareita. Käytännön ohjaus ja perehdyttäminen ei saisi jäädä kuitenkaan kokonaisuudessaan ohjaajan vastuulle, vaan harjoittelupaikan koko henkilöstön tulisi olla valmis neuvomaan ja ohjaamaan koulutettavia tarvittaessa. Tätä varten tuomioistuinten henkilöstöä tulisikin motivoida uuden koulutusjärjestelmän käyttöönottamiseen. Ohjaus tulisi nähdä osana jokapäiväistä työskentelyä, johon nykyisinkin käräjäoikeuksissa kuuluu auskultanttien opastaminen. Ohjaajille ja virastojen päälliköille tulisi järjestää tehtävään liittyvää koulutusta.

Tuomarikoulutukseen liittyisi myös koulutettavan arviointi jokaisessa harjoittelupaikassa. Samoin kuin koulutettavan ohjauksesta, arvioinnistakin vastaisi lähtökohtaisesti

viraston päällikkö. Tämä tehtävä voisi kuulua myös muulle esimiehelle, esimerkiksi hovioikeuksissa osaston päällikkönä toimivalle hovioikeudenlaamannille ja hallinto-oikeuksissa jaostojen puheenjohtajille. Hallinto-oikeuksissa jaostojen puheenjohtajat toimivat käytännössä jaostojen henkilöstön lähimpinä esimiehinä, vaikka heille ei olekaan lainsäädännön tasolla määrätty tätä tehtävää. Luontevaa olisi, että käytännössä varsinainen arviointitehtävä olisi pääasiallisesti edellä kuvatulla ohjaajalla, joka todellisudessa joutuisi seuraamaan koulutettavaa ennen. Arviointi perustuisi tällöin kuitenkin kahden henkilön näkemyksiin. Koulutettavia arvioitaisiin myös opetusjaksoilla mahdollisista koesuorituksista annettavina arvostuksina tai sanallisina arviointeina, jotka kuuluisivat opettajien tehtäviin.

Koulutettavia tulisi arvioida järjestelmällisesti yhtenäisten arviointiperusteiden mukaisesti. Tuomarikoulutuslautakunnan vastuulla olisi määritellä nämä arviointiperusteet. Arvioinnin tulisi olla osa jokapäiväistä työskentelyä virastossa. Sen tulisi olla myös siten avointa, että koulutettava saisi arvioinnin käyttöönsä jokaisessa vaiheessa. Lisäksi koulutettavalle annettaisiin suoraa palautetta koko kouluttautumisensa ajan ja hänellä olisi siten mahdollisuus arvioida kehitystarpeitaan ja parantaa toimintaansa. Jos opiskelujakson järjestäisi jokin ulkopuolinen palveluntuottaja, koulutettavien suoriutumisarvioinnin perusteista sopisivat koulutuksen järjestäjä ja tuomarikoulutuslautakunta yhdessä etukäteen.

Arvioinnin yhtenä tarkoituksena on, että tuomarinuralle soveltumattomat lakimiehet saataisiin karsittua pois tuomarikoulutusohjelmasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä on sekä tuomioistuinlaitoksen että koulutettavien itsensä etu. Jos koulutettava saa kovin huonoja arvioita työharjoittelustaan tai opiskelujaksoista, hän voi itse päättää vetäytyä pois tuomarikoulutuksesta. Ainakin hänellä olisi arvio siitä, ettei hän luultavasti tule sijoittumaan kovin hyvin tuomarin virkaa hakiessaan. Sen sijaan ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää sellaista mahdollisuutta, että jokin harjoittelupaikka tekisi esityksen harjoittelijan koulutusohjelman keskeyttämiseksi. Keinona tulisi olla kuitenkin

kin keskustelu koulutettavan kanssa. Mikäli valtion virkamieslaissa lueteltuja syitä virkasuhteen irtisanomiseen tai purkamiseen on, voidaan tietenkin menetellä niiden edellyttämällä tavalla.

10 §. *Tuomareiden täydennyskoulutus.* Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi huolehtia siitä, että tuomareille järjestetään ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta. Lautakunta suunnittelisi koulutuksen sisällön suuntaviivat.

Tuomarit toimivat nykyisin jatkuvasti ja nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa, joten aikanaan suoritettu oikeustieteellinen peruskoulutus ja mahdollinen tuleva tuomareiden koulutusjärjestelmän läpäiseminen eivät riitä ylläpitämään tuomarin tehtävissä tarvittavia tietoja ja taitoja. Näin ollen tuomareiden koulutusjärjestelmä ei merkitse muutosta täydennyskoulutustarpeeseen.

Tuomareiden itsensä vastuulla on huolehtia siitä, että heidän ammattitaitonsa pysyy korkeatasoisena kaiken aikaa. Tämä tapahtuu parhaiten osallistumalla riittävästi täydennyskoulutukseen, jonka laadukkaasta ja monipuolisesta tarjonnasta vastaisi tuomarikoulutuslautakunta. Täydennyskoulutus olisi kuitenkin tuomareille vapaaehtoista, vaikka siihen käytännön syistä olisikin osallistuttava. Tuomareille suunnattu koulutus olisi tarkoitettu myös tuomioistuinten esittelijöille ja muille lakimiehille. Lisäksi täysin avoimelta uralta nimitettyjen tuomareiden täydennyskoulutustarve tulisi huomioida.

Tuomioistuimilla virastoina olisi tärkeä rooli koulutuksessa. Niiden tehtävänä olisi seurata, millaista koulutusta niiden henkilöstö tarvitsee, tukea koulutukseen osallistumista sekä miettiä, tulisiko niiden mahdollisesti järjestää omaa paikallista koulutusta yksin tai muiden tuomioistuinten kanssa. Erityisesti tuomioistuimen päällikön tehtävänä olisi kannustaa henkilöstön koulutusmyönteisyyttä. Koulutus tulisi nähdä osana virkatehtävien hoitoa. Luonteva tapa olisi ottaa kunkin työntekijän koulutustarpeet ja -toiveet esille vuosittain käytävissä esimiehen ja alaisen välisissä kehityskeskusteluissa. Samalla viraston päällikölle muodostuisi käsitys henkilökunnan koulutustilanteesta ja siitä, mitä tietoja ja taitoja omassa virastossa olisi kehitettävä. Tällöin täydennyskoulutuksesta tulisi kunkin

kohdalla aiempaa suunnitelmallisempaa. Valinta koulutukseen tapahtuisi silloin virastoissa käytännön tarpeiden mukaan. Lopullisen valinnan tekisi koulutuksen järjestäjä.

Täydennyskoulutukseen osallistumisella saattaa olla merkitystä nimitystilanteissa. Koska nimikirjaan ei nykyisin enää merkitä kaikkea koulutusta, työntekijän itsensä olisi huolehdittava koulutustietojensa säilyttämisestä.

Täydennyskoulutuksen sisällölliset tarpeet vaihtelevat kulloisenkin tilanteen mukaan. Usein ne liittyvät lainmuutoksiin, kuten edellä on selostettu. Näin olisi vastaaisuudessaakin. Koulutuksen painopiste olisi aineellisen oikeuden kehittymisen, lakiuudistusten ja oikeuskäytännön seuraamisessa, koska perusvalmiudet tuomarin tehtäviin olisi annettu jo tuomarikoulutuksella.

Oikeusjärjestykseen liittyvää koulutusta voitaisiin järjestää sen sisällöstä riippuen esimerkiksi lyhyinä, keskipitkinä tai pitkinä kursseina. Koulutuksen kesto määräytyisi koulutustarpeen mukaan. Lyhyet tietoisikut sopisivat mahdollisimman suurelle tuomarijoukolle uudistuksista ja uudesta oikeuskäytännöstä tiedottamiseen. Tavoitteena olisi kertoa muutoksista, joilla on vaikutusta tuomarin työskentelyyn. Keskipitkillä kursseilla syvennyttäisiin perusteellisesti käytännössä hankaluuksia aiheuttaneeseen ongelmaan tai ongelmaryhmään. Kolmas koulutusmuoto liittyy siihen, että oikeusjärjestys kehittyy pienin askelin lainsäädännön, oikeuskäytännön ja yhteiskunnan kehityksen myötä. Muutosten seuraaminen ja pistemäinen koulutus voivat johtaa siihen, että kokonaiskuva oikeudenalasta pirstoutuu. Sen vuoksi tulisi säännöllisin välein järjestää koulutusta, jossa tuomarille tarpeellisesta oikeudenalasta annetaan osallistujille kokonaiskuva eli ajantasaistetaan tuomarin tietoja ja ajattelua kokonaisvaltaisesti.

Myös tuomarin tehtävissä vaadittavat taidot on pidettävä ajan tasalla. Näitäkin olisi tarpeen mukaan opiskeltava. Tämän vuoksi tarjolla pitäisi olla myös yleisempiä valmiuksia kehittäviä kursseja kuten vuorovaikutusta-intoihin, viestintään, kielitaitoon ja johtamiseen liittyvää koulutusta.

Täydennyskoulutuksen sisältöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon paitsi koko oike-

uslaitoksen myös koulutettavien tarpeet ja toiveet. Tuomioistuinlaitoksen edustajien tulee olla tiiviisti mukana koulutuksen sisällön suunnittelussa. Tämä järjestäisi tuomarikoulutuslautakunnan kautta, kun enemmistö lautakunnan jäsenistä olisi tuomareita. Esteitä ei tietenkään olisi sille, että tuomarit osallistuisivat tuomarikoulutuslautakunnan apuna suunnitteluun muullakin tavoin, esimerkiksi erillisissä suunnitteluryhmissä. Tuomarikoulutuslautakunnan tulisi laatia koulutussuunnitelma, joka lähetettäisiin hyvissä ajoin kaikille virastoille. Pidempijaksoisten ja toistuvien koulutustapahtumien osalta suunnitelma laadittaisiin esimerkiksi 2 - 3 vuoden ajalle ja sitä täydennettäisiin muilla vuosittaisilla tapahtumilla.

Koulutusta voitaisiin järjestää osaksi tuomarikoulutuslautakunnan ja oikeusministeriön toimesta ja osaksi ostopalveluina. Koulutusta suunniteltaessa tulisi varata mahdollisuuksia osallistua myös ulkomaalaiseen koulutukseen. Erilaisia lähi-, etä- ja virtuaaliopeutuksen muotoja tulisi käyttää monipuolisesti hyväksi.

Täydennyskoulutuksen järjestämisessä tulisi olla yhteydessä yliopistojen oikeustieteellisiin tiedekuntiin ja yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksiin, jotka muun muassa olisivat todennäköisiä koulutuksen tarjoajia. Helsingin, Turun ja Lapin yliopistot ovat kehittämissä oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa ammatillisesti suuntautuneeksi tutkinnoksi yhteistyössä keskenään. Täydennyskoulutuksessa tulisi käyttää hyväksi yliopistojen asiantuntemusta ja valmisteilla oleva lisensiaattitutkinto olisi yksi vaihtoehto tällä alueella. Se antaisi mahdollisuuden kytkeä täydennyskoulutusta yksilölliseen jatkokoulutukseen. Yliopistojen järjestämä täydennyskoulutus voitaisiin mahdollisesti lukea hyväksi jatkokoulutuksessa. Mahdollisuuksien mukaan työnantajan tulisi tukea myös jatkokoulutuksen suorittamista, koska niilläkin on ammattitaitoa ylläpitävä ja parantava merkitys.

Täydennyskoulutustilaisuuksien tärkeä merkitys on myös siinä, että tuomarit tapaavat toisiaan ja voivat välittää kokemuksiaan sekä vastaavasti saada palautetta omasta toiminnastaan. Koulutustilaisuuksien yhteydessä käydyt vapaamuotoiset keskustelut onkin

koettu hyödyllisiksi. Osa täydennyskoulutuksesta voitaisiin järjestää yhteisenä tuomareille, asianajajille ja syyttäjille sekä mahdollisesti muille sidosryhmille, jolloin samalla syntyisi vuorovaikutusta eri ammattiryhmien välille.

Tuomioistuinten päälliköt ovat merkittävä ryhmä koulutuksen kannalta. Laki tuomareiden nimityksestä edellyttää, että päällikkötuomareilla ja hovioikeudenlaamaneilla on johtamiskokemusta. Myös hallinto-oikeuksissa jaoston puheenjohtajan tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää käytännössä johtamistaitoa. Ennen nykyistä lakia tilanne oli sellainen, että päällikkötuomarit nimitettiin pitkään virassa olleista tuomareista kiinnittämättä nykyisessä määrin huomiota johtamiskokemukseen. Vastaisuudessa jo rekrytoitaessa tuomareita tuomarikoulutukseen tulisi kiinnittää huomiota siihen, että osasta tuomareita tulee aikanaan tuomioistuimiin päälliköitä. Tuomioistuimissakin johtamisen merkitys on korostunut, minkä vuoksi on huolehdittava siitä, että tuomareille olisi riittävästi tarjolla heille soveltuvaa johtamiskoulutusta.

11 §. *Tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpano.* Tuomarikoulutuslautakunnassa olisi puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi seitsemän jäsentä. Lautakunnan enemmistön muodostaisivat tuomarit, joita olisi yhteensä viisi. Kun kysymyksessä on tulevien tuomareiden kouluttaminen, on luonnollista, että enemmistö lautakunnan jäsenistä olisi tuomareita. Edustukset tulisi olla nimenomaan niistä tuomioistuimista, joissa koulutettavat harjoittelevat ja joihin suurin osa tuomareista myös nimitetään.

Jäsenistä yksi edustaisi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta, yksi tuomariksi koulutettavia ja yksi tuomioistuinlaitosta lähellä olevia tahoja, asianajajia ja syyttäjiä. Julkista oikeusavustajista suurin osa on Suomen Asianajajaliiton jäseniä, joten tätä kautta myös he tulisivat edustetuiksi. Syyttäjien ja asianajajien edustajat olisivat lautakunnassa vuorotellen. Jotta tieto kulkisi myös toiselle ammattiryhmälle, varajäsen olisi aina toisesta ryhmästä kuin varsinainen jäsen. Tuomioistuinlaitosta lähellä olevilla tahoilla ja tuomioistuinlaitoksessa asioivilla pitää olla mahdollisuus vaikuttaa koulutukseen, jotta näiden

tahojen yhteistyö toimisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Vielä koulutuslautakunnassa olisi yksi oikeusministeriön nimeämä edustaja. Tämä on tarpeen sen vuoksi, että oikeusministeriö on hallinnollisesti vastuussa hyvin toimivasta oikeusla itoksesta.

12 §. *Tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen.* Tuomarikoulutuslautakunnan asettaisi tuomarivalintalautakunta. Tuomarivalintalautakunta on riippumaton elin, jonka jäsenistä enemmistö on tuomareita. Lautakunnassa on myös asianajajia, syyttäjiä, oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta, koulutettavia ja oikeusministeriötä edustava jäsen. Kun tuomarivalintalautakunta asettaisi tuomarikoulutuslautakunnan, olisi se silloin hallinnosta riippumaton, pääosin tuomioistuinitoksen edustajien valitsema elin.

Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten toimikausi olisi viisi vuotta kerrallaan siten, että neljän jäsenen toimikausi päättyisi kahta vuotta aiemmin kuin muiden. Siten turvataisiin toiminnan riittävä jatkuvuus. Ensimmäisellä kerralla kyseisten jäsenten toimikausi olisi kolme vuotta.

Tuomarijäsenten ja koulutettavien edustajan nimeäminen perustuisi siihen, että jäseneksi haluavat ilmoittautuisivat tuomarivalintalautakunnalle. Asetuksessa säädettäisiin, että ilmoitusmenettelystä tulisi ilmoittaa julkisesti tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta lautakunnan jäseniksi saataisiin mahdollisimman asiantuntevat henkilöt.

Oikeusministeriö ja oikeustieteelliset tiedekunnat nimeäisivät omat edustajansa. Tiedekunnilla olisi kulloinkin yksi yhteinen edustaja. Syyttäjien edustajan nimeäisi valtakunnansyyttäjä ja asianajajien edustajan Suomen Asianajajaliitto.

Tuomarivalintalautakunnan päätöksestä, jolla tuomarikoulutuslautakunta on asetettu, ei saisi valittaa. Lautakunnan asettaminen on virkanimitykseen rinnastettava ratkaisu, josta ei myöskään saa valittaa.

13 §. *Tuomarikoulutuslautakunnan päätösvaltaisuus.* Tuomarikoulutuslautakunta olisi päätösvaltainen, kun paikalla on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet jäsenistä eli yhteensä viisi henkilöä. Läsnä tulisi aina olla puheenjohtajan lisäksi kolme tuomaria. Tälläkin turvataisiin osaltaan se,

että kaikki ratkaisut ovat tuomarienemmistön tekemiä. Käytännössä tuomarijäsenistä voisi siis olla kerrallaan poissa vain yksi. Tästä ei arvioida syntyvän ongelmia, koska jokaisella on henkilökohtainen varajäsen.

14 §. *Muutoksenhaku.* Hallinnossa on yleisenä periaatteena muutoksenhakuoikeus, mikäli nimenomaisesti ei ole säädetty toisin. Tuomarikoulutuslautakunnan päätös koulutukseen ottamisesta on hakijan kannalta varsin merkittävä ratkaisu, minkä vuoksi siihenkin tulisi saada hakea muutosta. Tuomarikoulutuslautakunnan päätöksestä ei kuitenkaan saisi suoraan valittaa. Esityksessä ehdotetaan, että ensimmäisessä vaiheessa käyttöön otettaisiin oikaisumenettely.

Tuomarikoulutukseen hakenut henkilö saisi tehdä tuomarikoulutuslautakunnalle kirjallisen oikaisuvaatimuksen 14 päivän kuluessa tulosten julkistamisesta. Lautakunta tutkisi oikaisuvaatimuksen johdosta uudelleen ratkaisunsa oikeellisuuden ja perustelisi sen. Tässä vaiheessa voitaisiin siten korjata nopeasti selkeät virheet. Niissä tapauksissa, jolloin lautakunta ei muuttaisi ratkaisuaan, hakijalla olisi kuitenkin perusteltu päätös, josta hän voisi valittaa.

Asetuksella säädettäisiin tarkemmin oikaisuvaatimusmenettelystä. Valintamenettelyn tuloksia julkistettaessa olisi samalla ilmoitettava, miten hakija voisi saada tiedon valinnassa noudatettujen perusteiden soveltamisesta häneen sekä miten valintaan voisi hakea oikaisua.

Muutosta oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen haettaisiin valittamalla Helsingin hallinto-oikeudelta. On oletettavaa, että valitusten määrä ei nouse kovin suureksi. Tämän vuoksi valitusten käsittely olisi tarkoituksenmukaista keskittää yhteen hallinto-oikeuteen. Näin turvataisiin ratkaisujen yhdenmukaisuus.

Oikaisuvaatimusmenettely ja yksivaiheinen valitusmahdollisuus takaisi riittävästi hakijoiden oikeusturvan, minkä vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi valituskielto hallinto-oikeuden päätöksestä. Valituskieltoa tukee myös se, että valinnassa ei ole kysymys yksilön subjektiivisesta oikeudesta saada koulutuspaikka. Koulutukseen valintaa voitaneen lisäksi muutoksenhakua rajoitettaessa verrata virkanimityksiin, joista ei yleensä saa valit-

taa.

15 §. *Asetuksenantovaltuus*. Pykälä sisältäisi yksilöidyn asetuksenantovaltuuden. Työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomarikoulutuslautakunnassa voitaisiin määrätä tarkemmin tuomarikoulutuslautakunnan itselleen hyväksymässä työjärjestyksessä.

16 §. *Voimaantulo*. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan siten, että ensimmäiset koulutettavat voisivat aloittaa koulutuksen 1 päivänä syyskuuta vuonna 2004. Jotta tuomarikoulutuslautakunta ehtisi suorittaa järjestelmän käynnistämistä edellyttävät tehtävät kuten koulutettavien valinnan ja henkilökohtaisten opintosuunnitelmien vahvistamisen, lain tulisi olla voimassa jo aikaisemmin. Tällöin lain pitäisi tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Jotta koulutuslautakunta voisi aloittaa toimintansa heti lain voimaan tultua, tulisi koulutuslautakunnan asettamista valmisteleviin toimenpiteisiin voida ryhtyä ennen lain voimaan tuloa. Valmistelua varten jouduttaisiin ottamaan kaksi työntekijää, jotka valmistelisivat muun muassa opetussuunnitelmia, valintaprosessia ja arviointimenettelyä siten, että tuomarikoulutuslautakunta voisi tehdä niitä koskevat ratkaisut pian lain voimaan tuleamisen jälkeen.

17 §. *Siirtymäsäännös*. Koulutuslautakunnan jäseneksi ehdotetaan myös koulutettavien edustajaa. Koska koulutuslautakunnan tulee voida aloittaa toimintansa ennen kuin koulutettavia on valittu, ehdotetaan, että tuomarivalintalautakunta nimeää ensimmäisellä kerralla koulutettavien edustajan vasta sen jälkeen, kun ensimmäinen valinta on suoritettu.

Syyttäjien ja asianajajien edustajat olisivat lautakunnassa vuorotellen. Esityksessä ehdotetaan, että ensimmäisellä kerralla tuomarikoulutuslautakuntaan nimetään syyttäjien edustaja.

Koska tuomarikoulutuslautakunnan jäsenen toimikaudet on ehdotettu porrastettaviksi kahteen ryhmään, on selvyuden vuoksi säädettävä myös, keiden ensimmäisellä kerralla valittavien edustajien toimikausi on viittä vuotta lyhyempi. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kahden tuomarijäsenen, syyttäjien edustajan ja tuomarikoulutettavien edustajan toi-

mikausi päättyisi jo kaksi vuotta ennen kuin muiden jäsenten ja kestäisi näin ollen kolme vuotta. Kyseiset tuomarijäsenet valittaisiin arvalla.

1.2. Laki tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n 1 momentin muuttamisesta

11 §. *Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet*. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:ssä on lueteltu tuomarin virkaan vaadittavat kelpoisuusvaatimukset. Oikeustieteen kandidaatin tutkinnon, oikeamielisyyden, Suomen kansalaisuuden ja tarvittavien henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi voimassa olevassa laissa edellytetään, että nimitettävä on aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä osoittanut omaavansa täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämän perehtyneisyyden viran tehtäväalaa. Näihin vaatimuksiin ei esitetä mitään muutoksia.

Tässä esityksessä kuitenkin ehdotetaan pykälää täydennettäväksi siten, että aikaisempien kelpoisuusvaatimusten lisäksi nimitettävällä tulisi olla suoritettuna hyväksytysti tuomareiden pätevyisyysjärjestelmästä annetun lain mukainen tuomarikoulutus tai hankittuna vastaava pätevyys muissa tehtävissä toimimalla. Edellä mainitun lisäyksen viimeinen osa merkitsee avoimelta uralta tuomarin virkaan hakeutumista. Tuomarikoulutusjärjestelmän suorittaminen tai vastaavan pätevyuden hankkiminen avoimella uralla olisi siis vaatimuksena tuomarin virkaan.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun tuomareiden pätevyisyysjärjestelmästä annettavan lain 15 §:n nojalla annettaisiin asetus tuomareiden pätevyisyysjärjestelmästä. Asetuksessa olisi lakia tarkemmat säännökset tuomarikoulutuslautakunnan tehtävistä, tuomarikoulutukseen järjestettävän valinnan sisällöstä, valintaperusteiden sekä koulutettavien ohjauksen ja arvioinnin suuntaviivat.

3. Voimaantulo

Tuomareiden pätevytymisjärjestelmää koskevat säännökset tulisivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004. Koulutusjärjestelmän

organisoinnin ja opiskelijoiden valinnan johdosta ensimmäiset koulutettavat voisivat aloittaa koulutuksen aikaisintaan 1 päivänä syyskuuta 2004.

1.

Laki**tuomareiden pätevyymisjärjestelmästä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 1 §:n 2 momentin 1 - 8 kohdassa tarkoitettuihin tuomarin virkoihin pätevoidytään tämän lain mukaisesti.

2 §

Tuomariksi pätevyminen

Tuomarin virkaan pätevoidytään tässä laissa tarkoitetun koulutusjärjestelmän mukaisesti tai hankkimalla vastaava pätevyys muissa tehtävissä.

Kelpoisuudesta tuomarin virkaan säädetään tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n 1 momentissa.

3 §

Koulutusjärjestelmän tarkoitus

Tuomareiden koulutusjärjestelmän tarkoituksena on kouluttaa tuomioistuinlaitokseen tuomareita, joilla on hyvät edellytykset hoitaa menestyksellisesti tuomarin tehtävää. Tämän vuoksi tuomarin uralle pyrkiville henkilöille tarjotaan monipuolinen tiedollinen ja taidollinen koulutus ja käytännön kokemus tuomioistuinlaitoksessa ja muussa oikeudenhoidossa tehtävästä työstä.

4 §

Tuomarikoulutuslautakunta

Tuomareiden koulutusjärjestelmästä vastaa

tuomarikoulutuslautakunta. Se suunnittelee ja ohjaa koulutusjärjestelmän toteuttamista sekä tekee koulutuksen sisältöä koskevat päätökset. Oikeusministeriö päättää lautakunnan esityksestä koulutukseen otettavien määräästä.

5 §

Valinta tuomarikoulutukseen

Tuomarikoulutuslautakunta ottaa koulutettavat tuomarikoulutukseen valintamenettelyn perusteella. Hakijoista valitaan ne, joiden oletetaan parhaiten täyttävän tuomarilta vaadittavat ominaisuudet ja menestyvän työssään. Tuomarikoulutuslautakunta määrittelee ennalta valintaperusteet.

Valinta tuomarikoulutukseen järjestetään yhteisesti koko maassa. Siihen voivat osallistua henkilöt, joilla on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja jotka ovat suorittaneet varatuomarin arvoon tarvittavan tuomioistuinharjoittelun tai hankkineet sitä vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä.

6 §

Tuomarikoulutuksen sisältö ja kesto

Tuomarikoulutukseen kuuluu työharjoittelu- ja opiskelujaksoja. Työharjoittelu kestää yhteensä kaksi vuotta ja opiskelujaksot yhteensä kuusi kuukautta.

Työharjoitteluun sisältyy ainakin kolme vähintään kuuden kuukauden pituista työkentelyjaksoa. Kaksi jaksoista on suoritettava tuomioistuinlaitoksessa siten, että toisen aikana työskennellään yleisessä tuomioistuimessa ja toisen aikana hallintotuomiois-

tuimessa tai erityistuomioistuimessa. Kolmas jakso suoritetaan muussa oikeudenhoidossa.

Opiskelujaksoihin sisältyy tuomarin ammatin edellyttämää syventävää tieto- ja taitokoulutusta.

7 §

Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Tuomarikoulutuslautakunta vahvistaa koulutuksen alussa jokaiselle koulutettavalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman, jossa määritellään koulutettavan työharjoittelupaikat ja opiskelujaksot sekä niiden ajankohdat.

Tuomarikoulutuslautakunta voi yksittäistapauksissa hakemuksesta päättää, että työharjoittelu- tai opiskelujaksot ovat edellä 6 §:n 1 momentissa mainittuja aikoja lyhyemmät, jos se on perusteltua koulutettavan aika isemman kokemuksen ja hänen valmiuksiensa vuoksi.

8 §

Koulutettavan asema ja toimivalta

Oikeusministeriö perustaa tuomarikoulutuslautakuntaan tuomarikoulutettavien määräämisesä täytettäviä virkoja. Tuomarikoulutuslautakunta nimittää koulutukseen valitun määrääjäksi virkaan.

Tuomarikoulutettava toimii työharjoittelun aikana käräjäoikeudessa käräjäviskaalin, hovioikeudessa viskaalin, hallinto-oikeudessa hallinto-oikeussihteerin, markkinaoikeudessa markkinaoikeussihteerin, työtuomioistuimessa sihteerin, vakuutus-oikeudessa vakuutussihteerin, kihlakunnan syyttäjänvirastossa tai kihlakunnanviraston syyttäjäsastossa apulaissyöttäjän tai kihlakunnansyyttäjän, kihlakunnan ulosottovirastossa tai kihlakunnanviraston ulosotto-osastossa avustavan ulosottomiehen ja oikeusaputoimistossa julkisen oikeusavustajan virkanimikkeellä ja siihen kuuluvilla toimivaltuuksilla. Suorittaessaan työharjoittelua muussa viranomaistehtävässä tuomarikoulutettavan toimivalta määräytyy kyseistä tehtävää koskevien säännösten mukaisesti. Toimivallasta yksityisen työnantajan palveluksessa päättävät tuomarikoulutuslautakunta ja työpaikan edustaja yhdessä.

Nimityksen tai määräyksen edellä mainit-

tuihin virkatehtäviin antaa tuomarikoulutuslautakunnan esityksestä se viranomainen, jolle toimivalta siihen muutoinkin kuuluu.

Tuomarikoulutuslautakunta myöntää virkavapauden tuomarikoulutettaville. Työjärjestyksellä voidaan kuitenkin määrätä, että tuomarikoulutuslautakunnan virkamies voi myöntää enintään kahden kuukauden pituiset virkavapaudet.

9 §

Koulutettavan ohjaus ja arviointi

Koulutettavalle järjestetään ohjaus jokaisessa harjoittelupaikassa. Koulutettavan suoriutumista arvioidaan koko tuomarikoulutuksen ajan tuomarikoulutuslautakunnan määrittelemien arviointiperusteiden mukaisesti.

Tuomarikoulutuslautakunta antaa todistuksen hyväksytysti suoritetusta tuomarikoulutuksesta.

10 §

Tuomareiden täydennyskoulutus

Tuomarikoulutuslautakunta huolehtii siitä, että tuomareille järjestetään ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta.

11 §

Tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpano

Tuomarikoulutuslautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja seitsemän muuta jäsentä, joilla kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muista jäsenistä yksi on vuorotellen syyttäjien tai asianajajien edustaja, yksi tuomarikoulutettavien edustaja, yksi oikeusteollisten tiedekuntien yhteisesti nimeämä edustaja ja yksi oikeusministeriön nimeämä edustaja. Syyttäjien edustajan varajäsenenä toimii asianajajien edustaja ja asianajajien edustajan varajäsenenä syyttäjien edustaja.

Lautakunnassa tulee olla edustus käräjäoikeuksista, hovioikeuksista, hallinto-oikeuksista ja erityistuomioistuimista.

12 §

Tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 6 §:ssä tarkoitettu tuomarivalintalautakunta asettaa tuomarikoulutuslautakunnan. Jäsenten toimikausi on viisi vuotta kerrallaan kuitenkin siten, että kahden tuomarijäsenen, syyttäjä- tai asianajajajäsenen ja koulutettavien edustajan toimikausi päättyy kaksi vuotta aikaisemmin kuin muiden jäsenten. Eron lautakunnan jäsenelle ja varajäsenelle myöntää tuomarivalintalautakunta, joka samalla nimittää hänelle seuraajan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Tuomarikoulutuslautakunnan tuomarijäsenet ja tuomarikoulutettavien edustaja sekä heidän varajäsenensä valitaan ilmoittautumisten perusteella. Tuomarin valintalautakunta asettaa tuomarikoulutuslautakunnan muut jäsenet sen jälkeen, kun valtakunnan-syyttäjä ja Suomen Asianajajaliitto, oikeustieteelliset tiedekunnat ja oikeusministeriö ovat nimenneet edustajansa ja tälle varajäsenen. Tuomarivalintalautakunta nimeää tuomarikoulutuslautakunnan jäsenistä puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Tuomarivalintalautakunnan päätöksestä, jolla tuomarikoulutuslautakunta on asetettu, ei saa valittaa.

13 §

Tuomarikoulutuslautakunnan päätösvaltaisuus

Tuomarikoulutuslautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja puolet muista jäsenistä. Puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi läsnä tulee olla vähintään kolme tuomaria.

14 §

Muutoksenhaku

Tuomarikoulutukseen valitsematta jäänyt hakija saa tehdä tuomarikoulutuslautakunnan päätöksestä oikaisuvaatimuksen tuomarikou-

lutuslautakunnalle. Oikaisuvaatimuskirjelmä on toimitettava tuomarikoulutuslautakunnalle 14 päivän kuluessa tulosten julkistamisesta.

Tuomarikoulutuslautakunnan oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen haetaan muutosta Helsingin hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Helsingin hallinto-oikeuden 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta.

15 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tuomarikoulutuksen järjestämisestä, tuomarikoulutuslautakunnan tehtävistä ja henkilöstöstä, valinnasta tuomarikoulutukseen, oikaisumenettelystä, koulutuksen sisällöstä sekä koulutettavien ohjauksesta ja arvioinnista annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomarikoulutuslautakunnassa määrätään tarvittaessa tuomarikoulutuslautakunnan itselleen vahvistamassa työjärjestyksessä.

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2000.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

17 §

Siirtymäsäännös

Asetettaessa tuomarikoulutuslautakuntaa ensimmäistä kertaa tuomarikoulutettavien edustaja valitaan sen jälkeen, kun ensimmäiset koulutettavat on valittu.

Ensimmäisellä kerralla tuomarikoulutuslautakuntaan valitaan syyttäjien

edustaja.

Tuomarikoulutuslautakunnan kahden arvala valitun tuomarijäsenen, syyttäjien edusta-

jan ja koulutettavien edustajan ensimmäinen toimikausi kestää kolme vuotta.

2.

Laki

tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomareiden nimittämisestä 25 päivänä helmikuuta 2000 annetun lain (205/2000) 11 §:n 1 momentti seuraavasti:

11 §

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset ja nimittysperusteet

Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on suorittanut hyväksytysti tuomareiden pätevöitymisjärjestelmästä annetun lain mukaisen tuomarikoulutuksen tai hankkinut vastaavan pätevyyden muissa tehtävissä. Lisäksi hänen on tullut ai-

kaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä osoittaa, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtäväalaaan sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 200 _____ .

Helsingissä _____ päivänä _____ kuuta 200

Tasavallan Presidentti

Oikeusministeri

2.

Laki**tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomareiden nimittämisestä 25 päivänä helmikuuta 2000 annetun lain (205/2000)
 11 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet

Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmallalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtäväalaaan sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on *suorittanut hyväksytysti tuomareiden pätevyytymisjärjestelmästä annetun lain mukaisen tuomarikoulutuksen tai hankkinut vastaavan pätevyuden muissa tehtävissä. Lisäksi hänen on tullut* aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä *osoittaa*, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtäväalaaan sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
 kuu-
 ta 200 _____ .

Valtioneuvoston asetus

tuomareiden pätevyymisjärjestelmästä

Annettu Helsingissä päivänä _____ kuuta 200

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä, säädetään tuomareiden pätevyymisjärjestelmästä päivänä _____ kuuta 200 annetun lain ( ) 15 §:n nojalla:

1 §

viestintätaitoja.

Tuomarikoulutuksen järjestäminen

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee seurata tuomioistuinlaitoksen tuomaritarvetta ja tehdä koulutukseen otettavien määrää koskeva esitys vuosittain oikeusministeriölle.

Tuomarikoulutuslautakunta julistaa koulutuspaikat julkisesti haettaviksi.

2 §

Valintaperusteet

Valintaperusteena otetaan huomioon muun muassa hakijoiden oikeustieteen tuntemus, lakimiehen taidot, yhteistyökyky, kielitaito sekä työkokemus.

Hakijan tietoja ja taitoja tulee valintaa tehtäessä arvioida monipuolisesti.

3 §

Koulutuksen sisältö

Opetusjaksojen tulee sisältää niitä erityisaineita, joita tuomarin on hallittava työssään. Opetukseen sisältyy muun muassa oikeusteoriaa, tuomarin etiikkaa, oikeuslähteitä, oikeudellisen tiedon hallintaa, todistajanpsykologiaa, tulkintataitoja, tuomion kirjoittamista ja prosessin johtoa sekä yhteistyö- ja

4 §

Ohjaus ja arviointi

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee huolehtia siitä, että jokaisessa harjoittelupaikassa on ammattitaitoinen harjoittelun ohjaaja.

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee järjestää harjoittelun ohjaajille ja harjoittelupaikkojen päälliköille tehtävään liittyvää koulutusta.

Koulutettavan arvioinnin suorittaa työharjoittelun osalta harjoittelun ohjaaja tuomarikoulutuslautakunnan laatimien arviointiperusteiden mukaisesti. Päävastuu arvioinnista on harjoittelupaikan päälliköllä. Opiskelujaksojen osalta arvioinnin suorittaa opiskelujaksoja järjestävä palveluntuottaja tuomarikoulutuslautakunnan kanssa sovittujen arviointiperusteiden mukaisesti.

Arviointi on annettava tiedoksi koulutettavalle.

5 §

Täydennyskoulutus

Tuomarikoulutuslautakunta huolehtii täydennyskoulutuksen suunnittelusta.

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee laatia tuomareiden täydennyskoulutusta varten koulutussuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelma on tarkistettava vuosittain.

6 §

Tuomarikoulutuslautakunnan henkilöstö

Tuomarikoulutuslautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi olla lisäksi muuta henkilöstöä.

Sihteerillä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Sihteerin nimittää tuomarikoulutuslautakunta. Sihteeri ottaa muun henkilöstön.

7 §

Sihteerin tehtävät

Sihteerin tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

8 §

Virkavapaus

Tuomarikoulutuslautakunta myöntää virkavapauden lautakunnan sihteerille. Sihteeri myöntää virkavapauden lautakunnan muulle

henkilöstölle.

9 §

Ilmoittautumismenettely

Ilmoitus tuomareiden pätevyöitymisjärjestelmästä annetun lain (/ 200) 12 §:n 2 momentissa tarkoitetusta ilmoittautumismenettelystä on julkaistava asianmukaisella tavalla.

10 §

Oikaisumenettely

Tuomarikoulutuksen valinnan tuloksia julkistettaessa on ilmoitettava, miten hakija voi saada tiedon valinnassa noudatettujen perusteiden soveltamisesta häneen sekä miten valintaan voi pyytää oikaisua.

11 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä   päivänä   kuuta 200

Oikeusministeri

OSA 2

Tuomioistuinlaitoksen henkilöstö

TUOMIOISTUINLAITOKSEN HENKILÖSTÖ

**Tuomarikoulutustyöryhmän laatima selvitys
tuomareiden pätevyisyjärjestelmää kos-
kevan hallituksen esitysluonnoksen pohjaksi**

14.11.2002

SISÄLLYSLUETTELO

TUOMIOISTUINLAITOKSEN HENKILÖSTÖ.....	1
1. Toimeksianto.....	1
2.Oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstöpoliittisia linjauksia.....	1
2.1. Valtion henkilöstöpolitiikan linja.....	1
2.2. Oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstöstrategia.....	3
3. Tuomioistuinten henkilöstön määrään ja rakenteeseen vaikuttavat tekijät.....	3
3.1. Hovioikeudet.....	3
3.2. Hallinto-oikeudet.....	8
3.3. Käräjäoikeudet.....	9
4. Tuomioistuinlaitoksen työtilanteen ja henkilöstön määrän kehitys	10
5. Tuomioistuinlaitoksen nykyinen henkilöstörakenne ja sen kehittyminen lähivuosina.....	11
6. Henkilöstörakenteen kehittäminen.....	12
6.1. Lainkäyttöhenkilöstön määrä ja rakenne seuraavan kymmenen vuoden aikana.....	12
6.2. Tuomarikoulutuksen vaikutukset henkilöstöön.....	13
6.3. Henkilöstörakenteen muutoksesta ja tuomarikoulutuksesta aiheutuvat kustannukset.....	15
Lausuma.....	.....
Liitteet:	
Liite I: Hovioikeuksien työtilanteen kehitys v. 1992-2001.....	.....
Liite II: Hallinto-oikeuksien työtilanteen kehitys v. 1992-2001.....	.....
Liite III: Käräjäoikeuksien asamäärien kehitys.....	.....
Liite IV: Tuomioistuinlaitoksen henkilöstörakenne v. 2002.....	.....
Liite V: Tuomareiden eläkkeelle siirtyminen v. 2002-2020.....	.....
Liite VI: Tuomareiden koulutusjärjestelmä / kustannusvaikutukset.....	.....

TUOMIOISTUINLAITOKSEN HENKILÖSTÖ

1. Toimeksianto

Tuomareiden pätevytymisjärjestelmän jatkovalmistelun työryhmän asettamispäätöksessä työryhmän tehtäväksi annettiin muun muassa laatia

- selvitys käräjäoikeuksien, hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien nykyisistä lakimiesresursseista sekä henkilöstörakenteen kehittymisestä lähivuosina;
- henkilöstösuunnitelma tuomioistuimille;
- selvitys siitä, miten pätevytymisjärjestelmä liittyy asteittain etenevään tuomarinuraan ja miten se voidaan luontevasti liittää nykyiseen tuomarinuraan; sekä
- selvitys siitä, millaisia henkilöstörakenteen ja sijaiskäytäntöjen muutoksia uuden järjestelmän toimeenpano tulee edellyttämään tuomioistuimissa ja mahdollisesti muissa oikeuslaitoksen virastoissa.

Työryhmä on jäljempänä selostetuin tavoin kartoittanut henkilöstön määrään ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä eri tuomioistuimissa. Viime aikoina tapahtuneita tai vireillä olevia uudistuksia on useita. Niitä valmisteltaessa on kuitenkin yleensä todettu, ettei niillä ole suoranaista vaikutusta henkilöstön määrään ja henkilöstörakenteeseen. Monet uudistuksista järkiperaistävät työtä, mutta tuovat samalla uusia tehtäviä, jolloin vaikutukset kumoavat toisensa. Meneillään on muun muassa tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean työ, jonka tuloksia on tässä vaiheessa mahdoton ennakoida. Lainsäädännön kehittyminen on muutoinkin nopeaa, joten pitkälle meneviä arvioita on hyvin vaikea tehdä.

Työryhmä on laatinut seuraavan näkemyksensä henkilöstön rakenteesta ja määrästä pohjaksi ehdotukselleen tuomareiden pätevytymisjärjestelmäksi.

2. Oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstöpoliittisia linjauksia

2.1. Valtion henkilöstöpolitiikan linja

Valtionneuvosto teki 30.8.2001 periaatepäätöksen valtion henkilöstöpolitiikan linjasta. Periaatepäätöksen lähtökohtina todetaan, että valtionhallinnon tehtävänä on palvella kansalaisia, yrityksiä ja yhteisöjä sekä vaikuttaa kansallisten tavoitteiden toteutumiseen Euroopan unionissa ja laajemmin kansainvälisissä suhteissa. Valtionhallinto vastaa laajasta ja moninaisesta tehtäväkentästä. Toimintaympäristön maailmanlaajuinen muutos ja hallinnon uudet tehtävät ja palvelut korostavat sitä, että hyvin toimiva ja kustannustehokas julkinen sektori on entistä tärkeämpi kansantalouden kestävyydelle ja koko yhteiskunnalle. Valtion on työnantajana sopeuduttava julkisen talouden näköpiirissä olevaan kehitykseen, erityisesti tulevaan ikärakenteen muutokseen.

Valtion henkilöstön vaihtuvuus kasvaa ikärakenteen vuoksi. Arvioiden mukaan vuosina 2001 - 2011 henkilöstöstä poistuu vajaat 60 000 henkeä eli lähes 50 %. Eläkkeelle näistä siirtyy runsas 40 000 henkeä ja poistuman lisäksi tehtävien sisällön muutos ja uudet ammattitaitovaatimukset tuovat osaamisvajetta hallintoon.

Kilpailu työvoimasta kiristyy ja poistuvan henkilöstön tilalle on kyettävä rekrytoimaan uutta henkilöstöä. Kilpailua käydään muuttuvassa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä. Vuosituhannen alussa työmarkkinoille tulevat nuoret odottavat enemmän vaihtelevia, monipuolisia ja mielenkiintoisia tehtäviä, mahdollisuuksia kehittää itseään ja omaan elämäntapaan sopivia työnteon muotoja. Onnistuakseen rekrytoinnissa valtion on oltava esimerkillinen työnantaja. Sen on huolehdittava yleisestä työnantajakuvastaan, tehtävien houkuttelevuudesta, kannustavien palkkausperusteiden ja -järjestelmien kehittämisestä, kannustavasta työilmapiiristä sekä henkilöstön asemasta ja osaamisen kehittämisestä.

Valtionhallinnon uudistamisen myötä henkilöstöpolitiikan merkitys korostuu. Haasteena on henkilöstöjohtamisen kehittäminen osana tulosoajasta ja toimintojen strategista johtamista.

Periaatepäätöksessä valtioneuvosto asettaa valtiolle työnantajana seuraavat yleiset kehittämistavoitteet:

1. Julkinen toiminta on arvolähtöistä ja eettisesti korkeatasoista. Valtionhallinnon arvoperustan muodostavat toiminnan tuloksellisuus, laatu ja vahva asiantuntemus, palveluperiaate, avoimuus, luottamus, tasa-arvo, puolueettomuus, riippumattomuus ja vastuullisuus.

Arvojen toteutumista varmistetaan säännöksillä ja hallinnon käytännöillä. Yksi keino seurata arvojen toteutumista on ottaa ne esille tulos- ja kehityskeskusteluissa. Kaikilla tasoilla varmistetaan, että virkamiesten työssään kohtaamat ongelmat ratkaistaan ja että virkamiesetiikan korkea taso säilyy, vaikka henkilöstön vaihtuvuus olisikin suuri.

2. Valtion kilpailukyky työnantajana turvaa toimintayksiköille osaavan ja sitoutuneen henkilöstön. Hallinnon yksiköiden on pystyttävä hankkimaan ja pitämään palvelukseensa ammattitaitoinen, työkykyinen, motivoitunut ja jatkuvasti kehittyvä henkilöstö. Uuden työvoiman rekrytointia on kehitettävä. Organisaatiot, työprosessit, työyhteisöt ja niiden johtaminen on järjestettävä niin, että ne ottavat huomioon ikärakenteen voimakkaan muutoksen.

3. Hyvä johtaja huolehtii henkilöstövoimavarojen lisäksi jokaisesta yksilöstä. Valtioneuvoston tavoitteena on muuttaa johtamisilmapiiriä selkeästi innovatiivisuutta sekä luottamukseen perustuvaa vuorovaikutusta, yhteistyötä ja ihmissuhdetaitoja korostavaksi. Se rohkaisee virkamiesjohtoa näkemykselliseen johtajuuteen ja muutosten esimerkilliseen toteutukseen. Se edellyttää virkamiesjohtolta henkilökohtaista vastuunkantoa ja sitoutumista valtioyhteisön tavoitteisiin. Valtiotyönantaja myös kehittää suunnitelmallisesti johtajia ja johtamistehtäviin hakeutuvia.

Toteutuksen, vastuiden ja seurannan osalta periaatepäätöksessä todetaan muun muassa, että ensisijainen vastuu valtion henkilöstöpolitiikan toteutuksesta on valtion toimintayksiköillä. Ministeriöt vastaavat henkilöstöpolitiikan toteutuksen ohjauksesta hallinnonaloillaan. Niiden tehtävänä on muun muassa työnantaja- ja budjettipolitiikan koordinaatio, rahoituksen osoittaminen tulosoajausprosessissa, henkilöstöpoliittisten tavoitteiden sisällyttäminen tulosoajaukseen ja hallinnonalan yksiköiden henkilöstöpolitiikan arviointi ja seuranta.

2.2. Oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstöstrategia

Oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstöstrategia osana kokonaisstrategiaa on parhailaan valmisteilla. Henkilöstöstrategia perustuu niihin suuntaviivoihin, joita toimintastrategioissa on luotu. Se on johdon linjaus hallinnonalan painopisteistä johtuvista henkilöstötoimen kehittämistoimenpiteistä. Näihin vaikuttavat hallinnonalan omien tavoitteiden lisäksi myös valtionhallinnon ja työelämän yleiset kehitystekijät.

Kaikki seuraavassa esitettävät strategiset painotukset perustuvat vielä luonnosvaiheessa oleviin asiakirjoihin. Niiden mukaan hallinnonalan henkilöstöstrategiset painopisteet ovat osaamisen säilyttäminen ja syventäminen, johtamisen kehittäminen ammattimaiseksi sekä motivointi ja palkitseminen.

Oikeushallinnossa tehtävä työ on viime vuosikymmenien aikana muuttunut merkittävästi yhteiskunnan, oikeusjärjestyksen sisällön, oikeudellisen järjestelmän sekä hallinnollisten ja organisatoristen muutosten johdosta. Toiminnan arvioinnin pohjalta oikeushallinnon kehittämiskohteina ovat ammatillinen kasvu, osaaminen ja työn hallinta sekä työhyvinvointi. Johtamisen ja johtamisjärjestelmien osalta korostuu yksiköiden päälliköiden esimiestäidollisten valmiuksien kehittäminen. Yksiköiden työn organisointia, työmenetelmiä ja työn sisältöjä kehitetään nykyistä motivoivampaan suuntaan. Henkilöstön rekrytointia kehitetään. Oikeushallinnon työnantajakuvasta luodaan kilpailukykyinen.

3. Tuomioistuinten henkilöstön määrään ja rakenteeseen vaikuttavat tekijät

3.1. Hovioikeudet

Hovioikeuksien henkilöstörakenne on muotoutunut kirjallista prosessia varten. Ennen 1.5.1998 voimaan tullutta hovioikeuksien oikeudenkäyntimenettelyn uudistusta kaikki asiat ratkaistiin kirjallisessa menettelyssä esittelystä. Näin tapahtuu edelleenkin suurimassa osassa juttuja.

Hovioikeuksien menettelyuudistuksen arvioitiin vaikuttavan hovioikeuksien henkilöstörakenteeseen, kun jo lainvalmisteluvaiheessa arveltiin, että kolmannes asioista tultaisiin ratkaisemaan pääkäsitellyssä ilman esittelyä. Hovioikeuksien oikeudenkäyntimenettelyn parantamiseksi on lisäksi tällä hetkellä vireillä lainsäädäntömuutoksia sekä hovioikeuksien yhteinen työmenetelmien kehittämishanke.

Henkilöstötyöryhmän arvioita hovioikeusuudistuksen vaikutuksista

Oikeusministeriö asetti 4.9.1996 henkilöstötyöryhmän, jonka tehtäväksi annettiin hovioikeuden oikeudenkäyntimenettelyn tuolloin vireillä olleen uudistamisen johdosta selvittää uudistuksen vaatimia muutoksia hovioikeuksien henkilöstön tehtäviin, määrään ja rakenteeseen, syyttäjien tehtäviin hovioikeudessa ja mahdollisia hovioikeuslain ja -asetuksen muutostarpeita sekä tehdä tarvittavat toimenpide-ehdotukset edellä mainittujen selvitysten johdosta. Työryhmä koostui pääosin hovioikeuksien henkilöstöstä ja siinä oli edustus kaikista henkilöstöryhmistä.

Työryhmä jätti selvityksensä 31.10.1997. Se perusti johtopäätöksensä arviolle, että uudistuksen jälkeen asioista ratkaistaan kaksi kolmasosaa esittelystä ja yksi kolmasosa pääkäsittelyssä. Se arvioi uuden oikeudenkäyntimenettelyn muuttavan jäsenten ja esittelijöiden työtä sekä kirjallisen aineiston pohjalta että pääkäsittelyssä ratkaistavissa asioissa muun muassa siksi, että valmistelu tulisi käyttöön molemmissa asiaryhmissä. Hyvin valmisteltu asia olisi aikaisempaa paremmin keskitetysti ratkaistavissa. Selvityksessä arvioitiin valmistelusta vastaavan jäsenen töiden lisääntyvän nykyiseen verrattuna, kun taas puheenjohtajan ja niin sanotun välijäsenen töiden arveltiin kevenevän siltä osin, ettei valmistelun piiriin luettavia ratkaisuja enää tehtäisi istunnossa. Valmistelun käyttöön oton arveltiin lisäävän esittelijän työtä tai tekevän siitä ainakin vaativampaa entiseen verrattuna. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistavissa asioissa muutoksen arveltiin nopeuttavan työtä, kun asia tulee ratkaistuksi kerralla. Pääkäsittelyasioissa muutoksen arveltiin olevan huomattavasti edellistä suurempi. Valmistelusta vastaavan jäsenen työn oletettiin vievän aikaa enemmän kuin ennen, koska hän vastaa suurelta osin ratkaisusta. Vastaavasti esittelijän työ helpottuu, kun hänen ei enää tarvitse laatia päätösehdotusta, vaan hän kirjoittaa saamiensa ohjeiden mukaisesti taltioluonnoksen. Puheenjohtajan ja välijäsenen työn arveltiin vähenevän silloisiin suullisiin käsittelyihin verrattuna, koska heiltä ei vaadittaisi samanlaista etukäteisperehtymistä juttuun.

Selvityksessä päädyttiin siihen, että työn painopistealueet tulevat lainkäyttöhenkilöstön osalta voimakkaasti muuttamaan. Työn määrän arvioimista pidettiin vaikeana siksi, että hovioikeusuudistuksen lisäksi siihen vaikuttaisi myös se, kuinka hyvin uudistunut oikeudenkäyntimenettely käräjäoikeuksissa riita- ja rikosasioissa onnistuisi ja kuinka paljon käräjäoikeuden tuomioihin haettaisiin muutosta. Näistä syistä henkilöstötyöryhmä ei ottanut kantaa henkilöstömääriin. Työryhmä lähti siitä, että uudistuksen vaikutuksia henkilöstöressurssien kannalta tulee seurata.

Henkilöstörakenteen osalta työryhmä lausui, että rakennetta suunniteltaessa on lähdettävä uuden prosessin vaatimuksista. Se totesi, ettei lähtökohdaksi voi ottaa esimerkiksi sitä, että eri henkilöstöryhmien määrän ja tehtävien on pysyttävä entisinä prosessin muutoksista huolimatta. Työryhmä totesi rakenteen muotoutuneen pelkästään kirjallista menettelyä varten. Mikäli noin kolmasosa asioista tulitaisiin ratkaisemaan pääkäsittelyssä ja kun valmistelusta vastaavan jäsenen vastuu ratkaisun laatimisesta lisääntyisi, lainkäyttöhenkilöstön rakennetta oli työryhmän käsityksen mukaan muutettava niin, että jäseniä olisi vähintään yhtä paljon kuin esittelijöitä. Samalla tuli ottaa huomioon, että esittelijät osallistuvat hovioikeuksien ratkaisukapasiteetin turvaamiseksi ja kouluttautumismielessä myös pääkäsittelyihin ja ratkaisujen kirjoittamiseen. Vähäisissä asioissa esittelijöiden osallistumista pääkäsittelyihin ei kuitenkaan pidetty välttämättömänä.

Lainkäyttöhenkilöstön rakennemuutokseen suunniteltiin pitkällä aikavälillä päästävän muuttamalla asessorin tai viskaalin virkoja hovioikeuden jäsenten viroiksi. Selvityksessä katsottiin, että näin voitaisiin myös tuomarivirka saada aikaisempaa mielekkäämmäksi. Tällöin esittelijän tehtävät tulisivat entistä selvemmin muodostumaan tuomarin uran alkuvaiheeksi, josta olisi mahdollisuus kohtuullisessa ajassa päästä tuomarin virkaan joko käräjä- tai hovioikeuteen. Asessorin ja viskaalin virka olisi näin kouluttautumisvirka. Tämän arvioitiin olevan mahdollista vasta, kun kierto tuomarin viroissa saadaan normaalki suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle.

Myös kansliahenkilöstön tehtävien nähtiin muuttuvan. Selvityksessä katsottiin, että esittelijöiltä tulee siirtää mahdollisimman paljon asioita kansliahenkilöstölle, jonka osaaminen tulisi myös ottaa entistä paremmin käyttöön. Kansliahenkilöstölle kaivattiin omaa koulutusohjelmaa. Kansliahenkilöstön riittävyteen kiinnitettiin huomiota.

Selvityksessä todettiin, että presidentillä ja erityisesti hovioikeudenlaamanneilla on keskeinen asema uudistuksen ja sen vaatiman työkuulttuurin toteuttamisessa.

Lainvalmisteluasiakirjoissa esitetyjä arvioita uudistuksen vaikutuksista

Hallituksen esityksessä (HE 33/1997 vp) oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua hovioikeuteen ja asian käsittelyä hovioikeudessa koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta todettiin, että suullisten pääkäsittelyjen huomattavan lisääntymisen vaikutus hovioikeuksien työmäärään riippuu paitsi pääkäsittelyjen lukumäärästä myös siitä, miten pääkäsittely hovioikeudessa toimitetaan. Esityksessä todettiin, että menettely kevenisi silloiseen verrattuna, kun pääkäsittelyn toimittamisesta ja muista valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä päättäisi yksi hovioikeuden jäsen ilman käsittelyä edeltävää esittelyä. Menettelyä arveltiin keventävän myös sen, että asiaa ratkaistaessa saataisiin ottaa huomioon vain välittömästi pääkäsittelyssä esitetty oikeudenkäyntiaineisto ja että asian ratkaisu tehtäisiin heti tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Hallituksen esitykseen sisältyi vielä ehdotus muutoksenhakulupajärjestelmäksi.

Eduskunnan lakivaliokunta lausui mietinnössään (LaVM 19/1997 vp), että sen ratkaisun lähtökohdat ja tavoitteet olivat samat kuin hallituksen esityksessä, mutta lisäksi siinä otettiin ehdotettua korostetummin huomioon uuden hallitusmuodon 16 §:ään kirjatut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset. Lakivaliokunnan perusratkaisuun ei enää sisältynyt muutoksenhakulupajärjestelmää eikä muutakaan sitä vastaavaa säännöstä. Hovioikeuden kokoonpanoa kuitenkin kevennettiin vähäisemmissä asioissa. Pienin tarkistuksin vähäisiksi määriteltiin ne asiat, joihin oli ehdotettu sovellettavaksi muutoksenhakulupajärjestelmää.

Ratkaisunsa vaikutuksia lakivaliokunta arvioi toteamalla, että uuden menettelyn myötä asioita olisi ratkaistava silloista paljon enemmän suullisessa pääkäsittelyssä, jossa varsinaisen ratkaisun teossa tarvittaisiin tuomareita eikä niinkään enää esittelijöitä. Kokoonpanoratkaisulla voitaisiin eduskunnan mukaan siten helpottaa hovioikeuksien resurssi- ja vakanssipaineita. Jutturuuhkiin olisi käytettävissä lisää ratkaisijoita, esittelijöiden asema paranisi ja uusien tuomareiden koulutustehtävä saataisiin hoidetuksi. Valiokunta lausui edelleen, että muutoksenhakuoikeudenkäynnin eri osapuolet, niin tuomarit ja esittelijät kuin asianajajat ja muut oikeudenkäyntiasiamiehet, voivat omalla toiminnallaan ratkaisevasti vaikuttaa muutoksenhakuoikeudenkäyntien määrän vähenemiseen, laadun paranemiseen ja kustannusten hillitsemiseen. Valiokunnan mukaan uuden oikeudenkäynnin periaatteiden opiskeleminen, sisäistäminen ja omaksuminen työn olennaiseksi osaksi olisi tässä apuna.

Hovioikeustyöskentelyn osalta valiokunta lausui edelleen, että hyvä valmistelu on hovioikeudessa avainasemassa oikeudenkäynnin menestykselliseen läpivientiin. Pääkäsittelystä valiokunta katsoi riittävän, että yksi jäsen ja esittelijä perehtyvät juttuun ennakolta. Valiokunnan mukaan esittelijä voi hyvin olla pääkäsittelyssä läsnä ja käyttää puheenvuo-

roja. Päätösehdotuksen laatiminen ei kuitenkaan ole hänen tehtävänsä, vaan tuomion kirjoittaminen kuuluu tuomareiden pätehtäviin. Edelleen valiokunta lausui, että pääkäsitteilytyyppisestä oikeudenkäynnistä aiheutuu myös huomattavaa työnsäästöä, kun asia ratkaistaan vain siinä esitettävän aineiston perusteella.

Valiokunnan mielestä uudistuksen toteuttaminen edellytti myös, että viimeistään tuolloin hovioikeuden työtapoja kehitetään ja uusitaan. Valiokunta totesi kiinnittäneensä tähän huomiota jo hovioikeuslakia säädettäessä ja oli pitänyt sitä yhtenä perusteena silloin kiistellyn hovioikeuslain säätämiseksi. Valiokunta viittasi tuolloin hyväksymäänsä lausumaan, jossa edellytettiin, että hovioikeusmenettelyä uudistettaessa korjataan hovioikeuslain johdosta käyttöön otettuja työtapoja, jos uudistus ei ole onnistunut. Valiokunnan mukaan työtapojen uusiminen näytti kuitenkin olleen niin verkkaista, ettei vielä voitu puhua näiden uusien työtapojen muuttamisesta, kun kaikissa hovioikeuksissa ei ollut edetty vielä ensimmäisessä vaiheessakaan kovin pitkälle.

Vireillä olevia uudistushankkeita

Hallituksen esityksessä (HE 83/2001 vp) oikeudenkäymiskaaren hovioikeusmenettelyä koskevien säännösten sekä eräiden muiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi tavoitteena on keventää ja tehostaa nykyistä hovioikeusmenettelyä. Asian valmistelua hovioikeudessa ehdotetaan tehostettavaksi täsmentämällä valituskirjelmän sisältöä ja valmistelua koskevia säännöksiä. Myös pääkäsitteilyjen järjestämistä ehdotetaan helpotettavaksi. Kutsujen tiedoksiantotapoja kevennettäisiin muun muassa ottamalla käyttöön puhelintiedoksianto. Suullisen todistelun vastaanottamisen tapoja hovioikeuden pääkäsitteilyssä ehdotetaan kevennettäviksi. Edelleen kahden jäsenen ja esittelijän kokoonpanon käyttöalaa ehdotetaan laajennettavaksi.

Ehdotetuilla lainmuutoksilla kevennettäisiin jonkin verran nykyistä hovioikeusmenettelyä. Esityksellä ei kuitenkaan katsota olevan suoranaisia vaikutuksia hovioikeuksien organisaatioon tai henkilöstöön. Yhden hovioikeuden jäsenen sekä esittelijän ja kahden hovioikeuden jäsenen muodostamien kokoonpanojen toimivallan laajentaminen ehkäisisi kuitenkin tarvetta lisäresursseihin. Samoin hovioikeuden pääkäsitteilyä keventämistä koskevat ehdotukset saisivat säästöjä aikaan. Vastaavasti esitykseen sisältyvä ehdotus hovioikeuskäräjien lisäämisestä sitoo jonkin verran hovioikeuksien työvoimaa.

Hallitus on antanut eduskunnalle vielä esityksen (HE 91/2002 vp) valitusta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamiseksi. Rajoittamaton muutoksenhakuoikeus säilytettäisiin, mutta valitukset käsiteltäisiin siinä laajuudessa kuin oikeussuojatarpeet edellyttävät. Kaikista valituksista tutkittaisiin ensin, voivatko ne kärjäoikeuden ratkaisuun verrattuna horjuttaa luottamusta sen oikeellisuuteen. Jos hovioikeus yksimielisesti toteaisi, että valitus ei voi menestyä, valitusta ei otettaisi enempään tutkintaan. Muut valitukset tutkittaisiin täydellisessä hovioikeusmenettelyssä. Lisäksi otettaisiin käyttöön niin sanottu vastamuutoksenhaku, jolloin valittajan vastapuoli voisi vielä lyhyessä määräajassa valitusajan umpeen kuluttua itsekin valittaa hovioikeuteen.

Hallituksen esityksessä arvioidaan, että valitusten käsittelyä eriyttämällä voitaisiin pysäyttää suurimpia hovioikeuksia uhkaava ruuhkautumiskehitys ja välttää lisähenkilöstön

palkkaaminen. Ehdotuksella ei olisi välittömiä organisaatio- eikä henkilöstövaikutuksia, mutta asian käsittelyn nykyistä joustavampi järjestäminen esimerkiksi siinä, että asioita voidaan entistä enemmän ratkaista välittömästi ilman esittelyä, voisi pidemmällä aikavälillä vaikuttaa hovioikeuksien organisaatioon ja henkilöstörakenteeseen.

Ilman esittelyä voitaisiin ehdotuksen mukaan ratkaista asia, jonka mukaan valitusta ei oteta enempään tutkintaan silloin, kun se ei hovioikeuden yksimielisen kannan mukaan voi selvästi johtaa tulokseen. Myös yhden jäsenen päätäntävaltaan kuuluvat ratkaisut tehtäisiin ilman esittelyä. Samoin voitaisiin ilman esittelyä päättää valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä. Vielä ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi, että pääkäsittelyssä ratkaisut tehdään ilman esittelyä. Perusteluissa todetaan tältä osin, että jo voimassa olevan oikeustilan on ollut tarkoitus olla tällainen.

Työmenetelmien kehittäminen

Hovioikeuksissa aloitettiin yhteinen työmenetelmien kehittämisprojekti syksyllä 2001. Lähtökohtana projektin aloittamiselle oli, etteivät tuolloin vireillä olleet lainsäädäntöhankkeet riittäisi yksinään ratkaisukeinoksi hovioikeuksien huonontuneeseen työtilanteeseen ja että pidemmälle meneviä muutoksia jouduttaisiin vielä odottamaan. Hovioikeuksissa tiedostettiin, että työtapojen muuttaminen on toteutunut vain osittain. Tämän vuoksi aloitettiin yhteinen projekti, jossa vastuu on hovioikeuksilla. Presidenttien kokoukselle kuuluu hankkeen ohjaus ja koordinointi. Lisäksi perustettiin valtakunnallinen seurantaryhmä, jonka jäsenet koostuvat hovioikeuksien sisäisessä kehittämisessä keskeisesti työskentelevistä henkilöistä. Ryhmän tehtävänä on seurata kehittämistyön etenemistä eri hovioikeuksissa sekä vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia työstä. Hovioikeuksien sisällä kehittämistyön vastuuhenkilöinä ja toteuttajina ovat hovioikeudenlaamannit.

Kehittämishankkeessa on tarkoitus hyödyntää Itä-Suomen hovioikeuden kokeiluorganisaation tuottamia ajatuksia ja kokemuksia. Itä-Suomen hovioikeudessa on käynnissä kokeilu, jossa jutut jaetaan valmisteltaviksi esittelijöiden sijasta tuomareille. Valmisteleva jäsen jakaa asiat ryhmiin sen mukaan, millaisen jatkokäsittelyn ne vaativat. Osassa asioista valmisteleva jäsen suorittaa asian vaatiman valmistelun ja asia voidaan ratkaista ratkaisukokoonpanossa ilman virkamiesesittelijää. Asia valmistellaan ja ratkaistaan jäsenen ja toimistosihteerin yhteistyönä. Todellista valmistelua ja perehtymistä vaativissa jutuissa esittelijä suorittaa valmistelun valmistelusta vastaavan jäsenen ohjeiden mukaisesti. Työskentelyssä vältetään työn päällekkäisyyttä ja pyritään joustavuuteen.

Tuomiopiirien muuttaminen

Oikeusministeriö asetti 11.6.2002 työryhmän valmistelemaan ehdotusta hovioikeuksien tuomiopiirien uudelleen järjestämiseksi. Työryhmän määräaika päättyy 30.11.2002. Työryhmän tehtävänä on laatia perusteltu selvitys siitä, tulisiko ja miten hovioikeuksien piirijakoa kehittää. Tavoitteena tulee olla kansalaisten kannalta tasapuolinen oikeusturvan ja palvelujen saatavuus. Hovioikeuksien tulee toimeksiannon mukaan olla kooltaan sellaisia, että se takaa mahdollisuudet toiminnalliseen tehokkuuteen. Työryhmän tulee ottaa huomioon, ettei hovioikeuksien henkilöstövoimavaroja kokonaisuudessaan voida lisätä ja että työmäärän hovioikeuksien kesken tulisi jakautua mahdollisimman tasaisesti. Työ-

ryhmän tulee selvittää mahdollisesti tarvittavat henkilöstöjärjestelyt ja hankkeen kustannusvaikutukset.

3.2. Hallinto-oikeudet

Hallinto-oikeuksia edeltäneet lääninoikeudet siirrettiin henkilöstöineen oikeusministeriön hallinnonalalle vuonna 1989. Tuolloin ei puututtu lääninoikeuksien henkilöstörakenteeseen. Vuonna 1999 silloisesta 11 lääninoikeudesta muodostettiin 8 alueellista hallinto-oikeutta. Hallinto-oikeuslakia ja siihen liittyvää lainsäädäntöä koskevalla hallituksen esityksellä (HE 114/1998 vp) oli tarkoituksena vahvistaa hallintolainkäytön järjestelmää muodostamalla silloisten lääninoikeuksien pohjalta uudet alueelliset hallinto-oikeudet. Tavoitteena oli, että hallintolainkäyttöasiat jakaantuvat niihin mahdollisimman tasaisesti ja että kaikissa alueellisissa hallintotuomioistuimissa on riittäviin voimavaroihin perustuva asiantuntemus eri asiaryhmissä. Tuolloinkaan ei varsinaisesti puututtu tuomioistuinten henkilöstörakenteeseen sinänsä, mutta pieniä yksiköjä lakkautettaessa ja yhdistettäessä isommiksi yksiköiksi muuttuivat joissakin yksiköissä myös henkilöstörakenteet.

Hallinto-oikeuksissa ei ole muutettu työmenetelmiä yhtä paljon kuin yleisissä tuomioistuimissa. Hallintolainkäyttölaki tuli voimaan 1.12.1996. Sen yhtenä keskeisenä muutoksena aikaisempaan järjestelmään oli, että valitus tehdään aina tuomioistuimelle, jollei muualla erikseen toisin säädetä. Tämä merkitsi sitä, että luovuttiin pääsäännöstä, jonka mukaan hallintovalitus valtion alemman hallintoviranomaisen päätöksestä tehdään ylemmälle hallintoviranomaiselle. Tästä johtuen hallinto-oikeuksiin on tullut ja jatkuvasti tulee yhä uusia asiaryhmiä. Hallintolainkäyttölain myötä myös suulliset käsittelyt ovat lisääntyneet, mutta perustaltaan käsittely on edelleen kirjallista. Odotettavissa on, että suullisten käsittelyjen määrät tulevat edelleen lisääntymään. Hallituksen esityksessä (HE 217/1995 vp) laiksi hallintolainkäytöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi todettiin, että siirtyminen silloista suuremmassa määrin suullisiin käsittelyihin ja valitusten ohjaaminen pääsääntöisesti lääninoikeuksiin aiheuttaa pidemmällä aikavälillä työmäärän lisääntymistä lääninoikeuksissa. Suullisista käsittelyistä aiheutuvasta työmäärän lisääntymisestä arvioitiin suoriuduttavan silloisella henkilöstöllä, koska lääninoikeuksiin saapuneet asiat vähenivät.

Viime vuosikymmenen lopulla hallinto-oikeuksiin saapuvien asioiden määrä on kääntynyt nousuun. Suullisten käsittelyjen määrä on lisääntynyt. Vireillä olevien asioiden lukumäärä on selvästi kasvamassa. Hallinto-oikeuksien keinot sisäisin järjestelyin isotähtä ratkaisutehokkuuttaan ovat rajalliset. Keinoja voidaan lähteä etsimään henkilöstörakenteesta ja keveämmistä ratkaisukokoonpanoista. Jos henkilöstörakennetta muutettaisiin siihen suuntaan, että tuomareita olisi esittelijöitä enemmän, tuomarit voisivat toimia nykyistä enemmän asioiden valmistelijoina, jolloin nykyistä useampi juttu voitaisiin käsitellä tuomarikokoonpanossa ilman siihen kuulumatonta esittelijää. Nykyisin tavanomaisin kokoonpano on kolme jäsentä ja esittelijä. Asiantuntijajäsentä edellyttävissä jutuissa asiantuntijajäsenen on mukana lainoppineiden lisäksi eli kokoonpano on neljä ja esittelijä. Lukumääräisesti suurimmat ryhmät näitä paljon henkilöresursseja sitovia asioita ovat mielenterveysasiat ja lasten huostaanottoasiat, joista varsinkin jälkimmäisten ratkaiseminen edellyttää usein suullista käsittelyä. Lisäksi Vaasan hallinto-oikeutta koskevat vesija ympäristöasioiden käsittelyssä erityissäännökset kokoonpanoista.

Mahdollisuus käyttää niin sanottua kevennettyä kokoonpanoa on vähäinen. Verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin (367/1961) annetun lain mukaan yksi jäsen tai esittelijä voi ratkaista ulosoton kieltämistä tai keskeyttämistä koskevia hakemuksia. Hallinto-oikeuslain (430/1999) mukaan yksi jäsen voi tehdä ratkaisun, jos valitus tai muussa hallintolainkäyttöasiassa esitetyt vaatimukset on peruutettu kokonaan. Yksi jäsen voi myös päättää suullisen käsittelyn ja katselmuksen toimittamisesta sekä valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä. Hallintolainkäyttölailla (586/1996) on mahdollistettu se, että yksi jäsen voi päättää virheen korjaamisesta. Eräät ulkomaalaislain (387/1991) mukaiset täytäntöönpanon kieltämistä koskevat hakemukset ja valitukset hallinto-oikeus voi ratkaista yhden jäsenen kokoonpanossa. Oikeusapulain (257/2002) mukaan yksi jäsen voi ratkaista niin hallinto-oikeudessa kuin kärjäoikeudessa ja hovioikeudessa oikeusapua koskevan asian.

Hallinto-oikeuksien mahdollisuus ratkaista asioita niin sanotussa kevennetyissä kokoonpanossa on siis vähäisempi kuin hovioikeuksissa. Hallinto-oikeuksissa onkin keskusteltu siitä, että eräissä asiaryhmissä olisi mahdollista oikeusturvaa vaarantamatta käyttää keveämpiä kokoonpanoja. Lainmuutosta ei kuitenkaan toistaiseksi ole vireillä.

3.3. Kärjäoikeudet

Alioikeuksien henkilöstörakenne yhdenmukaistettiin alioikeusuudistuksessa vuonna 1993. Kärjäoikeuksien tuomareiden määrä perustuu kunkin viraston työmäärään. Auskultanttien määrä on vuosien myötä vakiintunut noin 200:ksi.

Kärjäviskaalien virkojen perustamisen taustalla oli alun perin lääninhallituksista virkasiirtoina tulleiden lakimiesten sijoittaminen tuomioistuimeen. Tavoitteena oli kuitenkin, että virat voisivat toimia myös kouluttautumismyrkoinä tuomioistuintyöhön. Hallituksen esityksen (HE 252/1994 vp) mukaan kärjäviskaalin tehtäväkuva voitaisiin vastaisuudessa kehittää enemmän koulutusviraksi, vaikka ehdotus kärjäviskaaleitten virkojen perustamisesta olikin lähtöisin ensisijaisesti käytännön tilanteesta. Virkaan voisivat esityksen mukaan hakeutua esimerkiksi hovioikeudessa jonkin aikaa esittelijöinä työskennelleet tai muut tuomioistuinuralle hakeutuvat henkilöt. Ajan myötä voitaisiin esityksen mukaan harkita myös sitä, että virkoihin nimitettäisiin yleensä määrääjäksi.

Ensi vuoden alusta lukien tulevat voimaan laki oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiain valmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta. Hallituksen esityksen (HE 32/2001 vp) mukaan tavoitteena on ollut nykyisten säännösten toimivuuden tehostaminen. Tarkoituksena on, että riita-asioiden oikeudenkäynnistä tulisi nykyistä tehokkaampi, valmistelu ja pääkäsittely vaiheistuisivat paremmin ja oikeudenkäynnit halpenisivat. Esityksellä ei kuitenkaan ole suoranaisia vaikutuksia tuomioistuinorganisaatioon eikä valtion tabuteen. Samaan aikaan tulee voimaan lainmuutos, jolla asunto-oikeudet lakkautetaan (HE 31/2001 vp). Hallituksen esityksen mukaan valtion menot vähenisivät, kun hovioikeuksien huoneenvuokra-asioiden asiantuntijajäsenten palkkioiden maksaminen lakkaisi. Kun toisaalta lautamiespalkkioiden määrät nousisivat samassa suhteessa, valtion kokonaistalouden kannalta taloudelliset vaikutukset jäisivät näin ollen vähäisiksi.

Myös rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn toimivuutta tarkastellaan sitä varten perustetussa työryhmässä, jonka määräaika päättyy 31.5.2003.

Riita-asioiden sovittelujärjestelmää pohtiva työryhmä perustettiin 3.6.2002 ja sen määräaika päättyy 28.3.2003. Työryhmän tehtävänä on arvioida, tulisiko kärjäoikeuksiin tai niiden rinnalle perustaa järjestelmä, jossa kiistakysymyksiä soviteltaisiin ilman oikeudenkäyntiä.

Hallitus antoi eduskunnalle 5.6.2002 esityksen (HE 79/2002 vp), jonka mukaan eräät rekisteröintiasiat siirrettäisiin kärjäoikeuksista maistraattien käsiteltäviksi. Näitä olisivat muun muassa isyyden tunnustamisen vahvistaminen, avioehtojen ja avio-oikeuden poistamisvaatimusten sekä läheisten välisten lahjojen rekisteröinti. Hallituksen esityksen mukaan muutoksella ei kuitenkaan olisi olennaisia taloudellisia vaikutuksia. Henkilöstöä ei ehdoteta siirrettäväksi oikeusministeriön hallinnonalalta sisäasiainministeriön hallinnonalalle.

Myös alioikeuksien tuomiopiirien tarkoituksenmukaisuudesta on laadittu selvitys, joka valmistui 15.12.2000. Selvityksessä ehdotettiin yhteensä 13 kärjäoikeuden lakkauttamista yhdistämällä niiden alueet muihin kärjäoikeuksiin. Tuolloin kärjäoikeuksia olisi 53. Lisäksi ehdotettiin pienempiä yksittäisiä muutoksia. Tavoiteaikatauluna selvityksessä pidettiin viittä vuotta, jolloin voitaisiin toteuttaa kolmesta viiteen yhdistämistä vuosittain. Selvityksen mukaan laskennallisesti optimaalinen työnjako tuottaisi noin 20 henkilötyövuoden säästön tuomareiden osalta. Osan säästöstä arvellaan kuitenkin kuluvan muutoksesta johtuviin uusiin virkoihin muissa tuomioistuimissa.

Kemin ja Tornion kärjäoikeudet on yhdistetty 1.6.2002 lukien Kemi-Tornion kärjäoikeudeksi. Pietarsaaren kärjäoikeus tullaan liittämään 1.3.2003 lukien Mustasaaren kärjäoikeuteen. Samasta ajankohdasta lakkautetaan Vammalan kärjäoikeus ja sen alueet liitetään pääosin Tampereen kärjäoikeuteen. Muutamia yhdistämishankkeita on vireillä. Todennäköistä on, ettei selvityksen mukaisiin henkilöstösäästöihin päästä ainakaan lyhyellä aikavälillä. Sen sijaan henkilöstöä pyritään kohdentamaan nykyistä paremmin.

4. Tuomioistuinlaitoksen työtilanteen ja henkilöstön määrän kehitys

Hovioikeuksien, hallinto-oikeuksien ja kärjäoikeuksien työtilanteen kehitys on esitetty liitteissä 1-3.

Hovioikeuksiin viimeisen kymmenen vuoden aikana saapuneiden asioiden määrä on laskenut noin 19 900 asiasta runsaaseen 12 700 asiaan. Ratkaisujen määrä on laskenut noin 19 100:sta 11 700 asiaan ja vireillä olevien 14 700:sta runsaaseen 8 500 asiaan. Kun asioita saapuu jonkin verran enemmän kuin niitä ratkaistaan, vireillä olevien asioiden määrä on hienoisessa kasvussa. Hovioikeuksissa ollut suuri asiaruuhka saatiin puretuksi 1990-luvun alkupuolella. Tuolloin hovioikeuksiin oli palkattuna noin 20 ylimääräistä lainkäyttöhenkilöä.

Hallinto-oikeuksiin saapui kymmenen vuotta sitten noin 30 800 asiaa ja vuonna 2001 enää 20 400. Asioita ratkaistiin vastaavasti runsaat 29 500 ja viime vuonna enää 18 400. Siirtyneiden asioiden määrä on pudonnut myös vajaasta 23 200:sta runsaaseen 13

300:aan. Hallinto-oikeuksiin saapuneiden asioiden määrä on siis laskenut noin kolmanneksella kymmenen vuoden aikana. Se laski eniten vuosina 1994 -1995 ja se on ollut suurinta veroasioissa. Tämä johtuu verotuksen muutoksenhakujärjestelmän uudistamisesta. Myös kuntalain oikaisujärjestelmällä on ollut merkitystä. Vuoden 1999 jälkeen hallinto-oikeuksiin vuosittain saapuneiden asioiden lukumäärä on kasvanut. Vuonna 2002 kasvu on voimistunut. Samana aikana ratkaistujen asioiden lukumäärä on kasvanut, mutta ei yhtä paljon. Vireillä olevien asioiden määrä on siten kasvussa. Hallinto-oikeuksiin on ohjattu uudenlaisia asioita, muun muassa maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset poikkeamislupa- ja kaavavalitukset, joiden käsittelemiseen lakia koskevassa hallituksen esityksessä arvioitiin tarvittavan lisähenkilöstöä yhteensä yhdeksän esittelijän verran. Hallinto-oikeuksiin ei osoitettu lisää työvoimaa. Suullisten käsittelyjen määrä on noussut ja nekin vievät osansa tuomari- ja esittelijäresursseista.

Käräjäoikeuksiin saapuneiden asioiden määrä on ollut kasvussa viime vuosikymmenen noin 700 000 asiasta vuoden 2000 noin 860 000 asiaan. Viime vuoden asiamäärä oli runsaat 810 000 ja merkitsi kuuden prosentin vähennystä saapuneissa asioissa. Myös ratkaistujen asioiden määrä väheni kuudella prosentilla. Kun asioita ratkaistiin enemmän kuin niitä saapui, vireillä olevien asioiden määrä laski neljällä prosentilla ja oli runsaat 87 400. Käräjäoikeuksien asiamääriä tulee lähivuosina kasvattamaan ainakin velkajärjestelylainsäädännön muutos, jota koskeva esitys on annettu eduskunnalle 12.7.2002 (HE 98/2002). Sen mukaan lähivuosina tuomioistuimiin tulevien uusien hakemusten määrä lasketaan tuhansissa, mutta määrä on kuitenkin selvästi alle 10 000. Esityksestä aiheutuvien vaikutusten arvioinnissa on useita epävarmuustekijöitä, mutta todennäköistä on, että velkajärjestelyasioiden määrä tulee lähivuosina kasvamaan.

Rikosasioiden kirjaamismenettelyä on pyritty yhdenmukaistamaan. Oikeusministeriö on antanut asiaa koskevan määräyksen "Sakari-järjestelmän kirjaamisohjeet" 5.12.2001. Kirjaamiskäytäntöä on tarkoitus muuttaa niin, että syyttäjät toimittaisivat rikosasiat käräjäoikeuksiin tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina. Tämä merkitsee rikosasioiden lukumäärän alenemista, mutta ei työmäärän vähenemistä. Näin ollen sillä ei ole vaikutusta henkilöstön määrään.

5. Tuomioistuinlaitoksen nykyinen henkilöstörakenne ja sen kehittyminen lähivuosina

Tuomioistuinlaitoksen nykyinen henkilöstörakenne on esitetty liitteessä 4 .

Tuomioistuimissa on vuonna 2002 yhteensä 1560 lakimiestä. Heistä määräaikaisia on käräjäoikeuksissa 29, hovioikeuksissa 24, hallinto-oikeuksissa 12 ja vakuutusosastossa 7. Kansliahenkilöstöä on 1650, joista määräaikaisia 40. Määräaikaisilla tarkoitetaan tässä sellaisia virkamiehiä, joiden palkkaamiseen on myönnetty määrärahat vuosittain käytävissä tulosneuvotteluissa. He eivät siis ole kenenkään sijaisina eivätkä hoida avoinna olevaa virkaa. Valtion tiukan rahoitustilanteen vuoksi vuonna 2003 voidaan palkata määräaikaista henkilöstöä selvästi vähemmän kuin aikaisemmin. Myös sijaisten käyttöä joudutaan vähentämään. Näin ollen henkilöstön määrä tulee vähenemään siitä huolimatta, että olisi tarve säilyttää nykyinen henkilöstömäärä.

Henkilöstörakenteessa ei ole ilman nimenomaisia suunnitelmia odotettavissa muita muutoksia kuin korkeintaan vähäistä muutosta siihen suuntaan, että tuomareiden määrä suhteessa esittelijöiden määrään lisääntyy.

Henkilöstöön vaikuttava keskeinen tekijä seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana tulee olemaan tavallista suurempi eläkkeelle jääminen. Luvut on esitetty liitteessä 5.

Työryhmä tiedusteli jokaiselta tuomioistuinyksiköltä 1.4.2002 mukaista tilannetta muun muassa siitä, kuinka monta sellaista tuomaria tai esittelijää, jolla ei ole lainkaan vakinaista virkaa tuomioistuinlaitoksessa, kyseisessä tuomioistuimessa oli tuolloin määräaikaisessa virkasuhteessa. Vastauksia saatiin yhteensä 86 kappaletta. Tällaisia tuomareita oli hovioikeuksissa 1, käräjäoikeuksissa 25, markkinaoikeudessa 5 ja vakuutusoikeudessa 1. Markkinaoikeuden luku sisältää kaikki tuomarit, ja määräaikaisuus johtuu siitä, ettei 1.3. aloittaneen markkinaoikeuden tuomareita ollut vielä ehditty nimittää. Määräaikaisia esittelijöitä oli korkeimmassa oikeudessa 1, korkeimmassa hallinto-oikeudessa 3, hovioikeuksissa 109, hallinto-oikeuksissa 36, markkinaoikeudessa 2 ja työtuomioistuimessa 1. Käräjäviskaaleista 17 ei ollut vakituista virkaa. Erityisesti hovioikeuksien esittelijöiden joukossa on kohtuuttoman suuri määrä henkilöitä, joilla ei ole lainkaan vakinaista virkaa. Tällainen tilanne voi kestää heidän kohdallaan jopa useita vuosia.

6. Henkilöstörakenteen kehittäminen

6.1. Lainkäyttöhenkilöstön määrä ja rakenne seuraavan kymmenen vuoden aikana

Tällä hetkellä ei ole tiedossa tuomioistuinten asiamäärien vähenemiseen vaikuttavia sellaisia seikkoja, jotka merkitsisivät lainkäyttöhenkilöstön tarpeen vähenemistä nykyiseen verrattuna. Parhaillaan työskentelee oikeusneuvos Arposen johtama komitea, jonka tehtävänä on muun muassa laatia selvitys tuomioistuinlaitoksen kehittämislinjoista. Komitean määräaika päättyy 31.8.2003. Komitean työ tuo mahdollisesti mukanaan uusia asioita, jotka on otettava huomioon tuomioistuinlaitoksen henkilöstön määrää ja rakennetta arvioitaessa. Tässä vaiheessa tuomioistuinten lainkäyttöhenkilöstön tarpeeksi arvioidaan nykyinen määrä eli 1560. Tähän määrään tulisi kuitenkin muutaman henkilön vähennys, joka johtuisi siitä, että esittelijöiden virkoja muutettaisiin tuomareiden viroiksi. Kustannussyistä muuntosuhde ei voi olla 1:1:een.

Lainkäyttöhenkilöstön rakenteeseen vaikuttavista tekijöistä merkittävin on hovioikeuksien menettelyuudistus. Yleisesti on oltu sitä mieltä, että menettelyuudistuksen vuoksi henkilöstörakennetta tulisi muuttaa tuomaripainotteisempaan suuntaan. Vanhimpien esittelijöiden virkoja voitaisiin lakkauttaa ja perustaa vastaavasti hovioikeudenneuvosten virkoja. Pääkäsitteilyjen määrä on vakiintunut noin 25 prosenttiin kaikista asioista, mitä voidaan käyttää yhtenä tekijänä harkittaessa muutoksen suuruutta. Vaikka pääkäsitteilyasioita ei esitelläkään, niistä on osa sellaisia, joissa esittelijän on osallistuttava valmisteluun, esimerkiksi laadittava muistio tai muuta selvitystä. Myös esittelijöiden kouluttamisen vuoksi on tarpeen, että he ovat osassa pääkäsitteilyjä läsnä. Näin ollen esittelijöitä ei voitane vähentää 25 prosentilla, vaan esimerkiksi 20 prosentilla nykyisestä määrästä.

Hovioikeuksista ehdotetaan vähennettäväksi viskaalin virkoja noin 20 % eli yhteensä 40 virkaa. Nämä muutetaan tuomarin viroiksi. Viittä viskaalin virkaa kohden voitaisiin perustaa neljä tuomarin virkaa ilman lisäkustannuksia. Näin ollen 40 viskaalin viran sijaan perustettaisiin 32 tuomarin virkaa.

Kun hallinto-oikeuksissa on ilmennyt tarvetta kehittää henkilöstörakennetta tuomaripainotteisempaan suuntaan, voitaisiin myös niissä muuttaa vanhimpien esittelijöiden virkoja jäsenten viroiksi. Hallinto-oikeuksissa muutettaisiin vastaavasti 15 esittelijän virkaa 12 tuomarin viraksi ilman mainittavia lisäkustannuksia.

Myös kärjäoikeuksien henkilöstötarpeen arvioidaan pysyvän nykyisellään. Tiedossa ei ole myöskään tekijöitä, jotka edellyttäisivät henkilöstörakenteen muutosta.

Edellä sanottujen ehdotusten lisäksi henkilöstön määrään ja rakenteeseen vaikuttaisivat jäljempänä selostettavat, ehdotettavasta tuomarikoulutusjärjestelmästä aiheutuvat muutostarpeet.

6.2. Tuomarikoulutuksen vaikutukset henkilöstöön

Tuomarikoulutukseen otettavien määrä

Tuomarikoulutukseen otettavien määrään vaikuttavat useat tekijät. Yksi keskeinen on eläkkeelle jäävien tuomareiden määrä, mikä kasvanee voimakkaasti vuoteen 2020 saakka. Eläkkeelle jäävien määrää on kuitenkin hyvin vaikea ennakoida. Oletettavaa on, että tuomarin virkoihin tullaan nimittämään hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien vanhimpia esittelijöitä. Esittelijöiden ikärakenteen vuoksi heidän joukostaan nimitettävät tuomarit saattavat jäädä eläkkeelle suhteellisen pian nimittämisen jälkeen. Lisäksi oikeuslaitoksessa on jatkuvasti meneillään uudistuksia, joiden vaikutuksia tuomaritarpeeseen on mahdotonta arvioida.

Koulutukseen otettavien tarvetta tulisi seurata jatkuvasti ja koulutettavien määrä pitäisi sopeuttaa tarvetta vastaavaksi, jotta tuomarin uralle haluavia ei koulutettaisi liikaa. Liian pieni koulutettavien määrä ei olisi tuomariksi pyrkivien kannalta yhtä haitallinen. Siitä seuraisi ainoastaan, että tuomarikoulutuksen suorittaneet saisivat tuomarin viran jonkin verran nopeammin kuin on suunniteltu tai että avoimelta uralta rekrytoitaisiin tuomareita aiottua enemmän. Toisaalta tuomarikoulutusjärjestelmän tavoitteiden toteutumisen kannalta tulisi saada riittävä määrä koulutuksen käyneitä tuomareita.

Tuomareiden keskuudessa alan vaihtaminen on varsin vähäistä, joten tästä syystä ei synnyne tuomarivajetta, mikä tulisi ottaa koulutettavien määriä arvioitaessa huomioon. Koulutukseen otettavista osa ei hakeudu tuomarin tehtäviin, mutta toisaalta tuomareiksi nimitettäneen jatkossa nykyistä useammin niin sanotulta avoimelta uralta. Näiden määrien voidaan olettaa kompensoivan toisensa.

Tuomarikoulutuslautakunnan tehtävänä olisi seurata koulutettavien määrän tarvetta ja tehdä sitä koskeva ehdotus vuosittain oikeusministeriölle, joka päättäisi, kuinka paljon koulutukseen otettaisiin

Jos tuomareiden pätevyitymisjärjestelmä aloitetaan vuoden 2004 syksyllä, koulutettavia otettaisiin ensimmäisenä ja samoin ainakin kahtena seuraavana vuonna 20. Kun koulutus kokonaisuudessaan kestäisi 2,5 vuotta, vuonna 2006 koulutettavia olisi yhteensä 60.

Siirtymävaihe

Hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja kärjäoikeuksissa oli vuonna 2001 812 tuomaria. Heistä jää eläkkeelle vuosina 2002-2011 yhteensä 288 tuomaria ja vuosina 2012-2020 yhteensä 401. Hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa on yhteensä 344 esittelijää ja kärjäoikeuksissa kärjäviskaaleita 38 eli yhteensä 382. Heistä 75 prosenttia saisi laskennallisesti seuraavan kymmenen vuoden aikana tuomarin viran. Voidaan olettaa, että he ovat esittelijöistä vanhimpia. Vuonna 2013 kaikilla viskaaleilla, hallinto-oikeussihteereillä ja kärjäviskaaleilla olisi tuomarin virka. Kuten edellä on selostettu, eläkkeelle jäävien määrään vaikuttaa kuitenkin myös tuleva nimityskäytäntö sekä nimitettävien ikä.

Jos esittelijöiden virkoja lakkautetaan ja tilalle perustetaan tuomarin virkoja edellä selostetuin tavoin, esittelijöiden määrä vähenee 55:llä. Tämä merkitsee, että laskennallisesti kaikki esittelijät ja kärjäviskaalit saisivat siis vieläkin edellä kuvattua nopeammin tuomarin viran.

Nykyisten esittelijöiden kilpailukyky virkoja täytettäessä turvattaisiin järjestämällä heille erikseen suunniteltavaa täydennyskoulutusta, joka sisältäisi samoja aiheita kuin tuomarikoulutuksen opiskelujaksot. Heidän mahdollisuutensa päästä tuomarin virkaan ovat hyvät jo senkin vuoksi, että heillä on usein varsin pitkä tuomioistuinkokemus.

Koulutuspaikkojen järjestäminen

Tuomareiden koulutusohjelman aloittavat koulutettavat sijoittuisivat hovioikeuksiin, hallinto-oikeuksiin, kärjäoikeuksiin ja muihin oikeushallinnon virastoihin. He työskentelisivät vähintään kolmessa paikassa. Jokaisessa harjoittelupaikassa oltaisiin vähintään puoli vuotta. Yhteensä työharjoittelu kestäisi kaksi vuotta. Tätä varten virastoissa tulee olla määräaikaisia tehtäviä, joihin koulutettavat voidaan sijoittaa.

Koulutettavien työpanoksen arvioidaan olevan puolet kyseisellä nimikkeellä toimivan virkamiehen työpanoksesta. Jotta virastojen voimavarat säilyisivät ennallaan, on välttämätöntä, että virastoihin osoitetaan lisää henkilöstöä. Ellei virastossa olisi riittävästi määräaikaisia virkoja, olisi tarpeen lakkauttaa osa vakinaisia esittelijöiden ja kärjäviskaaleiden viroista ja perustaa niiden tilalle määräaikaisia tuomarikoulutettavien virkoja. Käytännössä tämä toteutettaisiin siten, että viran vapautuessa harkittaisiin, onko se tarpeen lakkauttaa.

Tuomarikoulutuslautakunta tekisi suunnitelman tuomarikoulutettavien virkojen sijoittumisesta eri virastoihin. Tavoitteena on, että koulutettavia olisi vuodesta toiseen samoissa

oikeushallinnon yksiköissä. Näin olisi helpompi järjestää tuomarikoulutettavien ohjaajien koulutus ja siten turvata ohjauksen hyvä taso. Yksiköiden kanssa neuvoteltaisiin tuloneuvotteluissa koulutettavien sijoittamisesta virastoon ja sen edellyttämistä voimavaroista. Siitä, mihin yksikköön kukin koulutettava sijoitetaan, tekee ratkaisun tuomarikoulutuslautakunta.

Tuomarikoulutus ja tuomarinura

Jos oletetaan, että suurin osa tuomarikoulutukseen tulevista olisi vasta vähän aikaisemmin opintonsa ja tuomioistuinharjoittelunsa päättäneitä, heidän tulisi koulutuksen jälkeen hakeutua muutamiksi vuosiksi johonkin muuhun lakimiestehtävään kuin tuomarin virkaan. Oikeuslaitoksessa on lukuisia tehtäviä, joihin koulutettavat voisivat sijoittua. Heillä olisi hyvät mahdollisuudet kilpailla muun muassa tuomarin sijaisuuksista. Muita tehtäviä olisivat esimerkiksi esittelijöiden, syyttäjän ja julkisen oikeusavustajan tehtävät. Oletettavaa on, että tuomarikoulutuksen käyneillä olisi hyvät mahdollisuudet päästä erilaisiin lakimiestehtäviin myös oikeudenhoidon ulkopuolella.

Koulutuksen päättäneitä henkilöitä ei saisi olla niin paljon, että aika ennen tuomarin virran saamista pitkittyy liikaa. Kohtuullisena aikana vakinaisen tuomarin virran saamiseen voitaneen pitää vielä kymmentä vuotta työelämässä koulutuksen lisäksi. Tällöin henkilö saisi tuomarin virran noin 37-vuotiaana.

6.3. Henkilöstörakenteen muutoksesta ja tuomarikoulutuksesta aiheutuvat kustannukset

Kun koulutusjärjestelmään osallistuvien oletetaan tekevän vain puolella työpanoksella työtä siitä, mitä esittelijät ja kärjäviskaalit muuten tekevät, merkitsee se sitä, että työpanoksen pitämiseksi entisellä tasolla tarvitaan 10 uutta esittelijää/kärjäviskaalia 20 koulutettavaa kohti. Näin ollen koulutusjärjestelmä lisää palkkauskustannuksia. Lisäksi koulutusjärjestelmästä syntyy muun muassa organisaatio-, suunnittelu- ja järjestelykustannuksia sekä kustannuksia teoriaopetuksen järjestämisestä.

Kokonaiskustannukset koulutusjärjestelmästä olisivat noin 500 000 euroa vuonna 2004 sekä seuraavina vuosina noin 1 000 000 ja 1 600 000 euroa. Kustannukset on esitetty liitteessä 6.

Lausuma koskien henkilöstösuunnitelmaa

Seurantaryhmän kanssa järjestetyssä yhteisessä kokouksessa ilmoitin mielipiteenäni, että tuomareiden pätevyisyjärjestelmää koskevaa lakia valmisteleva työryhmämme ei mielestäni ole oikea taho ottamaan kantaa henkilöstösuunnitteluun vaan kyseiset asiat tulisi valmistella virkatyönä oikeusministeriössä, jonka jälkeen asiasta neuvoteltaisiin asianomaisten ammattiyhdistysten edustajien kanssa.

Kun nyt on ollut havaittavissa, että työryhmämme valmistelemaa henkilöstösuunnitelmaa aiotaan käyttää keppihevosenä ja jopa perusteena toimeenpanna oikeusministeriön vuotta 2003 koskevista tulosneuvotteluissa vaatimia ylimääräisessä viskaalin määräämiskaisessa virassa ja määräämiskaisessa virkasuhteessa sijaisena toimivien viskaalien irtisanomisia, joudun valitettavasti ilmoittamaan, etten voi tällaista menettelyä hyväksyä, eikä siten myöskään menettelyn pohjaksi vedottua henkilöstösuunnitelmaa. Henkilöstörakennetta koskevat visiot on arvioitu käsitykseni mukaan toteutuvaksi 10 vuoden aikaperspektiivillä, eikä tosiaankaan vuotta 2003 koskien. Keskusteluissamme ei ole edes tullut esille mainitun kaltaiset keinot henkilöstösuunnitelman toteuttamiseksi, vaan suunnitelmamme henki on ollut muuttaa virkarakennetta vähitellen pitkällä aikavälillä. Näin ollen työryhmämme ei ole mielestäni missään vaiheessa hyväksynyt sellaisia toimenpiteitä, joiden välittömänä vaikutuksena tuomioistuinuran houkuttelevuus entisestään heikentyy ja sen myötä tuomioistuinlaitoksen mahdollisuudet rekrytoida päteviä nuoria juristeja ehdottamaamme tuomarinkoulutukseen.

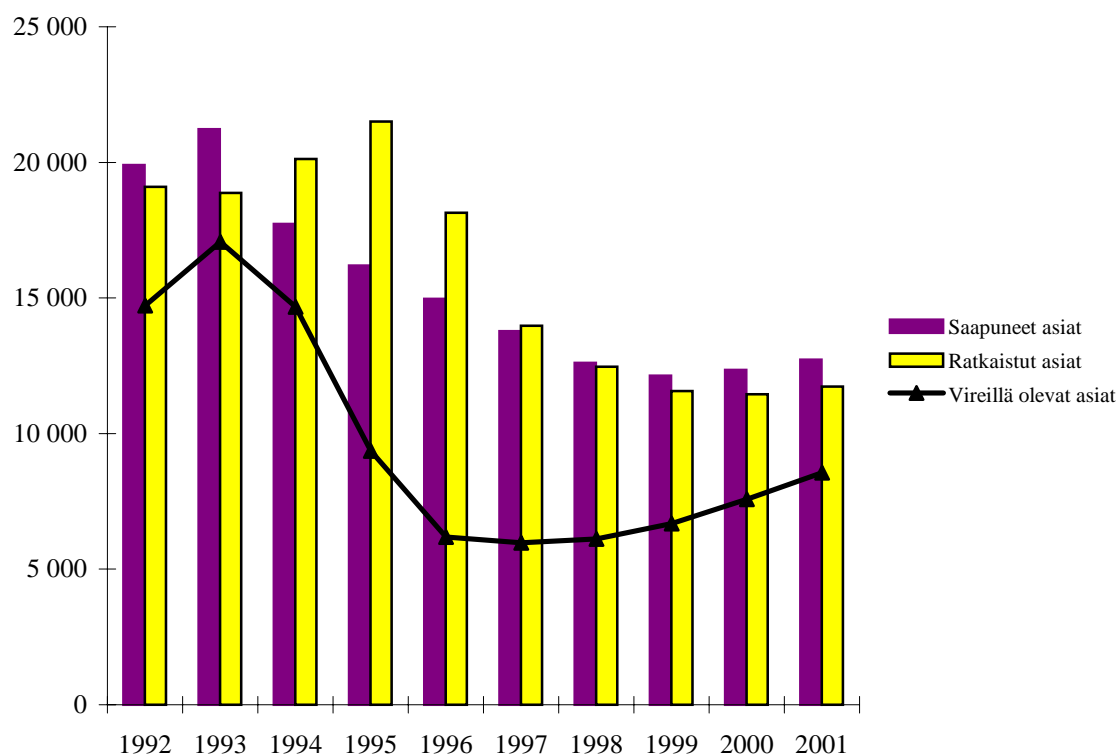
Henkilöstösuunnitelman sisältöön sinällään on kenen tahansa valistuneenkin henkilön vaikea ottaa kantaa, koska vireillä on henkilöstösuunnitelmasta ilmenevällä tavalla monta asiaan vaikuttavaa hanketta. Muutoinkaan en katso omaavani valtuuksia sopia koko viskaalikuntaa tulevaisuudessa koskevista näinkin merkittävistä asioista, varsinkin jos kyseisiin visioihin vedotaan kontekstistaan irrotetuissa yhteyksissä. Henkilöstösuunnitelman rooli työskentelyssämme on ollut kaiken kaikkiaan mielestäni toisarvoinen huomiomme keskittyttyä pääasiaan eli tuomarinkoulutusta koskeviin kysymyksiin.

Kunnioittavasti

Sari Nielsen
ma. viskaali

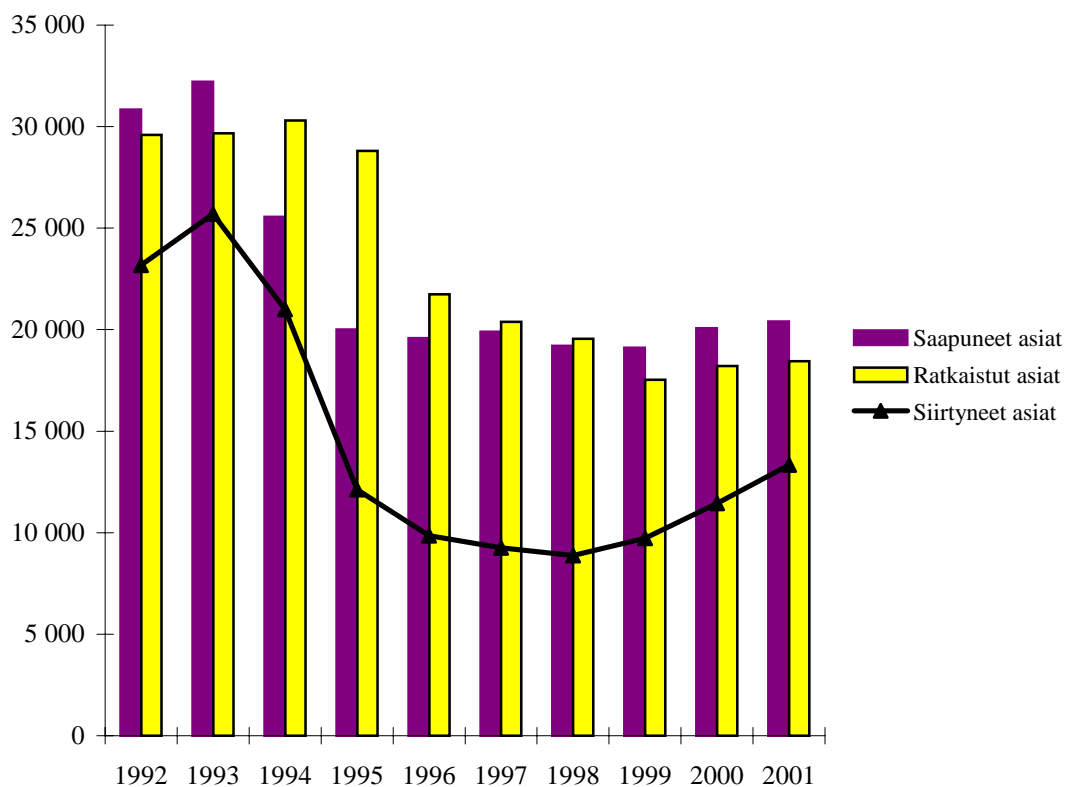
HOVIOIKEUKSIEN TYÖTILANTEEN KEHITYS V. 1992-2001

	Saapuneet asiat	Ratkaistut asiat	Vireillä olevat asiat
1992	19 903	19 095	14 719
1993	21 225	18 879	17 065
1994	17 724	20 120	14 671
1995	16 193	21 502	9 357
1996	14 965	18 138	6 186
1997	13 771	13 978	5 978
1998	12 601	12 466	6 118
1999	12 135	11 562	6 686
2000	12 348	11 455	7 573
2001	12 725	11 736	8 556

HALLINTO-OIKEUKSIEN TYÖTILANTEEN KEHITYS V. 1992-2001

	Saapuneet asiat	Ratkaistut asiat	Siirtyneet asiat
1992	30 838	29 586	23 178
1993	32 206	29 674	25 700
1994	25 555	30 295	20 994
1995	20 000	28 802	12 125
1996	19 578	21 742	9 859
1997	19 895	20 380	9 251
1998	19 208	19 549	8 869
1999	19 102	17 533	9 726
2000	20 076	18 217	11 440
2001	20 401	18 439	13 340

KOKO MAA					2001	Saapuneet	%-mu 00/01	Ratkaistut	Vireillä		
KÄRJÄOIKEUKSIEN ASIAMÄÄRIEN KEHITYS					Rikosasiat	89 357	2,9 %	88 892	20 815		
					Riita-asiat	144 623	-0,2 %	148 632	25 520		
					Hakemusasiat	74 660	-0,5 %	75 419	19 524		
					Kiinteistöasiat	505 148	-9,1 %	507 209	21 597		
SAAPUNEET ASIAT											
					Muutos 2000-2001						
Asiaryhmä	v. 1994	V. 1995	V. 1996	V.1997	V.1998	V.1999	V.2000	v.2001	kpl	%	
YHTEENSÄ	730 695	703 352	816 932	781 386	952 417	918 493	862 248	813 788	-48 460	-6 %	
Rikosasiat	50 819	52 003	50 840	52 029	56 513	59 972	60 764	60 749	-15	0 %	
Pakkokeinoasiat	4 159	4 191	4 054	4 756	5 573	6 598	6 171	6 120	-51	-1 %	
Sakonmuunto	25 941	21 655	21 134	18 040	17 208	17 644	19 917	22 488	2 571	13 %	
Asunto-oikeus	4 727	2 805	898	829	933	735	724	594	-130	-18 %	
Laajat riita-asiat	15 567	12 405	11 216	9 870	9 356	8 722	8 704	8 755	51	1 %	
Turvaam.toimet	1 214	936	762	686	547	552	468	466	-2	0 %	
Summ., muut	5 200	1 695	960	805	795	814	647	671	24	4 %	
Summaariset	208 233	159 628	140 510	124 286	123 568	128 798	134 377	134 137	-240	0 %	
Avioero	18 706	18 176	18 122	18 151	18 982	18 888	18 520	18 031	-489	-3 %	
Hakemus	32 022	43 754	44 955	47 723	46 654	47 579	46 572	46 952	380	1 %	
Velkajärjestely	15 169	18 382	17 431	8 703	7 004	6 139	5 338	5 009	-329	-6 %	
Yrityssaneeraus	486	456	404	274	266	320	347	400	53	15 %	
Konkurssi	6 477	5 379	4 706	4 048	3 486	3 442	3 243	3 100	-143	-4 %	
Ulosottoasiat			14	918	965	921	986	1 168	182	18 %	
Lainhuudot	84 463	84 476	97 121	121 970	137 296	122 356	116 255	106 180	-10 075	-9 %	
Kiinnitykset	257 512	277 411	403 805	368 298	523 271	495 013	439 215	398 968	-40 247	-9 %	
RATKAISTUT ASIAT											
					Muutos 2000-2001						
Asiaryhmä	v. 1994	V. 1995	V. 1996	V.1997	V.1998	V.1999	V.2000	v.2001	kpl	%	
YHTEENSÄ	674 112	709 323	814 264	742 343	938 223	946 668	870 749	820 152	-50 597	-6 %	
Rikosasiat	49 044	51 130	49 782	49 193	51 055	57 912	58 820	60 284	1 464	2 %	
Pakkokeinoasiat	4 159	4 191	4 054	4 756	5 573	6 598	6 171	6 120	-51	-1 %	
Sakonmuunto	25 941	21 655	21 134	18 040	17 208	17 644	19 917	22 488	2 571	13 %	
Asunto-oikeus	4 739	3 220	1 059	845	916	746	764	608	-156	-20 %	
Laajat riita-asiat	13 216	14 116	12 420	10 715	9 741	9 098	8 883	8 634	-249	-3 %	
Turvaam.toimet	1 009	952	794	693	572	545	500	466	-34	-7 %	
Summ., muut	5 457	1 723	1 025	819	835	755	718	653	-65	-9 %	
Summaariset	175 767	176 200	146 630	126 299	123 285	126 802	134 120	138 271	4 151	3 %	
Avioero	17 754	18 210	18 476	17 788	18 558	19 073	18 880	18 350	-530	-3 %	
Hakemus	35 408	43 526	45 075	47 261	46 447	47 798	46 132	47 535	1 403	3 %	
Velkajärjestely	10 614	18 821	19 981	13 453	8 021	6 608	5 549	5 136	-413	-7 %	
Yrityssaneeraus	293	441	407	354	293	262	320	344	24	8 %	
Konkurssi	6 549	5 555	4 949	4 183	3 669	3 418	3 305	3 013	-292	-9 %	
Ulosottoasiat			1	720	960	876	949	1 041	92	10 %	
Lainhuudot	77 098	79 817	93 001	108 668	131 308	135 205	119 401	107 389	-12 012	-10 %	
Kiinnitykset	247 064	269 766	395 476	338 556	519 782	513 328	446 320	399 820	-46 500	-10 %	
VIREILLÄ OLEVAT ASIAT											
					Muutos 2000-2001						
Asiaryhmä	v. 1994	V. 1995	V. 1996	V.1997	V.1998	V.1999	V.2000	v.2001	kpl	%	
YHTEENSÄ	118 086	91 215	82 167	106 195	121 665	98 370	90 766	87 456	-3 310	-4 %	
Rikosasiat	14 209	13 737	13 778	13 247	17 730	18 958	20 366	20 815	449	2 %	
Asunto-oikeus	538	255	138	134	152	161	127	133	6	5 %	
Laajat riita-asiat	7 516	7 602	6 700	5 961	5 732	5 422	5 399	5 579	180	3 %	
Turvaam.toimet	273	224	165	155	132	127	96	87	-9	-9 %	
Summ., muut	355	231	177	159	110	136	104	110	6	6 %	
Summaariset	46 357	27 829	23 168	21 772	20 705	23 346	22 843	19 611	-3 232	-14 %	
Avioero	12 990	12 840	12 632	12 932	13 285	13 137	12 716	12 360	-356	-3 %	
Hakemus	2 928	2 928	2 754	3 037	3 282	3 010	3 442	2 845	-597	-17 %	
Velkajärjestely	11 629	11 430	8 722	4 247	3 358	2 909	2 673	2 650	-23	-1 %	
Yrityssaneeraus	243	237	205	156	124	183	208	265	57	27 %	
Konkurssi	1 860	1 564	1 255	1 153	964	966	935	1 000	65	7 %	
Ulosottoasiat			24	198	192	238	272	404	132	49 %	
Lainhuudot	8 740	5 534	4 120	13 302	20 930	10 590	8 300	8 221	-79	-1 %	
Kiinnitykset	10 448	6 804	8 329	29 742	34 969	19 187	13 285	13 376	91	1 %	
Kiinteistöasioissa aikasarjat eivät ole täysin vertailukelpoisia.											
Summaarisina vireille tulleet istunnossa ratkaistut asiat on vähennetty sekä saapuneista että ratkaistuista summaarisista asioista.											
Summaarisina vireille tulleet lautamiesistunnossa ratkaistut asiat on lisätty asunto-oikeusasioihin ja muut summaariset istunnossa ratkaistut laajoihin riita-asioihin, molemmat on lisätty sekä saapuneisiin että ratkaistuihin.											
Vuodesta 2000 lähtien saapuneista ja ratkaistuista rikosasioista on vähennetty yhdistettyjen asioiden lukumäärä.											

TUOMIOISTUINLAITOKSEN HENKILÖSTÖRAKENNE V. 2002

	<i>Tuomarit</i>	<i>Esittelijät</i>	<i>Notaarit</i>	<i>Käräjävisk.</i>	<i>Kansliahenk.</i>	<i>Haastemieh.</i>	<i>Yhteensä</i>
KKO*	20	33			39		92
KHO*	22	37			45		104
Hovioikeudet	168	200			161		529
Hallinto-oikeudet	145	144			142		431
Käräjäoikeudet	480		211	38	1 204	274	2 207
Vakuutusoikeus	20	28			47		95
Työtuomioistuin	2	3			7		12
Markkinaoikeus (1.3.02)	5	4			4		13
Vankilaoikeus					1		1
<i>Tuomioistuinlaitos</i>	862	449	211	38	1 650	274	3 484
<i>Osuus</i>	25 %	13 %	6 %	1 %	47 %	8 %	100 %

*) Ylimpien tuomioistuinten esittelijät ovat tuomarin statuksella, vaikka edellä merkitty esittelijäksi

TUOMAREIDEN JA ESITTELIJÖIDEN SUHDE

Tuomarit   *Esittelijät*

KKO	1	1,7
KHO	1	1,7
Hovioikeudet	1	1,2
Hallinto-oikeudet	1	1,0
Vakuutusoikeus	1	1,4

TUOMAREIDEN ELÄKKEELLE SIIRTYMINEN V. 2002-2020

	Hovioikeudet	Hallinto-oikeudet	Käräjäoikeudet	Yhteensä	Osuus
Tuomareiden määrä v. 2001	171	151	490	812	
2002	3	2	11	16	2 %
2003	2		5	7	1 %
2004	7	4	5	16	2 %
2005	6	6	7	19	2 %
2006	7	4	13	24	3 %
2007	8	8	22	38	5 %
2008	9	9	15	33	4 %
2009	12	5	24	41	5 %
2010	16	9	19	44	5 %
2011	12	10	28	50	6 %
Poistuma 2002-2011	82	57	149	288	35 %
2012	14	16	39	69	8 %
2013	11	9	26	46	6 %
2014	19	8	32	59	7 %
2015	6	12	30	48	6 %
2016	12	10	31	53	7 %
2017	14	7	26	47	6 %
2018	2	8	19	29	4 %
2019	3	7	19	29	4 %
2020	1	8	12	21	3 %
Poistuma 2012-2020	82	85	234	401	49 %
Poistuma 2002-2020 yht.	164	142	383	689	85 %
<i>Osuus</i>	96 %	94 %	78 %	85 %	

Tiedot perustuvat tilanteeseen 31.12.2001. Eläkeiäksi on arvioitu 65 v.

TUOMAREIDEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ / KUSTANNUSVAIKUTUKSET

HARJOITTELIJOIDEN PALKAT

Oletukset:

- * Koulutukseen otetaan vuosittain 20 henkilöä
- * Koulutuksen kesto on 2v6kk -> palkkauskustannukset laskettu 2,5 vuodelle
- * Harjoittelijalle maksetaan viskaalin palkkaa T8, mikä on noin 2 600 €/kk ja 41 400 €/v lisineen vuoden 2002 palkkatason mukaan
- * Myös asianajotoimistossa tapahtuva harjoittelu on oletettu maksettavaksi valtion varoista.

	<i>Harjoittelija-</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
	<i>määrä</i>	<i>1000€</i>	<i>1000€</i>	<i>1000€</i>
v. 2004 I ryhmä	20	414	828	828
v. 2005 II ryhmä	20		414	828
v. 2006 III ryhmä	20			414
Yhteensä	60	414	1 242	2 070
Htv	50	10	30	50

VÄHENNYKSET (harjoittelijoiden työpanos tuomioistuimissa)

Oletukset:

- * Harjoittelijan työpanokseksi on arvioitu yhteensä 6 kuukauden teoriaopinnot huomioon ottaen 1/2 tuomioistuinten nykyisten esittelijöiden työpanoksesta.
- Täten harjoittelijoiden palkkauksista voidaan vähentää 1/2 oikeushallinnossa tapahtuvan harjoittelun palkkauksesta.

	<i>Harjoittelija-</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
	<i>määrä</i>	<i>1000€</i>	<i>1000€</i>	<i>1000€</i>
v. 2004 I ryhmä	20	207	414	414
v. 2005 II ryhmä	20		207	414
v. 2006 III ryhmä	20			207
Yhteensä	60	207	621	1 035
Vähennettävät virat/htv		5	15	25
Palkkauskustannukset/netto		207	621	1 035
Henkilöstömäärän lisäys (htv)		5	15	25

KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KOKONAISKUSTANNUKSET (20 koulutettavaa/v)

	2003 1000€	2004 1000€	2005 1000€	2006 1000€
Koulutusjärjestelmän toimeenpanon valmistelu	160			
Tuomarikoulutuslautakunta		150	150	150
Opetuksen kehittäminen		15	15	15
Koulutettavien palkkauksesta aiheutuvat lisämenot		207	621	1 035
Teoriaopetus (20,40,60 pv/v)		50	100	150
Harjoittelijoiden ohjaajien palkkiot		34	68	102
Harjoittelijoiden matkakustannukset		25	50	75
Järjestelykustannukset (tuomioistuinkoulutuksen osalta)		15	30	50
Yhteensä	160	496	1 034	1 577
<i>Ilman palkkausmenoja</i>		289	413	542

